

MALÁ VOJENSKÁ KNIHOVNA

SVAZEK 99

Příručka pro pohraničníky

PRAHA 1963 - NAŠE VOJSKO

PŘEDMLUVA

Velkolepé úkoly vytyčené XII. sjezdem Komunistické strany Československa zapůsobily hluboce i v řadách pohraničnicků a stále vyvolávají zvýšené úsilí o dosažení dalších podstatných úspěchů při ochraně státních hranic i v bojové a politické přípravě.

Služba u Pohraniční stráže je nejčestnější povinností občana naší socialistické republiky. Je to služba obtížná, která klade velké nároky na morální hodnoty, fyzickou zdatnost, politickou a odbornou připravenost příslušníků Pohraniční stráže. Pohraničnick musí získat nejen pevné praktické návyky, ale i určité teoretické znalosti. Kolektiv autorů zpracoval proto příručku, která má za úkol pomoci pohraničnickům při získávání těchto znalostí a návyků.

Dík stále vzrůstající úrovni vzdělání přicházejí nyní k Pohraniční stráži mladí lidé, kteří jsou zvyklí samostatně využívat písemné pomůcky. Příručka pro pohraničnický proto jistě splní své poslání — přispět ke zkvalitnění ochrany státních hranic a k zdokonalení bojové přípravy pohraničnicka.

Autoři nemohli pochopitelně psát o veškeré mnohostranné činnosti pohraničnicků. Obsah příručky bylo nutno podřídit zájmům utajení.

Tato příručka je zaměřena především na základní znalosti, jež získává pohraničnick již při počátečním výcviku. Má proto sloužit hlavně při výcviku mladých pohraničnicků. Jistě však bude v mnohém prospěšná i pohraničnickům zkušeným.

Příručka tohoto druhu se dostává pohraničnickům do rukou poprvé. Zkušenosti, které získají z jejího praktic-

kého použití, pomohou toto první vydání upravit a doplnit, aby další podobné pomůcky mohly ještě lépe sloužit příslušníkům Pohraniční stráže.

Praha, prosinec 1962.

Velitel Pohraniční stráže MV
plukovník Josef Švihovec

ÚVOD

Tato příručka je určena pro vojíny a poddůstojníky Pohraniční stráže, jakož i pro pomocníky Pohraniční stráže. Může též sloužit jako studijní pomůcka pro žáky poddůstojnických škol. Některá poučení v ní naleznou i velitelé čet a rot.

„Příručka pro pohraničníky“ nemůže pochopitelně nahrazovat řády a předpisy, které musí zůstat hlavní pomůckou při výcviku i výkonu služby. Není ani převážně určena k systematickému studiu kapitoly po kapitole jako učebnice. Má sloužit především k nahlédnutí v případě potřeby a k opakování dříve naučených ustanovení řádů a předpisů, jakož i zásad praktické činnosti, a to především pohraničnickům základní služby, kteří nemají k služebním pomůckám kdykoliv přístup. Příručka je upravena tak, aby umožňovala snadnou orientaci v obsahu a rychlé vyhledání potřebných údajů. Je rozdělena na malé kapitoly, nejdůležitější části jsou graficky zdůrazněny. Také formát a vazba příručky jsou voleny tak, aby ji mohl pohraničnický nosit v kapse.

V příručce jsou jen takové údaje, které se týkají výhradně Pohraniční stráže. Ostatní ustanovení, společná pro všechny složky československých ozbrojených sil, jsou obsažena v „Příručce poddůstojníka“, jejíž nové připravované vydání vyjde ještě v roce 1963.

Pro omezený rozsah příručky nebylo možno do ní zahrnout ani podrobnější stati týkající se pohraničnicků-specialistů. K doplnění a prohloubení svých znalostí mohou tito specialisté mimo tuto příručku použít další příručky a učebnice určené převážně pro příslušníky Československé lidové armády, Veřejné bezpečnosti a

členy Svazarmu. Například pohraničník-psovod může použít některé kapitoly z knihy od majora VB Aloise Komolého „Výcvik služebního psa“, pro pohraničnicka-řidiče je vhodná „Příručka pro vojenského řidiče“ od podplukovníka Michala Vaníka, pohraničník-spojař nalezne jistě mnoho užitečného v „Příručce spojaře“ atd.

Počáteční kapitoly této příručky vysvětlují význam ochrany státních hranic a seznamují pohraničníky se základními zákonnými ustanoveními o Pohraniční stráž, o státních hranicích, o právu použít zbraně a o zásadách pohraničního režimu. Jednotlivá ustanovení jsou vysvětlena a doložena příklady. Podobným způsobem jsou v příručce též uvedena ustanovení trestního zákona, která mají vztah k ochraně státních hranic.

Příručka dále poskytuje pohraničnickům rady, jak si počínat ve službě k ochraně státních hranic. Jednotlivé kapitoly jsou věnovány pozorování a naslouchání, maskování, stopování, sebeobraně a ošetřování prostředků používaných ve službě.

Zvláštní kapitola se zabývá službou pomocníků Pohraniční stráž, jejich právy a povinnostmi, jakož i způsoby spolupráce s pohraničníky.

Vzhledem k tomu, že příručku budou do značné míry používat poddůstojníci, je jedna kapitola věnována metodice výcviku a v kapitole o služebním psu je též uveden metodický postup velitele družstva psů při výcviku psa. Nebylo možno se zabývat metodikou veškerého mnohostranného výcviku pohraničnicků, proto jsou v příručce obsaženy jen hlavní metodické zásady a jako příklady jsou volena obtížnější zaměstnání na témata typická pro Pohraniční stráž; metodický postup při těchto zaměstnáních a způsob zpracování písemné přípravy budou poddůstojníci moci tvůrčím způsobem použít při mnoha dalších tématech.

V závěrečné stati jsou uvedeny nové zásady socialistické soutěže a způsoby udělování čestných titulů a odznaků.

Příručka pro pohraničníky tvoří součást neustále obnovované a doplňované řady příruček pro mužstvo a poddůstojníky, popřípadě i praporčíky a nižší důstojníky československých ozbrojených sil.

ÚLOHA A VÝZNAM POHRANIČNÍ STRÁŽE MV

Pohraniční stráž Československé socialistické republiky má čestný a velký úkol — zabezpečit klidné budování socialismu v naší vlasti, chránit naše pracující před činností nepřátelských agentů, diverzantů a špiónů a v případě potřeby jako první nést tíhu boje proti vojskům nepřítele, který by se odvážil otevřeně napadnout naši republiku.

VZNIK A VÝVOJ POHRANIČNÍ STRÁŽE

Pohraniční stráž navazuje na bohaté bojové tradice našeho lidu. Od Chodů převzala kromě svého znaku i způsob bojové činnosti, který uplatňovala zejména v období ochrany státních hranic po osvobození naší vlasti Sovětskou armádou. Husitská vojska, naši rudoarmejci, jednotky 1. čsl. armádního sboru v Sovětském svazu, partyzáni a tisíce dalších bezejmenných hrdinů boje proti fašismu slouží jednotkám Pohraniční stráže za vzor hrdinství, obětavosti a uvědomnělosti. Výrazným způsobem ovlivňuje celou činnost Pohraniční stráže snaha našeho pracujícího lidu, vedeného komunistickou stranou, vybudovat socialistickou a později komunistickou společnost.

Poučná je historie vzniku a vývoje Pohraniční stráže. Její organizaci a úkoly bylo nutno neustále přizpůsobovat situaci.

Bezpečnost lidově demokratické republiky v roce 1945 vyžadovala, aby byla urychleně vytvořena vojensky organizovaná jednotka, která by mohla účinně zasáhnout

tam, kde by to zájmy lidově demokratického zřízení vyžadovaly. Proto byl z iniciativy KSC zložen v měsících květnu a červnu Pohotovostní pluk 1 NB.

Tento pluk byl vyslán do pohraničí, aby tam chránil národní majetek a životy osídlenců před činností teroristických fašistických organizací. Pohotovostní pluk čestně splnil stanovené úkoly a svým bojem proti nepřítelům lidově demokratického zřízení se stal oporou všech demokratických a pokrokových sil v našem pohraničí.

Zločinná činnost nepřátel v pohraničí neustala ani po odsunu Němců. Nacistické podzemí organizovalo ilegální přechody na naše území. Nacisté, kteří pronikli do naší země, organizovali sabotáže, pašovali od nás do západních okupačních pásem Německa potraviny a šířili u nás protistátní revanšistickou propagandu. Rovněž američtí imperialisté nevynechali ani jedinou příležitost poškodit zemi, kde vládne lid. Podporovali revanšistickou politiku a činnost nacistů a hledali cestu, jak narušit budování naší vlasti.

Aby se zabránilo nepřátelské činnosti nacistů a jiných reakčních elementů v našem pohraničí a byly zamezeny ilegální přechody státních hranic, byly v červenci 1946, díky prozíravé politice KSC, vytvořeny pohraniční útvary Sboru národní bezpečnosti (SNB). K jejich založení došlo proti vůli tehdejších reakčních stran ve vládě. Základem pohraničních útvarů SNB se staly dosavadní jednotky Pohotovostního pluku 1 NB, doplněné mladými příslušníky SNB ze stanic Veřejné bezpečnosti. Příslušníci pohraničních útvarů SNB bděle střežili naše státní hranice a do značné míry se jim podařilo zabránit zločinné činnosti nepřátel, nacistických špiónů a podloudníků.

Před velké úkoly byly postaveny pohraniční útvary SNB v roce 1947, kdy na naše území, zejména na Slovensko, pronikly banderovské bandy. Příslušníci pohraničních útvarů SNB se rozhodnou činností zasloužili o to, aby banderovci neušli zaslouženému trestu za zločiny spáchané na polském a našem lidu. Za hrdinství a obětavost byla řada příslušníků pohraničních útvarů vyznamenána vysokými československými a polskými vyznamenáními.

K nejslavnějším stránkám bojové činnosti pohraničních útvarů SNB patří historické únorové vítězství dělnické třídy a všeho pracujícího lidu nad domácí reakcí v roce 1948. Příslušníci pohraničních útvarů SNB, kteří byli povoláni do Prahy z hranic a ze Slovenska, aby zde zajistili bezpečnost a zmařili případné pokusy reakce o ozbrojené vystoupení proti lidově demokratické republice, splnili po boku Lidových milicí stanovený úkol. Měli velkou zásluhu na tom, že v Praze byl udržen vzorný pořádek. Zatímco jedna část příslušníků pohraničních útvarů plnila úkoly v Praze, byla druhá část na státních hranicích připravena zabránit případnému pokusu imperialistů pomocí vnitřní reakci zvenčí. Pohraniční útvary SNB prokázaly tehdy naprostou oddanost a věrnost komunistické straně a pracujícímu lidu, podílely se významně na jejich vítězství a právem obdržely vysoká vyznamenání.

Únorové vítězství pracujícího lidu znamenalo začátek nové etapy ve vývoji lidově demokratického Československa a současně i ve vývoji Pohraniční stráže. Po porážce domácí reakce orientovali se američtí imperialisté zvýšenou měrou na budování široké sítě agentů, kteří měli za úkol ve spojení s třídním nepřitelem uvnitř země narušovat budovatelské úsilí našeho lidu.

Po únorovém vítězství vystřídali nacisty, pašeráky, teroristy a sabotážníky, kteří narušovali dříve naše státní hranice, jednak školení agenti, pronikající k nám s nepřátelskými úkoly, jednak zkrachované politické živly, snažící se uniknout na Západ.

Bylo třeba podniknout rozhodná opatření, aby byly zabezpečeny naše státní hranice. Po únoru 1948 byly vytvořeny vhodnější podmínky pro činnost stranických organizací u útvarů. Byla zavedena mravně politická výchova. Jednotky finanční stráže, které se podílely na ochraně státních hranic, byly rozpuštěny a ochranu státních hranic plně převzal Sbor národní bezpečnosti. Pohraniční útvary SNB byly doplněny na podzim roku 1949 mladšími strážmisty, čímž se značně posílilo dělnické jádro pohraničních útvarů. Všechna tato opatření znamenala významný krok vpřed v upevňování ochrany státních hranic.

Přesto se však ukazovalo, že se tempo výstavby pohraničních útvarů opožďuje za požadavky kladenými na ochranu státních hranic. Nedůsledně se uplatňovaly sovětské zkušenosti z ochrany státních hranic. Bojeschopnost pohraničních útvarů snižovalo nedocenění odborného výcviku a vojenského charakteru pohraničních útvarů. Početně slabé jednotky útvarů SNB jen s obtížemi a nadměrným úsilím chránily široké přidělené úseky státních hranic.

Zostřující se mezinárodní situace, zvýšené úsilí amerických imperialistů narušovat budování socialismu v naší vlasti a současná vnitropolitická situace vyžadovaly ještě dokonalejší ochranu našich státních hranic. Podle rozhodnutí KSČ a vlády byla proto v roce 1950 uskutečněna reorganizace pohraničních útvarů podle zkušeností sovětských pohraničních vojsk. Tento přelom na podzim roku 1950 znamenal počátek nové etapy v ochraně státních hranic. Vzniká Pohraniční stráž v dnešní podobě — vojensky organizovaná bezpečnostní složka.

Významného uznání zásluh pohraničních jednotek o ochranu státních hranic dostalo se pohraničnickům přijetím zákona o ochraně státních hranic Národním shromážděním 11. 7. 1951. Tímto opatřením strany a vlády se stala státní hranice tvrdou překážkou, na níž ztroskotají zločinné plány nepřátel našeho socialistického tábora.

SOUČASNÉ ÚKOLY POHRANIČNÍ STRÁŽE

Ochrana státních hranic má v současné době velký význam. Vyplývá to především ze vzájemného poměru sil mezi socialismem a kapitalismem, z růstu a upevňování socialistického tábora. Imperialisté, vedeni nenávistí k socialismu a zbavení možnosti provést v jednotlivých socialistických zemích změnu politických poměrů vnitřními silami rozbité reakce, vymýšlejí dobrodružné plány napadení socialistických zemí, zesilují vojenské přípravy a otevřeně chystají válku.

V přípravě války zaujímá významné místo špionážní

a podvrtná činnost, kterou imperialisté proti nám vedou nebo se snaží vést. Nepřítel potřebuje znát naši sílu, rozmístění důležitých závodů, komunikací, průmyslových center a vojenských objektů, aby je v případě nukleární války mohl zničit, a tak oslabit bojeschopnost našich ozbrojených sil v rozhodujících okamžicích počátečního období války.

Nepřítel se snaží vytvořit z deklasovaných živlů svoji „pátou kolonu“. Má mu pomáhat jak v období přípravy války a získávání zpráv, tak i v okamžiku přímého napadení. Podle mezinárodní situace se mění i zaměření činnosti nepřítel.

Cizí špióni zaměřují své usilí i na oslabování ekonomické síly naší země, a to podloudnictvím a organizováním diverzí a sabotáží.

Před činností imperialistické špionáže chrání náš stát Pohraniční stráž ve spolupráci s ostatními složkami ministerstva vnitra, Československé lidové armády a za účinné podpory obyvatelstva. Je to úkol namáhavý, vyžadující mnoho obětí, ale za to nanejvýš čestný. Jeho význam plně pochopíme, uvědomíme-li si, že společně s NDR chráníme západní hranice socialistického tábora.

Imperialističtí špióni jsou hlavním nepřítelem, před nímž chráníme státní hranice, nejsou však nepřítelem jediným. Ochrana státních hranic je v potřebné míře zaměřena i proti deklasovaným živlům uvnitř země, které často z obavy před trestem, ve snaze o bezpracné zisky nebo z touhy po dobrodružství se pokoušejí překročit státní hranice a dostat se do domnělého „ráje“ kapitalistických států. Bráníme jim v tom i proto, že chceme vrátit tyto občany na místo, kam patří — mezi pracující našeho státu. Mnohým pak bráníme v neoprávněném opuštění naší republiky proto, aby se zde zodpovídali za přestupky a zločiny, jichž se dopustili na občanech nebo majetku naší socialistické společnosti.

Ochrana státních hranic ČSSR, prováděná Pohraniční stráží, je tedy zaměřena proti

— činnosti nepřátelské špionáže usilující o získávání zpráv a vytvoření agentury v naší zemi;

— nepřátelským agentům, vyslaným k nám s diverzní-

mi a sabotážními úkoly, kteří mají narušit naše národní hospodářství;

— pokusům nepřítele narušovat a oslabovat naše národní hospodářství ekonomicky podloudnictvím;

— pokusům deklasovaných a svedených živelů uvnitř země neoprávněně opustit naši vlast a postavit se do služeb nepřítele.

Úkoly Pohraniční stráže jsou veliké a náročné. Výsledky ochrany státních hranic za poslední léta však svědčí o tom, že je Pohraniční stráž plní dobře a se ctí.

Hlavním činitelem v ochraně státních hranic jsou velitelé, političtí pracovníci a řadoví pohraničníci, kteří se zbraní v ruce chrání a brání státní hranice. K výkonu služby v Pohraniční stráží přicházejí každoročně noví lidé, vybraní příslušníci dělnické třídy, družstevního rolnictva a pracující inteligence. Od našich pracujících dostávají do rukou zbraně a současně odpovědný úkol: nedovolit beztrestné narušení státních hranic, nepropustit přes hranice nepřítele.

Pohraničníci vykonávají službu k ochraně státních hranic většinou samostatně, bez přítomnosti velitelů - důstojníků, za všech povětrnostních podmínek, ve dne i v noci. Jejich služba vyžaduje vysoké uvědomění, obětavost, iniciativu a sebezapření. Tyto vlastnosti má mít pohraničník, aby stanovený úkol při ochraně státních hranic beze zbytku splnil. Pokud tyto vlastnosti zpočátku nemá, v kolektivu pohraničníků a při výkonu služby je brzy získá.

S Pohraniční stráží v současné etapě vývoje naší společnosti úzce spolupracuje civilní obyvatelstvo pohraničních oblastí, zejména pak jeho nejvyspělejší část - pomocníci Pohraniční stráže. Tito občané se přímo podílejí na ochraně státních hranic a dosáhli řady dobrých výsledků. Tím, že se Pohraniční stráž plně opřela o pracující, dostala ochrana státních hranic jiný, společenský charakter, stala se věcí většiny obyvatelstva pohraničních území.

Na ochraně státních hranic se významně podílí i věrný pomocník pohraničníků - služební pes. Symbol Pohraniční stráže, hlava psa, není pouze odkazem chodských tradic. Je to současně ocenění úlohy služebních psů při

ochraně státních hranic. Tam, kde pohraničník nevidí nebo neslyší, služební pes cítí nebo slyší. Vytrvalost služebních psů, jejich neobyčejná schopnost vyhledávat a sledovat stopy, rvavost a statečnost v boji s narušiteli státních hranic jsou jedním z důležitých činitelů úspěšné ochrany státních hranic. Výcvik služebního psa je namáhavý, vyžaduje velkou trpělivost a fyzickou odolnost. Pohraničník, který tyto vlastnosti má, dokáže dokonale vycvičit psa. Vycvičený pes se pak stává skutečným ochráncem státních hranic, na něhož se může celá jednotka plně spolehnout. Služební pes je proto právem přímo spojován s ochranou státních hranic.

V neposlední řadě se podílí na ochraně státních hranic i technika všeho druhu. I zde však platí zásada, že technika má svůj význam jedině ve spojení s živou silou, s aktivní činností pohraničníků. Technika pomáhá Pohraniční stráž plnit úkoly ochrany státních hranic s menší námahou, čelit technice, kterou používá nepřítel, a podat včasný signál o činnosti nepřítel.

Ve využívání techniky se plně projevuje iniciativa a aktivita pohraničníků. Zlepšovatelské hnutí, rozvinuté na široké základně, přispívá řadou námětů ke zkvalitnění techniky používané dosud k ochraně státních hranic. Pohraniční stráž je dostatečně zabezpečena potřebnou technikou k tomu, aby narušitelé státních hranic nepronikli chráněnými úseky.

Velká doba ukládá naší společnosti rozsáhlé úkoly. Jejich plnění se na svěřeném úseku zúčastňuje i Pohraniční stráž.

ZÁKONNÁ USTANOVENÍ O POHRANIČNÍ STRÁŽI

Činnost Pohraniční stráže je upravena různými normami a předpisy, rozkazy a nařízeními ministerstva vnitra a velitele Pohraniční stráže.

Z právních norem je nejdůležitější Zákon o ochraně státních hranic.

ZÁKON O OCHRANĚ STÁTNÍCH HRANIC

Zákon o ochraně státních hranic byl schválen na zasedání Národního shromáždění republiky Československé dne 11. 7. 1951. V našem právním řádu do této doby nebyl předpis, který by srozumitelně a jasně upravoval otázky souvisící s ochranou státních hranic.

Přijetí zákona o ochraně státních hranic bylo důkazem péče strany a vlády o zabezpečení jak státních hranic, tak samotných pohraničnicků. Je jím vyjádřena důležitost služby v Pohraniční stráži.

Přijetí zákona o ochraně státních hranic je velkým mezníkem ve vývoji Pohraniční stráže. Den jeho schválení, 11. červenec, byl prohlášen za svátek československých pohraničnicků.

Všimněme si blíže jednotlivých ustanovení zákona:

§ 1

K zajištění pokojné výstavby socialismu v naší vlasti je třeba účinně chránit státní hranice před pronikáním všech nepřátel tábora míru a pokroku. Ochrana státních hranic je proto povinností každého občana.

Zásady uvedené v tomto paragrafu zdůrazňují nutnost dokonalé ochrany státních hranic před pronikáním nepřátel, zejména agentů, špiónů a jiných živelů. Ochrana státních hranic nemůže být jen záležitostí rezortního ministerstva a jeho orgánů, ale nejpřednější povinností každého občana. Zdůrazňuje se zde myšlenka, že každý občan je povinen ze všech sil a podle svých možností přispívat k ochraně státních hranic. Poskytovat pomoc při ochraně státních hranic je tedy vlasteneckou povinností občanů.

Na základě aplikace tohoto ustanovení byly později zavedeny pomocníci a jednotky pomocníků Pohraniční stráže.

§ 2

Provádění ochrany státních hranic náleží do působnosti ministerstva národní bezpečnosti (nyní ministerstva vnitra), které tento úkol plní svými orgány, zejména Pohraniční stráží.

Tato zásada vychází z ustanovení § 1 zákona č. 286/1948 Sb. o národní bezpečnosti se změnou uvedenou ve vládním nařízení č. 48/1950 Sb., kterým se zřizuje ministerstvo národní bezpečnosti. Ministerstvo národní bezpečnosti bylo po reorganizaci zrušeno a působnost ve věcech bezpečnostních přešla opět na ministerstvo vnitra. Ministerstvo vnitra plní úkol ochrany státních hranic především Pohraniční stráží a svými ostatními orgány (např. Veřejnou bezpečností na úseku nestřeženém Pohraniční stráží).

§ 3

(1) Službu v Pohraniční stráží vykonávají pro její význam, odpovědnost a namáhavost vybraní příslušníci pracujícího lidu.

(2) Příslušníci Pohraniční stráže mají stejná práva a stejné povinnosti jako příslušníci vojska; při výkonu své pravomoci mají též právní postavení příslušníků Sboru národní bezpečnosti.

Toto ustanovení podtrhuje význam, namáhavost a odpovědnost služby v Pohraniční strážce a stanoví zároveň základní směrnici pro výběr kádrů do Pohraniční strážce. Příslušníci Pohraniční strážce jsou pečlivě vybíráni tak, aby navazovali na slavné tradice strážců hranic naší vlasti a aby se přiblížili slavnému vzoru — sovětským pohraničním vojskům.

§ 4

Organizaci Pohraniční strážce stanoví a předpisy o jejím doplňování, o propouštění příslušníků Pohraniční strážce a služební předpisy vydá ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra).

Zvláštní úkoly Pohraniční strážce vyžadují, aby vydávání organizačních nařízení a služebních předpisů pro Pohraniční strážce bylo vyhrazeno ministru vnitra, který upravuje též přijímání, doplňování, povyšování a propouštění příslušníků Pohraniční strážce, s přihlédnutím k úpravě platné pro příslušníky Československé lidové armády.

Kromě zvláštních předpisů, které upravují chod služby jednotek Pohraniční strážce, platí v plném rozsahu základní řády československých ozbrojených sil. Vzhledem k odlišnosti služby byly vydány doplňky k základním řádům, které upřesňují některá jejich ustanovení s ohledem na podmínky Pohraniční strážce.

§ 5

O součinnosti Pohraniční strážce s brannou mocí rozhoduje ministr národní bezpečnosti (ministr vnitra) v dohodě s ministrem národní obrany.

Při ochraně státních hranic byla nejednou uskutečněna úspěšná součinnost s jednotkami a útvary Československé lidové armády. O součinnosti platí zvláštní směrnice a nařízení.

§ 6

Služba v Pohraniční stráží se počítá jako služba ve vojsku. Hodnosti dosažené v Pohraniční stráží jsou vojenskými hodnostmi. Pro příslušníky Pohraniční stráže platí předpisy o platových poměrech příslušníků ozbrojených sborů.

Zákon vychází ze zásady rovnocennosti služby v Pohraniční stráží s vojenskou službou. Z toho plyne, že příslušníci Pohraniční stráže plní současně svou základní službu podle branného zákona.

Rovněž druhá věta, že hodnosti dosažené v Pohraniční stráží (poddůstojnické, praporčické, důstojnické a generálské) zůstávají pohraničnickům zachovány i při přeložení do zálohy, do výslužby nebo při povolání k výkonu služby ve vojsku, zdůrazňuje rovnocennost pohraniční služby se službou v Československé lidové armádě.

§ 7

Příslušníci Pohraniční stráže podléhají vojenské soudní pravomoci a ustanovením o trestných činech vojenských.

Tento paragraf, který stanoví, že příslušníci Pohraniční stráže podléhají vojenské soudní pravomoci a ustanovením trestního zákona o trestných činech vojenských, je jen logickým důsledkem předchozích ustanovení.

§ 8

Ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra) stanoví nařízením, kdy příslušník Pohraniční stráže při výkonu své pravomoci užije zbraně.

Toto ustanovení mělo umožnit úpravu otázky použití zbraně příslušníky Pohraniční stráže tak, aby vyhovovala potřebám účinné ochrany státních hranic.

Současně se zákonem o ochraně státních hranic bylo

vydáno nařízení č. 70/1951 Sb. „O právu příslušníka Pohraniční stráže použít zbraně“. Toto nařízení je podrobně vysvětleno dále.

§ 9

Ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra) v dohodě s ministrem financí upraví součinnost Pohraniční stráže s finančními orgány při zjišťování trestných činů a přestupků finanční povahy.

Formulace tohoto ustanovení neodpovídá již skutečnému stavu. Tato pravomoc byla přenesena do působnosti ministra zahraničního obchodu, který svými celními orgány provádí kontrolu dodržování celních předpisů při přechodu osob a zboží přes státní hranice. Spolupráce příslušníků oddělení pohraničních kontrol s celními orgány se stále upevňuje a je velmi úspěšná.

§ 10

[1] Ke splnění úkolů uvedených v tomto zákoně může ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra) činit potřebná opatření a vydávat obecně závazné předpisy; může zejména stanovit

a) že vstup a pobyt na určité části území státu je zakázán nebo dovolen jen na zvláštní povolení,
b) že na určité části území státu je k provádění prací, které mění tvářnost terénu, nebo ke zřízení telekomunikačních nebo energetických vedení vnitrostátních nebo mezinárodních třeba též předchozího souhlasu ministerstva národní bezpečnosti (nyní ministerstva vnitra).

[2] V jednotlivých případech může ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra) přenést pravomoc podle odstavce 1 na své podřízené orgány.

Ustanovení § 10 poskytuje právní podklad k vydání některých omezujících příkazů a zákazů zejména v pohraničním území. Na základě tohoto ustanovení jsou

upraveny i zásady pohraničního režimu, které jsou rozebrány ve zvláštní kapitole.

§ 11

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provede jej ministr národní bezpečnosti (nyní ministr vnitra) v dohodě se zúčastněnými členy vlády.

Vydáním zákona se dostalo Pohraniční strážci náležitého právního postavení.

PRAVIDLA POUŽITÍ ZBRANĚ

Současně s vydáním zákona o ochraně státních hranic byla řešena i otázka použití zbraně, která byla právně upravena nařízením číslo 70/1951 Sb. a vysvětlena v hlavě V. předpisu pro Pohraniční službu.

V uvedeném nařízení je upraveno použití zbraně takto:

Příslušník Pohraniční stráže použije při výkonu své pravomoci zbraně, zachovávaje potřebnou opatrnost

a) proti osobám, které na území republiky neoprávněně přešly nebo se po území republiky neoprávněně pokoušejí přejít státní hranice a na výstrahu se nezastaví;

Příklady

1. Pohraniční hlídka zjišťuje dva narušitele postupující směrem ke státním hranicím. Vzdálenost narušitelů od hranic je 200 m. Na výzvu „Stůj!“ a po varovném výstřelu se nezastavují. Prchají dále ve směru ke státním hranicím. Pohraniční hlídka nemá možnost jinak narušitele zadržet než použitím zbraně. Je proto oprávněna zahájit palbu na narušitele.

2. Pohraniční hlídka zjistila narušitele, který po překonání kontrolních prostředků proniká ve směru do vnitrozemí. Hlídka předává hlášení jednotce a zahajuje pronásledování. Na výzvu se narušitel nezastavuje. Pohraniční hlídka vidí, jak ze směru proti narušiteli přibíhá na pomoc sousední hlídka. Proti narušiteli nepoužije zbraně, neboť by palbou ohrozila sousední hlídku.

3. Pohraniční hlídka zjišťuje narušitele poblíž kontrolních prostředků. Narušitel se dává na útěk a na výzvu hlídky ani

po varovném výstřelu se nezastavuje. V příštím okamžiku však dostihuje narušitele služební pes a povaluje ho. Hlídky je vzdálena od narušitele asi 30 m. Narušitel se nepokouší použít zbraň. Hlídky má tedy možnost zadržet narušitele jinými prostředky a nezahájí na něho palbu.

b) bez výstrahy, je-li zjevně podniknut útok proti příslušníku Pohraniční strážě, proti jiné osobě, proti stanovišti, které střeží, nebo proti sousednímu stanovišti;

Příklady

1. Narušitel, kterého vypátral služební pes, zahájil na hlídky palbu. Hlídky použije zbraně bez výstrahy, neboť je na ni zjevně podniknut útok.

2. Pohraniční hlídky slyší ve vzdálenosti asi 400 m od svého stanoviště palbu. Ve svém úkolu má povinnost poskytnout sousední hlídce pomoc. Během postupu k místu střelby vidí, jak dva narušitelé střídavě pálí a ustupují směrem ke státním hranicím. Hlídky použije zbraně bez výstrahy, neboť byl zjevně podniknut útok proti sousednímu stanovišti a proti příslušníkům Pohraniční strážě.

c) bez výstrahy k zamezení útěku osob zatčených, zadržovaných nebo nebezpečných pachatelů trestných činů, nelze-li jinak útěku zabránit;

Příklad. Pohraniční hlídky zadržela nebezpečného pachatele, na kterého bylo vyhlášeno celostátní pátrání. Zadržovaný se dává během eskortování náhle na útěk. Hlídky použije správně zbraně bez výstrahy, poněvadž útěku není možno jinak zabránit.

d) proti osobám, které se zprotiví služebním zákrokům příslušníka Pohraniční strážě, nelze-li jinak a přes výstrahu překonat odpor, směřující ke zmaření služebního zákroku.

Příklad. Pohraniční hlídky pronásleduje ozbrojeného narušitele státních hranic, který se před ní ukryl v opuštěné lesní chatě. Výzvu hlídky k opuštění úkrytu neuposlechl. Proti narušiteli je hlídky oprávněna použít zbraně, neboť přes výstrahu nebylo možno jinými prostředky překonat jeho odpor.

Výstrahou se rozumí výzva k zastavení [zvolání „Stůj!“] a varovný výstřel do vzduchu [vzhůru]. Varovný výstřel se používá, jestliže se osoba na výzvu nezastaví.

Použití zbraně je krajním prostředkem ke splnění úkolu a je jednou z nejdůležitějších činností pohraničnicka. Od každého pohraničnicka se proto vyžaduje vysoká odpovědnost za přesné dodržování stanovených pravidel o použití zbraně.

Aby se pohraničnick mohl správně rozhodnout o použití zbraně, musí podrobně znát jednotlivé pojmy, které jsou uvedeny v nařízení 70/51 Sb. Následuje proto vysvětlení nejdůležitějších z nich:

— **Potřebnou opatrností** se zejména rozumí použití zbraně tak, aby nebyla ohrožena bezpečnost nebo život jiných osob a aby střely nedopadaly na území sousedního státu.

— **Osobou** se rozumí každá osoba bez rozdílu stáří; přitom je třeba vycházet z toho, že zbraně není třeba použít například proti dětem, protože zpravidla postačí užití mírnějších prostředků, jakož i proto, že jejich trestní činnost zpravidla není společensky nebezpečná. Toto vysvětlení se nevztahuje na ozbrojené děti blízké věku mladistvých, pokud napadnou střelbou pohraničnicka a útok odvrátit nelze.

— **Zjevně podniknutým útokem** se rozumí násilné napadení, -jež podnikla ozbrojená osoba (zbraní střelnou, sečnou, bodnou nebo jinými nebezpečnými předměty) nebo i neozbrojená skupina osob, je-li ohrožen život pohraničnicka nebo jiné osoby; dále i útok na stanoviště a střežený objekt. Útok musí přímo hrozit a trvat.

— **Stanovištěm** se rozumí jakékoli místo nebo prostředek, z něhož plní pohraničnick bojový úkol, včetně objektu, který je ze stanoviště střežen. Objektem v tomto smyslu se rozumí důležitá zařízení a stavby, které jsou umístěny zpravidla v ohraničeném prostoru, do něhož je vstup nepovolaným osobám zakázán.

— **Sousedním stanovištěm** se rozumí stanoviště a objekt z něho střežený jiným pohraničnickem, kterému pohraničnick poskytuje podle vydaného rozkazu v případě potřeby pomoc.

— **Zadrženou osobou** se rozumí každá osoba, která je zadržena při narušení nebo při pokusu o narušení státních hranic a při podezření z jiné trestné činnosti.

— **Zatčenou osobou** se rozumí osoba, na níž byl vydán příkaz k dodání do vazby nebo zatýkaací rozkaz.

— **Nebezpečným pachatelem trestného činu** je osoba, která je jako taková označena, nebo kterou pohraničnick musí důvodně pokládat za zvlášť nebezpečnou (osoba je ozbrojena a připravena použít zbraň, při pronásledování se ukrývá a na výzvu neopustí úkryt).

— **Útěkem osob** se rozumí činnost, která byla těmito osobami započata, aby unikly z dosahu pohraničnicka a vyhnuly se trestní odpovědnosti.

— **Pod pojmem - nelze-li útěku jinak zabránit** — se rozumí dostatečné bezvýsledné vyčerpání mírnějších prostředků k zamezení útěku.

— **Služebním zákrokem** se rozumí činnost pohraničnicka vedená proti osobě, aby byl splněn bojový úkol.

— **Odporem směřujícím ke zmaření služebního zákroku** se rozumí zpravidla činnost zadrženého nebo jiné osoby, která zabraňuje pohraničnickovi i po výstraze provést služební zákrok. Aby mohlo být použito zbraně, musí jít o odpor aktivní, trvajících, který nelze překonat jiným způsobem. Použití zbraně podle nařízení čis. 70/51 Sb., písmeno b) je nutno chápat tak, že cílem zákroku musí být odvrácení útoku a zneškodnění pachatele především jeho zadržením.

Toto vysvětlení poskytuje podrobně služební předpis.

Pohraničnick může použít zbraně jen v nezbytné míře a přiměřeně sledovanému účelu. Před použitím zbraně je bezpomínečně nutné použít tzv. **mírnějších prostředků**, kterými se například rozumí

— důrazná výzva a napomenutí osoby, proti které se zakročuje;

— pronásledování prchajícího narušitele, popřípadě za pomoci jiných pohraničnicků nebo pomocníků Pohraniční stráže;

— použití služebního psa zejména tam, kde by použitím zbraně byl ohrožen život jiných osob;

— přiložení pout osobě, které se pouta zpravidla nepřikládají;

— použití varovného výstřelu vzhůru do vzduchu i tehdy, kdy lze použít zbraně bez výstrahy, jestliže použití varovného výstřelu v těchto případech neohrozí včasné použití zbraně proti osobě;

— úder zbraní nebo použití bodáku při boji zblízka a v tísni zejména tam, kde by byl střelbou ohrožen život a zdraví jiných osob.

Použití těchto i jiných mírnějších prostředků však nesmí být na újmu splnění bojového úkolu pohraničnicka.

Pro použití zbraně proti dopravním prostředkům (povozy, motorová vozidla a plavidla) platí tyto zásady: Proti motorovým vozidlům, která neuposlechnou výzvy k zastavení, a proti plavidlům na vodních tocích se pro přinucení k přistání může použít zbraně pouze k varovnému výstřelu. Výjimečně mohou být použity zbraně

— je-li z vozidla nebo plavidla zjevně podniknut útok proti pohraniční hlídce;

— je-li jasně prokázáno, že motorového vozidla nebo plavidla (mimo vozidel a plavidel hromadné přepravy) používá k útěku narušitel státních hranic nebo nebezpečný pachatel trestného činu, který je pronásledován, vozidlo (plavidlo) se na znamení hlídky nezastaví a nelze takové osobě v útěku jinak zabránit;

— pronikne-li motorové vozidlo násilně na komunikaci v hraničním nebo zakázaném pásmu přes uzavřenou závoru, u níž dávala pohraniční hlídka předepsaným způsobem znamení k zastavení;

— v zakázaném pásmu, nezastaví-li vozidlo na znamení dané předepsaným způsobem, nebo při zřejmém pokusu o nepovolený přechod státních hranic pomocí motorového vozidla, nelze-li jinak osobu jedoucí ve vozidle dostihnout a zadržet.

Bylo-li použitím zbraně způsobeno zranění osoby, je pohraničnick povinen poskytnout osobě po předběžné osobní prohlídce nezbytnou první pomoc, pokud to okolností připouští.

Došlo-li současně ke zranění pohraničnicků, poskytuje se jim první pomoc přednostně.

Jestliže mělo použití zbraně za následek usmrcení osoby, je pohraničnick povinen zamezit nepovolaným osobám přístup na místo použití zbraně a nedopustit poškození stop.

Pohraničnickům se při plnění úkolu ochrany státních hranic **zakazuje používat zbraní**

— proti nezřetelným siluetám a zvukům, dokud se hlídka nepřesvědčí, že jde o narušitele, který se dal na útěk;

— po zvěři, s výjimkou napadení hlídky nebo služebního psa vzteklou nebo divokou zvěří;

— proti vzdušným prostředkům letícím přes státní hranice. Výjimkou je vedení palby na rozkaz velitele jednotky. Velitel může nařídít palbu například na nízkoletící balóny, jež nejsou řízeny člověkem, nebo na nízkoletící vzdušné prostředky a výsadky, které napadly pohraniční jednotky;

— k opěťování palby vedené z území sousedního státu. V tomto případě si pohraničnick zvolí stanoviště, odkud mohou pokračovat v plnění určeného úkolu, aniž je to životu nebezpečné, a případ ihned hlásí veliteli. Výjimkou je vedení palby z území sousedního státu při současném násilném pronikání ozbrojených band nebo nepřátelských jednotek na naše území. V těchto případech pohraničnicki ihned zahájí palbu na ozbrojené skupiny, které násilně pronikly na naše území, a pokračují v ní s plným vypětím sil až do příchodu posily nebo zničení nepřitele.

Velitel jednotky může povolit pohraničnickům použít při výkonu služby k ochraně státních hranic zbraně proti psům, kteří přeběhli z území sousedního státu nebo se pokoušejí přeběhnout na území sousedního státu, a proti holubům letícím přes státní hranice. Zastřelená zvířata se odklízejí (zakopávají) až po pečlivé prohlídce organizované velitelem jednotky.

Každé použití zbraně, s výjimkou použití zbraně k smlouvenému signálu, musí být pečlivě vyšetřeno přímými nadřízenými, bez ohledu na dosažený výsledek. Jestliže pou-

žitím zbraně byla způsobena těžká újma na zdraví nebo smrt, musí být neprodleně informován vojenský prokurátor.

Za neoprávněné použití zbraně musí být ti, kdo zbraně použili, vzati k odpovědnosti.

POHRANIČNÍ REŽIM

Pohraniční režim je souhrn zvláštních pravidel, která upravují vstup do pohraničního území, pobyt a provádění prací v něm. Pohraniční režim se týká státního území bezprostředně přiléhajícího k státním hranicím.

Potřeba zvláštní úpravy je nutná především v zájmu úspěšné ochrany státních hranic a v zájmu předcházení pohraničních incidentů.

Pohraniční režim nelze chápat jen úzce z hlediska vnitrostátních právních aktů, ale též z hlediska mezinárodního práva. Pohraniční režim v širším slova smyslu zahrnuje

- udržování státních hranic;
- používání pohraničních vod a pozemků;
- určení pohraničních přechodů;
- práva a povinnosti hraničních zmocněnců;
- malý pohraniční styk;
- provádění pohraniční kontroly atd.

Vnitrostátní právní akty pak upravují pohraniční režim v užším slova smyslu.

Pohraniční režim není na všech úsecích státních hranic stejný a závisí na celkové mezinárodní situaci a na vztahu k sousednímu státu.

Při stanovení pravidel pohraničního režimu v užším slova smyslu se vycházelo ze zákona o ochraně státních hranic, který v § 10 zmocňuje ministra vnitra k přijetí potřebných opatření a vydání obecně závazných předpisů.

Cílem pohraničního režimu na základě vnitrostátních právních aktů je především ztížit narušitelům přístup k státním hranicím. Opatření pohraničního režimu jsou

proto prováděna v pohraničním území, které je k tomuto účelu rozděleno na dvě pásma:

- hraniční pásmo a
- zakázané pásmo.

Hloubka **hraničního pásma (HP)** je různá. Může sahát do hloubky několika kilometrů. Vnější hranice HP tvoří vnitřní hranice zakázaného pásma a v místech, kde není zřízeno zakázané pásmo, tvoří ji státní hranice.

Vnitřní hranice HP je označena na všech veřejných cestách (silnicích, polních a lesních cestách, pěšinách) a v terénu výstražnými tabulkami tak, aby byl její průběh snadno patrný. Tabulky mají nápis: POZOR, HRANIČNÍ PÁSMO, VSTUP JEN NA POVOLENÍ! Výstražná tabulka je 40 cm vysoká a 50 cm široká a je umístěna na sloupku 2 m nad zemí. Nápis je červený na bílém podkladě.

Zakázané pásmo (ZP) se zřizuje podél státních hranic. Jeho hloubka je různá. ZP je určeno zejména pro výkon služby k ochraně státních hranic. Pobyť a pohyb osob v ZP je bez vědomí orgánů Pohraniční stráže zakázán.

Na veřejných cestách vedoucích do ZP, dále na silnicích, polních a lesních cestách a v terénu je ZP označeno tabulkou s nápisem: POZOR, ZAKÁZANÉ PÁSMO, VSTUP ZAKÁZÁN!

Výstražná tabulka je 50 široká a 40 cm vysoká na dvoumetrovém sloupku. Nápis je černý na bílém podkladě (obr. II/1).

Na veřejných cestách vedoucích do ZP se zřizují podle potřeby závory s černobílými pruhy 30 cm širokými.

K dodržování pravidel pohraničního režimu je velitel jednotky povinen

- vysvětlovat místním obyvatelům pravidla pohraničního režimu;
- organizovat kontrolu dodržování pohraničního režimu;
- provádět s pohraničnický školení o pravidlech pohraničního režimu a seznamovat je s povolením ke vstupu do HP a ZP.

Osobám zdržujícím se v HP a ZP se stanoví určitá omezení. Bez zvláštních povolení jim není dovoleno

1. zdržovat se od setmění do svítání mimo prostor veřejných silnic a cest;

2. fotografovat nebo filmovat krajinu, budovy a zařízení, provádět zeměměřičské práce, náčrty krajin, práce na úpravě státních hranic, geologický průzkum, pokusné vrty, archeologické průzkumy apod. Zvláštní povolení k těmto úkonům je potvrzeno v propustce;

3. vést rozhovory s cizími státními příslušníky na státních hranicích.

Styk a rozmluvy s cizinci na státních hranicích jsou upraveny zvláštními předpisy.

Výjimky z ustanovení bodu 1. a 2. a jejich rozsah povolují orgány oprávněné k vydání propustky; musí být v propustce označeny.

Osoby zdržující se v HP a ZP jsou povinny dodržovat všechny předpisy a pravidla upravující pohraniční režim, jakož i pokyny orgánů Pohraniční stráže.

Orgán Pohraniční stráže (velitel útvaru), vyžaduje-li to zájem ochrany státních hranic, může na nezbytně nutnou dobu učinit tato opatření:

- zakázat vstup do určitého prostoru a pobyt v něm;
- zakázat nebo omezit práce v určitém prostoru;
- zakázat vycházení z obydlí a budov v obcích a osadách ležících v bezprostřední blízkosti státních hranic;
- nařídit další omezení po dohodě s orgány státní moci a státní správou a v souhlase s nimi.

Obr. II/1. Výstražná tabulka k označení zakázaného pásma

Propustky a povolenky. Každá osoba starší než 15 let, která se zdržuje v HP, musí mít stále u sebe propustku nebo povolenku opravňující k pobytu v HP (ZP).

Propustka se vydává na dobu pěti let a její platnost se každoročně prodlužuje nejdéle na jeden kalendářní rok.

Propustka do HP a ZP je platná pouze tehdy, je-li v předtištěných rubrikách správně a úplně vyplněna, opatřena záhlavním a kulatým razítkem vydávajícího úřadu a podpisem orgánu. Její platnost je vázána na současné předložení občanského průkazu.

Osoby do 15 let, které se zdržují v HP, musí být uvedeny v propustce rodičů nebo osob, které je doprovázejí.

Povolenka k trvalému pobytu v HP se uděluje ve formě obdélníkového razítka na straně 14 občanského průkazu a vydává ji okresní oddělení MV okresu příslušného podle místa bydliště.

Účastníkům pracovních brigád, sportovních a kulturních zájezdů lze povolit hromadný pobyt v hraničním pásmu. Vedoucímu výpravy se vydává propustka do HP, ve které se slovy uvede počet členů výpravy. K propustce je vyhotoven jmenný seznam členů výpravy s nezbytnými osobními údaji. Po vstupu do HP předloží vedoucí výpravy jedno vyhotovení seznamu velitelé příslušné jednotky Pohraniční stráže a druhé si ponechá pro případ kontroly.

Pobyt v ZP je povolen jedině na základě propustky, kterou musí mít každá osoba starší než 15 let. Vstup do ZP je nutno předem projednat s příslušným velitelem jednotky Pohraniční stráže. Tento velitel též poučí o chování v ZP.

Pracovním brigádám může být povolen pobyt v ZP na základě propustky vedoucího brigády s přiloženým jmenným seznamem účastníků. Propustky se vydávají jen k provedení naléhavých zemědělských, lesních nebo jiných prací, které nelze jinak zajistit.

Vedoucí brigády musí poučit všechny účastníky podle pokynů velitele jednotky Pohraniční stráže a dbát přísně na dodržování zásad pohraničního režimu.

Držitel propustky do HP a ZP je povinen pečlivě uschovat propustku. Její ztrátu, zničení nebo poškození ohlásí

neprodleně nejbližší jednotce Pohraniční stráže a orgánu, který propustku vydal.

Byl-li splněn úkol nebo zanikl-li důvod, pro který byla propustka vydána, je držitel povinen ji vrátit do 48 hodin orgánu, který ji vydal.

Vstup příslušníků ministerstva vnitra, Československé lidové armády a jednotek Lidových milicí do HP a ZP je upraven zvlášť.

Kromě uvedených hlavních zásad pohraničního režimu existuje řada zvláštností a podrobností, se kterými jsou pohraničníci seznamováni.

Zvláštním způsobem je řešen vstup do HP a ZP některých funkcionářů ozbrojených sil, železničních zaměstnanců, požárníků, zdravotnického personálu atd. Rovněž obdělávání půdy, myslivost a rybolov v HP a ZP jsou specifickou otázkou a není nutné tyto zvláštnosti rozvádět.

Všichni pohraničníci jsou povinni znát hlavní zásady pohraničního režimu a přísně dbát na jejich dodržování.

III.

STÁTNÍ HRANICE ČSSR

Hranice státu vymezují území, na něž se vztahuje jeho suverénní moc. Bez vymezeného státního území není možná existence státu.

V době vzniku státu vyvstala též potřeba přesného vymezení a vymezení státních hranic, o které se vedly ve vývoji třídní společnosti dlouhodobé boje. Zřídka byly hranice stanoveny pokojnou smluvní cestou.

DRUHY STÁTNÍCH HRANIC

V teorii mezinárodního práva veřejného se setkáváme s druhy a způsoby stanovení státních hranic. Pro zajímavost bude vhodné uvést hlavní zásady.

Podle druhu rozeznáváme hranice

a) orografické (přírozené), vedené podle přírodního reliéfu (hřebeny hor, vodní předěly apod.);

b) geometrické, někdy nazvané umělé, vedené přímočaře od jednoho bodu ke druhému bez ohledu na přírodní útvary;

c) astronomické, vedené v přímé linii po poledníku nebo rovnoběžce (např. část hranic SAR, Kanady apod.).

Pojem „přírozená hranice“, používaný hojně ve smyslu politickém, znamená vojensky nebo ekonomicky výhodné hranice (strategického významu s určitými přírodními zdroji apod.). Buržoazní teoretikové zastávali názor, že má stát právo na přírozené hranice, a tím odůvodňovali jeho protiprávní rozšiřování území a expanzi.

Oprávněným politickým základem pro stanovení státních hranic je však výlučně zásada sebeurčení národů.

Na území Evropy byly státní hranice zpravidla řešeny mezinárodními smlouvami a v případech, kdy nebyla smlouva, platila pravidla mezinárodního práva obyčejového.

Při vymezení státních hranic na základě smlouvy hovoříme o tzv. smluvním stanovení hranic. Mezinárodní smlouvy k tomuto účelu bývají zpravidla dvoustranné nebo vícestranné, například mírové. V některých případech se setkáváme se zvláštními smlouvami, uzavřenými přímo k tomuto účelu.

MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ ÚPRAVA STÁTNÍCH HRANIC ČSSR

Mezinárodně právní úpravu našich státních hranic lze rozdělit do dvou údobí:

1. Údobí první republiky a okupace

Po první světové válce byl průběh našich státních hranic stanoven těmito mezinárodně právními akty:

- mírovou smlouvou Versailleskou s bývalým Německem;
- mírovou smlouvou St. Germainskou s bývalým Rakouskem;
- mírovou smlouvou Trianonskou s bývalým Maďarskem;
- řadou mezinárodně právních aktů s bývalým Polskem.

K Československu byla připojena podle Versailleské smlouvy také Podkarpatská Rus, která však měla podle práva na sebeurčení připadnout Ukrajině.

K další změně státních hranic došlo po protiprávním mnichovském diktátu, který nemá obdoby v historii mezinárodního práva. Existence Československa byla dále dočasně narušena prohlášením tzv. „Slovenského štátu“.

2. Údobí po osvobození republiky

Po druhé světové válce a osvobození naší vlasti slavnou

Sovětskou armádou byly původní hranice obnoveny těmito mezinárodně právními akty:

- mezinárodní smlouvou mezi Československem a Svazem sovětských socialistických republik o stanovení hranic mezi Slovenskem a bývalou Podkarpatskou Rusí;
- mírovou smlouvou Pařížskou, která obnovila hranice mezi námi a Maďarskem a připojila k našemu území obce Rusovce, Čunovo a část katastru obce Rajka;
- jaltskou a postupimskou konferencí byly posunuty polské hranice na západ, čímž se hranice Československa s Polskem značně prodloužily. Konečné vytyčení státních hranic na tomto úseku bylo provedeno v roce 1959;
- státní smlouva o obnovení nezávislého a demokratického Rakouska stanovila shodnost hranic s Československem se stavem k 1. 1. 1938.

Podle Ústavy ČSSR z 11. 7. 1960 smějí být státní hranice měněny jen ústavním zákonem.

Do sjednocení Německa v jednotný, demokratický a mírumilovný stát sousedíme celkem s šesti státy (obr. III/1).

Obr. III/1. Státní hranice ČSSR

Hranice	Délka v km
ČSSR - SSSR	97,60
ČSSR - PLR	1309,90
ČSSR - NDR	458,95
ČSSR - NSR	356,38
ČSSR - Rakouska	578,34
ČSSR - MLR	677,85
celkem	3479,02 ¹⁾

1) Fakta a další technické údaje podle knihy Státní hranice Československé republiky, vydalo MV 1959.

PRŮBĚH A VYTYČENÍ STÁTNÍCH HRANIC

Státní hranice Československé socialistické republiky jsou myšlenou čarou, která odděluje na povrchu země a plochou svislou nad zemí i pod ní výsostné území, vzdušný prostor a hlubinu země Československé socialistické republiky od sousedních států.

Uvedená definice v předpisu Pohraniční služba vystihuje státní hranici jako symbol územní svrchovanosti a nedotknutelnosti.

Ohraničení vzdušného prostoru má význam zejména pro letectví. Každé narušení vzdušného prostoru je současně narušením státních hranic. V mezinárodním právu má každý stát úplnou a výlučnou svrchovanost nad svým územím ve vzdušném ovladatelném prostoru.

Ohraničení státních hranic svislou plochou pod zem má praktické uplatnění zejména při dolování v blízkosti státních hranic, při stavbě tunelů apod.

Vytyčení státních hranic je po stránce technické složitě a provádí se zpravidla ve dvou etapách:

- delimitace státních hranic, tj. určení jednotlivých bodů hranice a všeobecného směru hraniční čáry;
- demarkace státních hranic, tj. podrobné určení hranice na základě delimitace v terénu. Redemarkace je obnovení dřívější demarkace.

Státní hranice probíhající po souši se nazývají suchozemskými, v řekách, jezerech a rybnících vodními.

Státní hranice jsou nejen přesně určeny mezinárodními smlouvami, ale také v terénu řádně vytyčeny. Mezinárodními smlouvami může být stanoveno společné užívání veřejných komunikací, silnic, cest a vodních toků na státních hranicích.

Při změně plavební dráhy nebo řečiště hraniční řeky, jejích břehů nebo v jiných případech může se průběh státních hranic měnit podle mezinárodních smluv. Využití hraničních toků pro plavbu se řídí zvláštními mezinárodními úmluvami (např. plavba po Dunaji).

Státní hranice jsou v terénu vytyčeny tak zvanými hraničními znaky. Jsou to kamenné nebo betonové mezníky, dřevěné sloupy, desky ve skalách, železobetonové monolity apod.

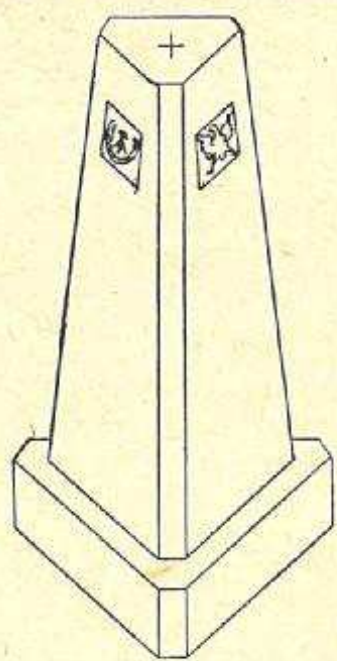
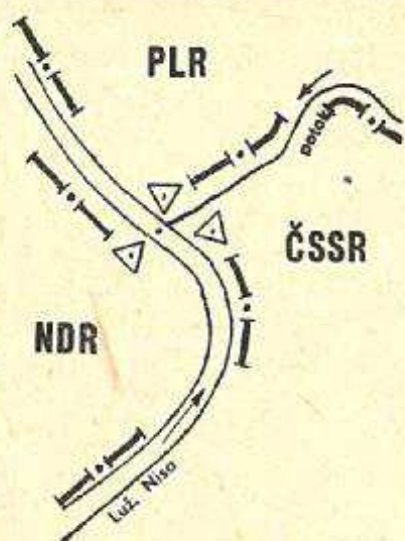
Hraniční znaky se umísťují buď v hraniční čáře, nebo střídavě po obou stranách společných cest, silnic, příkopů, potoků, řek apod.

Zpravidla se umísťuje v terénu jeden hraniční znak. Ve zvláštních případech může být znaků více. V těchto případech hovoříme o znaku zdvojeném, trojitém apod.

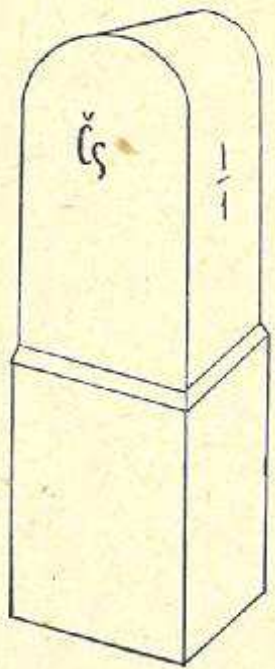
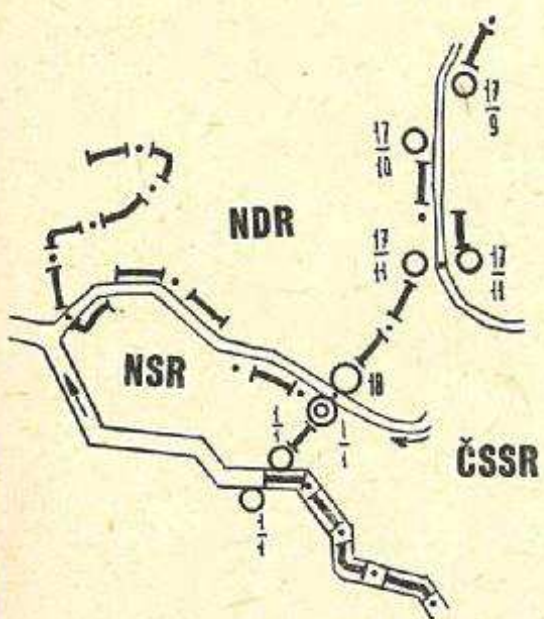
Zdvojené pohraniční znaky jsou zpravidla na počátku a konci společných komunikací nebo tam, kde pro terénní překážky není možno zasadit hraniční znak přímo do hraniční čáry.

Trojité hraniční znaky jsou zpravidla tam, kde pro malou přehlednost nepostačuje užít jednoduchý nebo zdvojený hraniční znak.

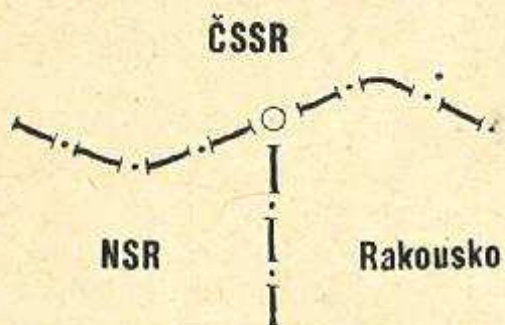
Všechny hraniční znaky vyznačují v terénu přesný průběh státních hranic, každou změnu hraniční čáry a zpravidla každý její průsek s komunikací všech druhů.

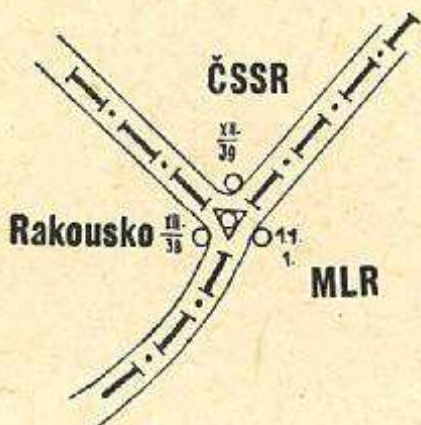
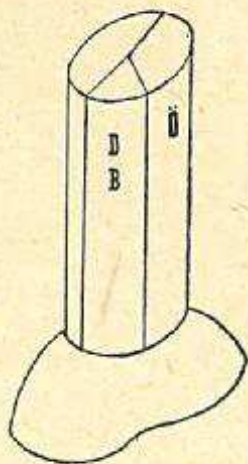
Obr. III/2. Trojmezí na Lužické Nise a jeho označení

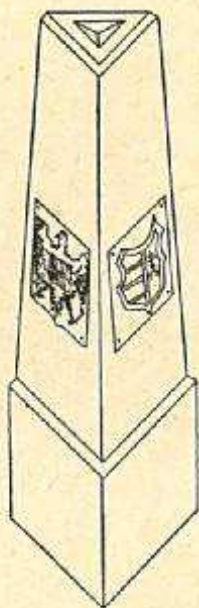
Obr. III/3. Trojmezí v Ašském výběžku a jeho označení

Obr. III/4. Trojmezí na Plechém
a jeho označení

Obr. III/5. Trojmezí v bra-
tislavské oblasti a jeho
označení

Hraniční znaky se umísťují zpravidla tak, aby bylo z jednoho na druhý vidět.

Státní hranice jsou rozděleny na hraniční úseky.

Místa, kde je styk tří státních hranic, nazýváme trojmezím. Trojmezí jsou vyznačena zvláštními znaky nebo skupinou znaků. V obvodu státních hranic je takových míst šest:

1. trojmezí Kremenec - styk státních hranic ČSSR, SSSR a PLR;

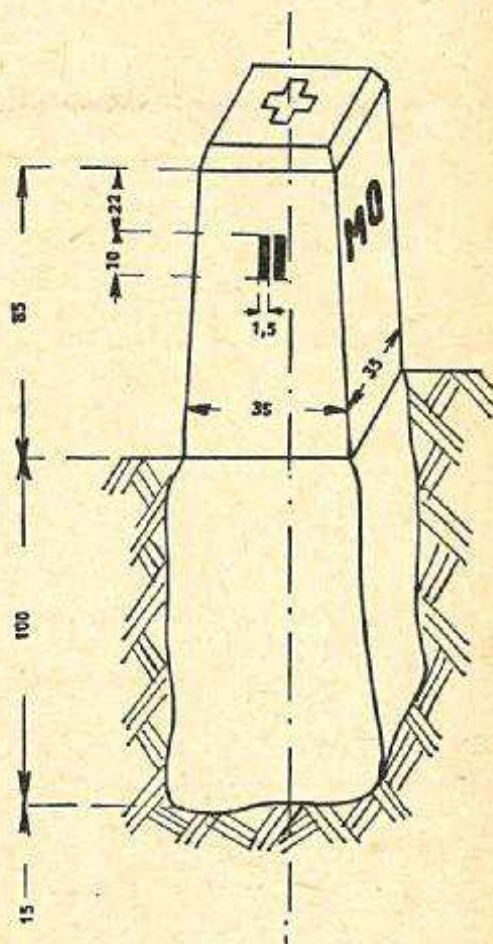
2. trojmezí Tisa - styk státních hranic ČSSR, SSSR a MLR;

3. trojmezí na Lužické Nise - styk státních hranic ČSSR, NDR a PLR (obr. III/2);

4. trojmezí v Ašském výběžku - styk státních hranic ČSSR, NDR a NSR (obr. III/3);

5. trojmezí na Plechém - styk státních hranic ČSSR, NSR a Rakouska (obr. III/4);

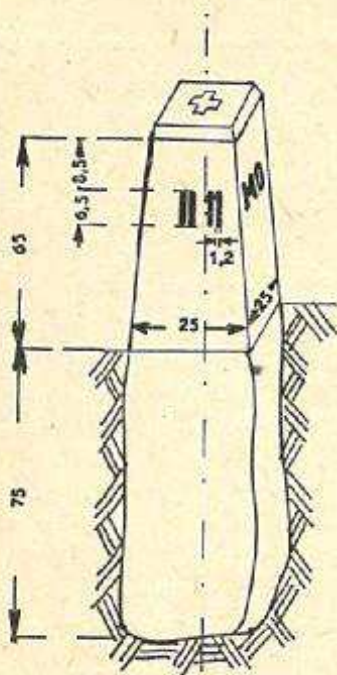
6. trojmezí v Bratislavské oblasti - styk státních hranic ČSSR, MLR a Rakouska (obr. III/5).

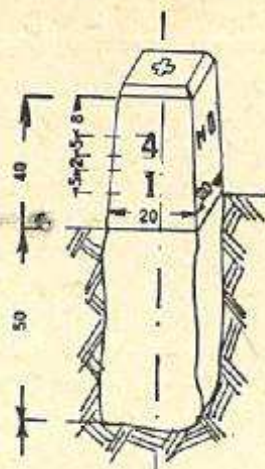
Obr. III/6. Základní hraniční znak

DRUHY HRANIČNÍCH ZNAKŮ (MEZNÍKŮ)

Hraniční znaky (mezníky) mají na jednotlivých úsecích státních hranic různý tvar a označení.

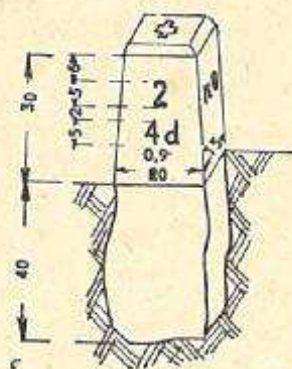
Obr. III/7. Hlavní hraniční znak

Obr. III/9. Mezi-lehlý hraniční znak

Obr. III/10. Různé mezníky

Obr. III/8. Doplňovací hraniční znak

Obr. III/11. Kameny nepravidelného tvaru

1. Základní hraniční znaky - určují počátek každého úseku. Mají tvar hranolovitý, výšku nad zemí 1 m, rozměry 35 (30) × 35 (30) × 185 cm [obr. III/6].

2. Hlavní hraniční znaky - určují změny směru hraniční čáry. Mají tvar hranolovitý, výšku nad zemí asi 65 cm; rozměry 25 × 25 × 140 cm [obr. III/7].

3. Doplnňovací hraniční znaky - tzv. běhouny - určují méně důležité změny směru hraniční čáry. Mají tvar hranolovitý, výšku nad zemí 30 cm; rozměry 20 × 10 × 70 cm, popřípadě o 5—10 cm větší [obr. III/8].

4. Mezilehlé hraniční znaky - určují méně důležité lomy hraniční čáry. Mají tvar hranolovitý, výšku nad zemí 40 cm; rozměry 20 × 20 × 90 cm [obr. III/9].

5. Mezníky různých tvarů a velikostí na hranicích s PLR, NDR a NSR, některé i z roku 1767, jsou číslovány a označeny jako mezníky typizované [obr. III/10].

6. Kameny nepravidelného tvaru - ojediněle na místech s větším počtem lomů hraniční čáry na hranicích s NDR a NSR; nejsou číslovány [obr. III/11].

7. Trigonometrické kameny jako hraniční znaky jsou hranolovitého tvaru různých velikostí; jsou vyznačeny současně v mapách.

8. Kameny polygonové - označují a zajišťují měřičské body. Na jejich polygonové strany je zaměřen průběh hraniční čáry. Mají výšku nad zemí 40 cm; rozměry 20 × 20 × 90 cm.

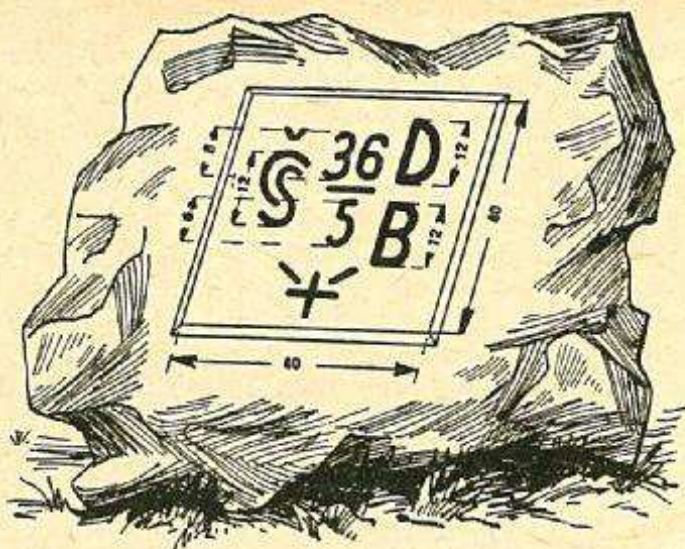
Pohraniční mezníky podle obr. III/6—9 jsou v úseku hranic s Maďarskou lidovou republikou.

Kromě hraničních znaků označují průběh státních hranic hraniční sloupy, skalní znaky a monolity.

Hraniční sloupy jsou dřevěné a jejich výška je asi 2 m nad zemí. Označují se rovněž číslicemi jako hraniční mezníky.

V roce 1962 byly na státní hranici ČSSR - SSSR vyměněny dřevěné hraniční sloupy za železobetonové; jejich rozměry a označení se nezměnily.

V místech, kde probíhá hraniční čára skalnatým úsekem, jsou vytesány do skal nebo balvanů **desky** o rozměrech 40 × 40 cm [obr. III/12].

Obr. III/12. Deska na skále

V zátopových oblastech bývá hraniční čára vyznačena **železobetonovými monolity** ve tvaru zkoseného čtyřbokého hranolu, které i za záplavy vyčnívají nad hladinu. Monolity mají výšku 2 až 4 m nad zemí.

ČÍSLOVÁNÍ HRANIČNÍCH ZNAKŮ (MEZNÍKŮ)

Většina hraničních znaků je číslována. Číslování a označení je na jednotlivých úsecích státních hranic různé. Hlavní znaky se číslovají průběžně arabskými nebo římskými číslicemi; znaky se číslovují zlomky, například $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ nebo $\text{XII}/3$, $\text{XII}/4$, $\text{XII}/5$ atd.

Základní hraniční mezníky jsou číslovány jen římskými číslicemi průběžně po celých státních hranicích. Hlavní hraniční mezníky jsou číslovány samostatně a průběžně v jednotlivých hraničních úsecích.

Na státních hranicích ČSSR - MLR a ČSSR - Rakousko je na hlavních hraničních meznících vyznačena římská číslice, značící příslušný hraniční úsek, a arabská číslice,

značící pořadová čísla jednotlivých hlavních mezníků v tomto úseku.

Na státních hranicích ČSSR - PLR, ČSSR - NDR a ČSSR - NSR jsou hlavní mezníky označeny pouze arabskými číslicemi.

Pro zajímavost uvádíme, že například na státní hranici ČSSR - Rakousko je celkem 6863 znaků nebo na hranici ČSSR - MLR asi 6730 hraničních znaků.

Pro pohraničníka je důležité, aby znal počet, umístění a číslování hraničních znaků všech druhů v úseku své jednotky. Dokonalá znalost hraničních znaků, zejména jejich číslování, mu umožňuje

- snadno se orientovat v úseku jednotky;
- rychle a přesně předávat zprávy z úseku s označením místa události podle hraničního znaku;
- přesně stanovit přelet státních hranic podle hraničních znaků;
- provádět podle pokynů velitele jednotky kontrolu neporušenosti hraničních znaků.

SPOLEČNÉ HRANIČNÍ CESTY

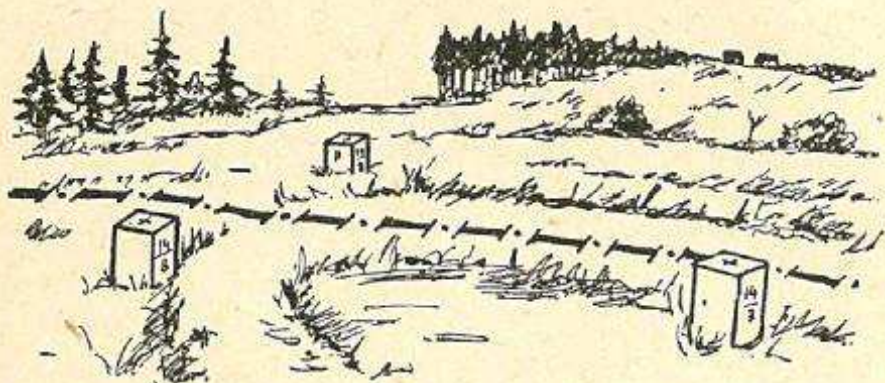
Komunikace, jejichž středem probíhá státní hranice, se nazývají společné hraniční cesty. Pohraniční orgány sousedících států mohou tyto komunikace používat v plné šíři a provádět na nich výkon pohraniční služby.

Hraniční cesty mohou používat i civilní osoby bez průkazu nebo dokumentu opravňujícího k přechodu státních hranic. Hraniční cesty nemohou být samovolnými zásahy, opatřeními nebo jiným způsobem měněny a zabraňováno tak jejich volnému použití obyvatelstvem nebo orgány druhého státu.

Hraniční cesty jsou v terénu zřetelně vyznačeny hraničními znaky, které jsou zpravidla střídavě umístěny na obou stranách komunikace. Tam, kde se státní hranice lomí a kde končí nebo začíná hraniční cesta, je umístěn zpravidla zdvojený hraniční mezník (obr. III/13).

Kromě hraničních cest se vyskytuje pojem **pohraniční cesta** [polní nebo lesní cesta], která vede z území jed-

noho státu na území druhého státu a pak se opět vrací zpět. Používání těchto pohraničních cest je upraveno mezistátními dohodami o tzv. malém pohraničním styku.

Obr. III/13. Hraniční cesta

Dohody o malém pohraničním styku byly uzavřeny dosud s PLR a MLR.

UDRŽOVÁNÍ PŘEHLEDNOSTI STÁTNÍCH HRANIC

Státní hranice musí být vždy zřetelné a přehledné od jednoho hraničního mezníku ke druhému. Porosty, které jsou v bezprostřední blízkosti státních hranic (hraniční čáry), musí být vymýceny. Zákon o státních hranicích čís. 245/31 přímo stanoví povinnost udržovat pruh v šířce 1 m od hraniční čáry očištěný od všech porostů. V tomto prostoru nesmějí být zřizovány žádné stavby i dočasného charakteru (ohrady, ploty apod.).

Očištěný pruh země na hraniční čáře umožňuje pohraničním orgánům pravidelnou kontrolu umístění a neporušenosti hraničních znaků.

Obdobným způsobem se udržují okraje (břehy, příkopy) hraničních toků (řek, potoků), zpravidla až do šíře 2 m od státních hranic.

Udržovat hraniční mezníky a ostatní označení na stát-

ní hranici je povinností obou sousedních států. Veškeré závady, které zjistí pohraniční hlídka (vyvrácení mezníku, poškození ať úmyslné nebo nezaviněné), hlásí veliteli jednotky. Pohraniční jednotka nesmí samostatně opravovat narušené demarkace státních hranic. Znovuzasazení hraničních znaků se provádí zásadně komisionálně hraničními orgány po dohodě se sousedním státem a po případném odborném zaměření.

IV.

TRESTNÍ PRÁVO A OCHRANA STÁTNÍCH HRANIC

Československé trestní právo je odvětvím jednotného československého socialistického práva, které chrání společenské a státní zřízení, socialistické vlastnictví i práva a oprávněné zájmy občanů.

Naše trestní právo je právem socialistického typu, nástrojem státu, jehož třídní podstata záleží v tom, že chrání společenské a státní zřízení ČSSR před zvláště nebezpečnými útoky. Ochrana je uskutečňována tím, že jsou stanoveny za spáchané trestné činy zvláštní opatření státního donucení - tresty.

Pohraničnick musí znát alespoň nejdůležitější ustanovení trestního práva vztahujícího se k ochraně státních hranic a k ostatní trestné činnosti, jejíž pachatele PS postihuje.

TRESTNÝ ČIN

Pro trestný čin je důležité, zda byl spáchán úmyslně či nedbalostí.

Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem v tomto zákoně uvedeném porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

Pro úmyslné zavinění je charakteristický prvek vůle. Schází-li tento prvek, nejde již o úmysl, ale může jít o nedbalost.

Trestní zákon v § 4 rozeznává dvě formy úmyslu:

- úmysl přímý,
- úmysl nepřímý.

Rozdíl mezi uvedenými druhy úmyslu je jen v odstupňování volní složky. Jde tedy o rozdíl pouze kvantitativní, nikoli kvalitativní.

K přímému úmyslu je třeba, aby pachatel **chtěl** způsobit výsledek uvedený v zákoně, oproti úmyslu nepřímému, kdy postačuje, aby byl pachatel srozuměn s tím, že způsobí výsledek uvedený v zákoně.

Odpověď na otázku, kdy hovoříme o spáchání trestného činu z nedbalosti, nalezneme v § 5 trestního zákona.

Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl nebo mohl.

Trestní zákon rozeznává tedy v § 5 **dvě formy nedbalosti**:

- nedbalost vědomou a
- nedbalost nevědomou.

Společné pro oba druhy nedbalosti je skutečnost, že chybí složka vůle. Mezi úmyslem a nedbalostí je jasně patrný rozdíl kvalitativní. Nedbalost je vybudována na složce vědění. Při vědomé nedbalosti ví pachatel o možnosti, že způsobí trestný čin; při nevědomé nedbalosti o této možnosti ani neví.

Nebezpečnost činu pro společnost je určována především

— významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen;

- způsobem provedení činu;
- následky činu;
- okolnostmi, za kterých byl čin spáchán;

- osobou pachatele;
- mírou jeho zavinění;
- pohnutkou.

PŘÍPRAVNÁ JEDNÁNÍ

Trestným činem se rozumí jen čin trestný soudně.

Při posuzování trestné činnosti opuštění republiky a vniknutí na území republiky má pro činnost Pohraniční stráže velký význam prohloubení trestnosti **na přípravnou činnost narušitelů**. Podle § 89 odstavce 2 se za trestný čin považuje též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, dále pak návod a pomoc.

Příprava k trestnému činu záleží v jeho organizování, v opatřování nebo přizpůsobování prostředků nebo nástrojů k jeho spáchání, ve spolčení, srocení, v návodu nebo pomoci k trestnému činu anebo v jiném úmyslném vytváření podmínek pro jeho spáchání.

Při přípravě k trestnému činu nedochází ještě k pokusu nebo k dokonání trestného činu.

Naproti tomu **pokus** směřuje bezprostředně k dokonání trestného činu. Pokus trestného činu je trestný podle trestní sazby stanovené na dokonaný trestný čin. **Trestnost pokusu trestného činu zaniká**, jestliže pachatel dobrovolně

a) upustil od dalšího jednání potřebného k dokonání trestného činu a odstranil nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému tímto zákonem z podniknutého pokusu, nebo

b) učinil o pokusu trestného činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo chráněnému zájmu, mohlo být ještě odstraněno. Oznámení je nutno učinit bezpečnostnímu orgánu (např. pohraniční hlídce apod).

Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo pokusu o trestný čin je, kdo úmyslně

a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil - organizátor;

b) navedl jiného k spáchání trestného činu - návodce;
c) poskytl jinému pomoc k spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, radou, utvrzováním v předsevzetí, slibem přispět po trestném činu - pomocník.

Příslušníci Pohraniční stráže postihují především pachatele takových trestných činů, jako je opuštění republiky nebo vniknutí na naše území. Bezpečnostní charakter Pohraniční stráže ukládá všem pohraničnickům, aby bojovali proti pachatelům jakýchkoli trestných činů. Pohraničníci v součinnosti s bezpečnostními orgány MV odhalují pachatele trestných činů hospodářských, bojují proti spekulaci, nedovolenému podnikání, proti porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, proti rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, proti zatajení věcí z majetku socialistického vlastnictví atd.

Výčet ochrany poskytované příslušníky Pohraniční stráže není pochopitelně úplný.

Z plnění hlavního úkolu Pohraniční stráže však vyplývá především boj proti trestným činům podle hlavy I, zvláště části trestního zákona, druhého oddílu „Trestné činy proti bezpečnosti republiky“.

Druhý oddíl chrání svými ustanoveními vnější bezpečnost republiky. Na státní hranice je stále vyvíjen tlak. Západní mocnosti vysílají agenty k získání informací o našem hospodářství, o politických, vojenských a dalších otázkách, jakož i za jinými účely. Proto má i v soudobých podmínkách ochrana státních hranic takovou důležitost.

V další části uvádíme pro zvláštní důležitost doslovné znění zákonných ustanovení týkajících se přímého zabezpečení ochrany státních hranic a příslušná vysvětlení.

(1) Kdo bez povolení opustí území republiky, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo nápravným opatřením.

(2) Stejně bude potrestán československý občan, který bez povolení zůstane v cizině.

(3) Kdo čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 zorganizuje, nebo kdo přes hranice převede skupinu osob nebo opětovně převádí osoby, které bez povolení opouštějí území republiky, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

Objektem trestného činu je zájem republiky na tom, aby nedocházelo k zneužití lidí, kteří se snaží překročit neoprávněně státní hranice do zahraničí, kde se stávají zpravidla snadnou kořistí nepřátelské výzvědné služby. Toto zákonné ustanovení chrání současně bezpečnost republiky.

Objektivní stránka záležitosti

— v opuštění republiky bez povolení;

— v neuposlechnutí úřední výzvy k návratu z ciziny, jestliže tam osoba bez dalšího povolení zůstane.

Za opuštění republiky nelze považovat zabloudění například při sběru lesních plodin, ale jen takové překročení státních hranic, které má trvalejší ráz.

Jestliže pachatel odjede na řádné cestovní doklady do zahraničí a ve stanovené lhůtě se na území ČSSR nevrátí v úmyslu zůstat v cizině trvale, dopustil se rovněž trestného činu opuštění republiky.

Pachatelem trestného činu opuštění republiky může být kdokoli, kdo na území republiky bydlí, trvale nebo dočasně, bez ohledu na to, je-li československým státním občanem nebo cizincem, popřípadě osobou bez státní příslušnosti.

Kdyby bylo opuštění republiky nebo neuposlechnutí výzvy k návratu jen prostředkem k zapojení do vlastizrádné činnosti nebo do špionáže, pak se užije přísněj-

šho ustanovení trestního zákona (trestný čin vlastizra-
dy, špionáže).

Nebezpečnost činnosti pachatelů soustavně se zabýva-
jících převáděním lidí se zvyšuje. Proto trestní zákon
v ustanovení § 109 odstavec 3 upravuje přísnější postih
pachatelů, kteří nedovolené opuštění republiky organi-
zují nebo převedou přes hranice skupinu osob nebo ta-
kovou činnost provádějí opětovně.

VNIKNUTÍ NA ÚZEMÍ REPUBLIKY

§ 110

Kdo nejsa československým státním občanem vnikne
na území republiky, bude potrestán odnětím svobody
na šest měsíců až na tři léta.

Objektem trestného činu je zájem republiky na tom,
aby na naše území nevnikly osoby, které by zde mohly
provádět nepřátelskou činnost proti našemu zřízení. Tím-
to zákonným ustanovením je chráněna rovněž bezpečnost
republiky.

Objektivní stránka záleží ve vniknutí na území naší
republiky bez povolení. Zpravidla chce pachatel na na-
šem území pobývat (např. hledá pracovní příležitost)
nebo se pohybovat tajně (např. provádět špionáž).

Vniknutí na území republiky je dokonáno překročením
státních hranic. I v tomto případě platí, že zablouzení
nelze kvalifikovat jako vniknutí na území republiky, ne-
boť zde není splněn předpoklad, že pachatel chce na
území republiky pobývat nebo se na něm tajně pohy-
bovat.

Pachatelem může být jen ten, kdo není českosloven-
ským státním občanem, tedy cizinec nebo osoba bez
státní příslušnosti. K trestnosti se vyžaduje úmysl.

Právo azylu, které je zaručeno článkem 33 Ústavy Čes-
koslovenské socialistické republiky, není ovšem ustano-
vením § 110 dotčeno.

§ 111

Kdo poruší předpisy o mezinárodních letech, zejména tím, že vnikne letadlem na území republiky, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

Toto ustanovení je v trestním zákonu nové a postihuje vniknutí letadlem na území republiky, čímž je porušován vzdušný prostor. V zákoně není výslovně uveden výčet vzdušných prostředků, ale má se za to, že se jedná o všechny vzdušné prostředky bez ohledu na druh motoru a typ.

Pachatel musí být na našem území dopaden [přinucen k přistání]. Proto má zvláštní význam vzdušné pozorování, prováděné pohraničními hlídkami. Včasným zjištěním všech přeletů státních hranic a rychlé hlášení poznatků PVOS zajistí dopadení pachatelů těchto trestných činů.

NARUŠENÍ STÁTNÍCH HRANIC

Trestní zákon tedy postihuje pachatele, kteří neoprávněně opustí území republiky nebo neoprávněně vniknou na naše území.

Neoprávněný přechod státních hranic se nazývá narušením. Narušení státních hranic je jakýkoli neoprávněný přechod, přejezd nebo přelet státních hranic, a to v kterémkoli místě, osobou, která nemá doklady opravňující ji k překročení státních hranic.

Jako narušení státních hranic je kvalifikován podle platných předpisů Pohraniční stráže i přechod, přejezd nebo přelet státních hranic uskutečněný v místě k tomu nevyhrazeném, i když osoba má doklady opravňující k překročení státních hranic.

Osoba, která narušila státní hranice nebo se o jejich

narušení pokusila, se nazývá narušitelem a podléhá trestní odpovědnosti podle § 109, 110, 111 trestního zákona. Stejně trestná je osoba, která narušení státních hranic připravovala nebo se jakýmkoli způsobem na jejich narušení účastnila (organizátor, návodce, pomocník).

PODLLOUDNICTVÍ

Předpisy Pohraniční stráže uvádějí vedle narušení státních hranic též vžitý termín podloudnictví. Podloudnictví je činnost, která značnou měrou ohrožuje obecný zájem a souvisí s porušením zákazu nebo omezení dovozu, vývozu, popřípadě průvozu zboží přes státní hranice. Osoba, která tuto činnost provádí, se nazývá podloudníkem a podléhá trestní odpovědnosti podle § 124 trestního zákona.

Ustanovení uvedeného paragrafu chrání zejména monopol zahraničního obchodu. V případě, že dojde při podloudnictví i ke zkrácení celních poplatků ve větším rozsahu, lze pachatele postihnout i podle ustanovení § 148 O krácení daně.

ZAJIŠTĚNÍ OSOB A VĚCÍ

Při výkonu pohraniční služby jsou podezřelé osoby zajišťovány. Každé zadržení znamená jistý zásah proti osobní svobodě občanů. V trestním řádu se pak hovoří o tzv. zajištění osob a věcí. Všechna zajišťovací opatření lze uplatnit jen za podmínek stanovených trestním řádem. Není-li postupováno přesně podle zákona, může dojít k bezdůvodnému porušování ústavních práv občanů.

Pohraničnick může přijít do styku většinou jen se zadržením a s domovní a osobní prohlídkou.

Zadržení. V některých případech trestního stíhání jsou dány důvody vazby a nejsou podmínky pro vyžádání rozhodnutí od prokurátora předem. V těchto případech pohraničnick, jako bezpečnostní orgány, jsou povinni podezřelou osobu zadržet. Podezřelou osobu může zadržet

každý občan, byla-li přistižena při spáchání trestného činu.

Každá zadržaná osoba musí být předána do 48 hodin po zadržení prokurátorovi nebo musí být propuštěna na svobodu.

Domovní a osobní prohlídka lze provést jen za podmínek stanovených v trestním řádu § 82—85.

Domovní prohlídku lze vykonat, jestliže je důvodné podezření, že v bytě či jiné místnosti je věc důležitá pro trestní řízení nebo že se tam ukrývá osoba podezřelá ze spáchání trestného činu.

Osobní prohlídku lze vykonat, je-li důvodné podezření, že někdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení; u osoby zadržené a u osoby, která má být dodána do vazby nebo která se bere do vazby, lze vykonat osobní prohlídku též tehdy, je-li podezření, že má u sebe zbraň nebo jinou věc, jíž by mohla ohrozit život nebo zdraví vlastní nebo jiné osoby.

Podle tohoto ustanovení je pohraniční hlídka při zadržení narušitelů vždy oprávněna provést tzv. předběžnou osobní prohlídku zadržené osoby.

Domovní a osobní prohlídku může vykonat

- pohraniční hlídka;
- funkcionáři jednotky (tj. bezpečnostní orgány);
- vyšetřovatelé;
- prokurátor.

Povolení k osobní a domovní prohlídce vydává prokurátor. Bez příkazu prokurátora nebo bez předchozího souhlasu lze domovní a osobní prohlídku vykonat jen tehdy, jestliže příkazu nebo souhlasu nelze dosáhnout předem a věc nesnese odkladu a dále tehdy, jestliže jde o osobu přistiženou při činu nebo vůči níž byl vydán příkaz k dodání do vazby.

Pro osobní a domovní prohlídky jsou stanoveny určité podmínky. Uvádíme hlavní z nich:

— nejdříve je nutno provést výslech osoby, u níž se prohlídka koná;

— při domovní prohlídce musí být přítomna osoba, u níž se prohlídka koná, nebo některý dospělý člen domácnosti;

- do 48 hodin musí být vydáno potvrzení o výsledku prohlídky a o převzetí věcí, které osoba, u níž byla konána prohlídka, vydala nebo které jí byly odňaty;
- o domovní i osobní prohlídce musí být sepsán zápis.

Nový trestní zákon i trestní řád vstoupily v platnost dnem 1. ledna 1962. Vycházejí z historických změn v naší společnosti, napomáhají k rozšiřování socialistické demokracie a k upevňování socialistické zákonnosti.

Znalost nejdůležitějších ustanovení trestního zákona a trestního řádu umožní pohraničnickům pochopit způsob postihu pachatelů trestných činů opuštění republiky a vniknutí na území republiky, jakož i některé zásady pro provádění osobních a domovních prohlídek.

Trestní právo, jako celé naše právo, je formulováno jasně a srozumitelně pro nejširší vrstvy obyvatelstva a vyjadřuje hlavní politické cíle socialistického trestního zákonodárství.

APLIKACE ZÁKLADNÍCH ŘÁDŮ NA PODMÍNKY POHRANIČNÍ STRÁŽE

Rozkazem presidenta republiky byly vydány základní řády československých ozbrojených sil:

— Řád vnitřní služby ozbrojených sil Československé socialistické republiky (Zákl 1-1);

— Kázeňský řád ozbrojených sil Československé socialistické republiky (Zákl-1-3);

— Řád posádkové a strážní služby ozbrojených sil Československé republiky (Zákl-1-2).

Všechny tyto základní řády platí i pro Pohraniční stráž jako součást ozbrojených sil Československé socialistické republiky.

Charakter úkolů, zvláštnosti služby a organizační struktura útvarů a jednotek Pohraniční stráže si vynutily určitá přizpůsobení některých ustanovení těchto řádů podmínkám Pohraniční stráže. Upřesnění těchto ustanovení a jejich aplikace na podmínky pohraničních jednotek a útvarů vytvořily potřebné předpoklady pro důsledné plnění všech ustanovení základních řádů, tedy i těch, která by jinak vzhledem k odlišným podmínkám nemohla být důsledně splněna.

ŘÁD VNITŘNÍ SLUŽBY OZBROJENÝCH SIL ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

Hlava 1. Vojáci a jejich vzájemný poměr

Článek 24 stanoví zásady, kdy vojenské útvary a jednotky nevzdávají poctu. Jednotky a útvary Pohraniční stráže nevzdávají poctu kromě případů uvedených v tomto článku

— na ložnici v denní době, když mají pohraničníci plánovaný spánek;

— při pohraničních cvičeních a operacích k zadržení narušitelů státních hranic.

Článek 25 je doplněn ustanovením, že dozorčí služby a předváděné hlídky nesnímají před vstupem do služební místnosti čepici.

Článek 26 stanoví, v jakých případech a za jakých podmínek voják nezdraví.

Kromě případů uvedených v tomto článku pohraničník nezdraví při výkonu služby k ochraně státních hranic v některých hlídkách, v nichž by pozdravem prozradil své stanoviště a byl odveden od výkonu služby k ochraně státních hranic.

Ustanovení **článku 43**, které řeší prokazování totožnosti vojáků v činné službě, se vztahuje v plném rozsahu na PS. Jeho platnost byla upřesněna nařízením ministerstva vnitra číslo 33 z 15. srpna 1961.

Hlava 2. Všeobecné povinnosti přímých nadřízených

Ustanovení této hlavy platí v plném rozsahu pro Pohraniční stráž a jsou rozšířena služebními předpisy PS.

Hlava 3. Povinnosti funkcionářů

Ustanovení této hlavy se vztahuje na funkcionáře útvarů a jednotek PS v plném rozsahu. Specifické služební povinnosti, vyplývající z konkrétního zařazení, jsou upřesněny služebními předpisy a směrnicemi, jimiž se upravuje u jednotek a útvarů výkon služby, organizace a struktura stranické práce a náplň činnosti jednotlivých služeb.

Velitel útvaru neprovádí namátkovou kontrolu kvality stravy ochutnáváním; tuto povinnost vykonává velitel vařící jednotky. Tím však velitel útvaru není zbaven povinností zkoumat a schvalovat základní dokumenty o výživě a hospodaření a dohlížet na jakost stravy.

Hlava 4. Ubytování vojáků

K článku 142. Obuv se staví do polic na chodbách nebo do zvláštních místností (sušárny apod.).

K článku 143. Zbraně pohraničnicků základní služby jsou zásadně uloženy ve zvláštních místnostech a nikoli ve stojanech na chodbách.

K článku 144. a) Osoby z povolání u pohraničních jednotek mají pistole uzamčeny v trezorech a oplechovaných bednách. Při odchodu na dovolenou a léčení odevzdávají zbraně staršinovi jednotky k uložení do skladu. Samopaly jsou uloženy společně se zbraněmi pohraničnicků základní služby.

b) Osoby z povolání velitelství, záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek ukládají zbraně ve zvláštní místnosti u dozorčího útvaru.

K článku 145. Náboje se ukládají podle služebních předpisů PS.

K článku 150. Ustanovení tohoto článku o číslování zařízení v místnostech pro PS neplatí.

K článku 173. Ustanovení tohoto článku o komisionálních prohlídkách objektů a zařízení pro PS neplatí. Zásady jsou stanoveny služebními předpisy ministerstva vnitra.

Hlava 5. Denní řád a organizace života vojsk

K článku 177. Pohraničnickům, kteří jsou služebně zaměstnáni v den státem uznaného svátku, poskytuje se odpočinek v jiný den takto:

a) u pohraničních jednotek — osobám základní služby a osobám z povolání, které vykonávaly službu v den státem uznaného svátku, v délce nejméně šesti hodin. Pohraničnickům základní služby se uděluje jeden den hraničního volna navíc, vojákům z povolání náhradní volno;

b) u velitelství — pohraničnickům základní služby a vojákům z povolání, kteří vykonávali služby v den státem uznaného svátku v celodenní směně nebo prováděli kontrolu u pohraničních jednotek, v trvání nejméně šesti hodin.

K článku 179. Budíček u pohraniční jednotky vyhlašuje individuálně dozorčí roty nebo jeho pomocník podle plánu ochrany státních hranic. U ostatních jednotek se budíček vyhlašuje podle článku 179.

K článku 181. Pohraničníky, kteří o něco žádají, na něco

si stěžují nebo kterým nadřízení nařídili dostavit se k dennímu hlášení, zapíše staršina pohraniční jednotky do 9.00 hodin do Knihy denního hlášení.

K článku 182. Knihy denního hlášení pohraničních jednotek dislokovaných mimo velitelství útvaru se nepředkládají nadřízenému veliteli. Velitelé pohraničních jednotek a ostatních jednotek dislokovaných mimo velitelství útvaru předkládají žádosti nebo stížnosti svých podřízených nadřízenému veliteli telefonicky formou fonogramů. Obsah žádosti nebo stížnosti zapíše staršina jednotky do Knihy denního hlášení a velitel jednotky v ní poznamená, že žádost nebo stížnost byla předložena formou fonogramu nadřízenému velitelství.

U jednotek dislokovaných v místě velitelství platí ustanovení článku 182 v plném rozsahu.

K článku 183. U pohraničních jednotek se rozvod do zaměstnání provádí před vyhlášením denního rozkazu a bojovým rozdělením jako jeho součást.

U záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek se rozvod do zaměstnání provádí podle zásad článku 183.

K článku 186. Denní hlášení se koná

a) u pohraničních jednotek denně v dobu stanovenou denním řádem, zpravidla před nástupem jednotky k rozvodu do zaměstnání, k dennímu rozkazu a bojovému rozdělení;

b) u záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek denně v době stanovené denním řádem;

c) u nadřízených velitelství dvakrát týdně, popřípadě i jednou týdně.

Žádosti nebo stížnosti předkládané fonogramem nadřízenému velitelství zapisuje do Knihy denního hlášení náčelník štábu.

K dennímu hlášení u nadřízeného velitelství předvádí velitel pohraničnický jen na rozkaz nadřízeného, u něhož se denní hlášení provádí. V ostatních případech se dostavují pohraničníci k dennímu hlášení samostatně ve stanovenou dobu.

K článku 189, 190 a 191. Denní rozkaz se vydává a bojové rozdělení se koná

a) u pohraničních, záložních, výcvikových, školních a speciálních jednotek denně;

b) u velitelství podle potřeby, nejméně však jednou týdně.

Bojové rozdělení se u pohraničních jednotek provádí podle článku 191 a podle služebního předpisu PS.

K článku 195. U pohraniční jednotky se večerka vyhlašuje individuálně podle plánu ochrany státních hranic. Dozorčí jednotky provádí večerní kontrolu nejen po vyhlášení všeobecné večerky, stanovené denním řádem, ale i individuálně u pohraničnicků, kteří mají večerku stanovenou v plánu ochrany státních hranic.

K článku 196. Jídelní lístek sestavuje správce materiálu vařící jednotky se zdravotníkem, starším kuchařem a zástupcem mužstva a schvaluje jej velitel jednotky.

K článku 197. Ochutnávat stravu je povinen velitel vařící jednotky. Podle uvážení může pokrmy ochutnávat kromě funkcionářů uvedených v článku 197 rovněž nadřízený velitel, jeho zástupce pro věci týlové a lékař.

K článku 198. U pohraničních, záložních a speciálních jednotek jdou pohraničníci do jídelny pod velením poddůstojníka. Mimo stanovenou dobu odebírají skupiny stravu pod velením dozorčích.

U výcvikových a školních jednotek se strava vydává podle článku 198.

K článku 204, 205 a 206. Zřizování místností pro přijímání návštěv se vztahuje pouze na velitelství útvaru a podřízené velitelství, výcvikové a školní jednotky.

Funkci dozorčího místnosti pro přijímání návštěv podle článku 206 plní dozorčí útvaru.

U pohraničních jednotek se místnosti pro přijímání návštěv nezřizují. V případě potřeby uvolní velitel pohraničnicka, aby mohl přijmout návštěvu mimo objekt jednotky.

Hlava 6. Směny vnitřní služby

K článkům 221 a 222. Ustanovení těchto článků se vztahuje jen na školní a výcvikové jednotky. U ostatních jednotek jsou úkoly, jež plní hotovost, řešeny směrnice-mi pro bojovou pohotovost.

K článku 226. U pohraničních jednotek se považuje za záznam o směnách pohraniční kniha.

U záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek a u nadřízených velitelství se vede záznam o směnách podle článku 226.

Hlava 7. Rozdělení celodenní směny. Povinnosti vojáků celodenní směny

K článkům 235 — 243. Ustanovení těchto článků se vztahují jen na velitelství útvarů, na výcvikové a školní jednotky.

U jednotek plní úkoly dozorčího pluku a jeho pomocníka dozorčí jednotek z řad důstojníků nebo praporčíků.

K článkům 244 — 247. Ustanovení těchto článků se vztahuje jen na velitelství útvarů a na výcvikové a školní jednotky.

U jednotek, kde se staví stráž, plní povinnosti dozorčího u vchodu velitel stráže. V ostatních případech se určuje dozorčí u vchodu podle článku 244. Je podřízen dozorčímu důstojníkovi (praporčíkovi) jednotky.

Ustanovení článku 248 pro PS neplatí.

Ustanovení článku 256 a 257, které řeší způsob určování dozorčího kuchyně a jeho povinnosti, se upravují tak, že u jednotek, kde není určován dozorčí kuchyně, přebírá jeho povinnosti starší kuchař a dozorčí jednotky v rozsahu stanoveném velitelem jednotky.

Ustanovení článků 263 — 264 se na PS nevztahují.

K článku 265. Ustanovení tohoto článku, který řeší podřízenost trubače a jeho povinnosti, se vztahuje jen na pohraniční útvary a jim podřízená velitelství, školní a výcvikové jednotky.

Hlava 9. Vnitřní služba v parcích

Ustanovení této hlavy pro PS neplatí.

Hlava 8, 10 a 11 platí v plném rozsahu.

Hlava 12. Péče o zdraví vojáků

K článku 359. Zdravotní prohlídky osob stále pracujících v kuchyních, jídelnách, pekárnách, ve skladech po-

travin, u vodních zdrojů, v lázních, prádelnách a ošetřovatelů (sběračů raněných) u pohraničních jednotek konají jednou měsíčně lékaři nadřízených velitelství při plánovaných kontrolách.

K článku 360. Zdravotní prohlídku poddůstojníků a vojáků, kteří se vracejí ze služební cesty a dovolené, provádí lékař přímo u pohraničních jednotek při plánovaných kontrolách.

K příloze 8 a 11. Kniha výdeje zbraní a střeliva a Kniha nemocných se u jednotek PS nevedou.

KÁZEŇSKÝ ŘÁD OZBROJENÝCH SIL ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

V článku 15 jsou stanoveny odměny, které mohou obdržet vojíní a poddůstojníci. Ustanovení tohoto článku jsou plně platná i pro PS s touto výjimkou: V Pohraniční stráží se neuděluje odznak vzorného vojáka. Tento odznak je nahrazen čestným odznakem vzorného pohraničnicka.

V článku 17 a tabulce 1 je stanoven přehled kázeňské pravomoci jednotlivých nadřízených. U PS je tato kázeňská pravomoc rozšířena u velitele pohraniční jednotky, který vzhledem k odloučení jednotky a větší samostatnosti má rozsáhlejší kázeňskou pravomoc. Velitel pohraniční jednotky má pravomoc udělovat tyto odměny:

- pochvalu;
- prominutí výkonu kázeňského trestu dosud zcela nebo z části neodpykaného;
- zahlázení kázeňského trestu před uplynutím stanovené doby;
- oznámení vzorného plnění vojenských povinností a udělených odměn rodině vojáka, národnímu výboru místa bydliště nebo jeho dřívějšímu pracovišti (u ČSLA pravomoc velitele praporu);
- udělení volna k opuštění posádky do 2 dnů (u ČSLA pravomoc velitele praporu);

Toto ustanovení se však nevztahuje na velitele záložních a speciálních jednotek.

V článcích 31 a 32 jsou stanoveny kázeňské tresty, které se mohou ukládat vojínům a poddůstojníkům. Platí i pro PS s výjimkou odstavce d) článku 31 a 32, tj. ustanovení týkajících se vězení po službě. Vězení po službě nelze ukládat vojínům a poddůstojníkům u pohraničních jednotek. Ustanovení těchto článků se však vztahují v plné míře na vojíny a poddůstojníky, kteří jsou zařazeni u záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek.

Podle článku 90 se Kniha pro evidenci žádostí, stížností a oznámení (Kniha denního hlášení rot i praporů) jednou za měsíc předkládá veliteli útvaru, jakož i osobám provádějícím inspekční rozmluvu. U Pohraniční stráže přezkuzuje velitel nebo náčelník štábu útvaru správnost provedených opatření při výjezdech k jednotkám; není tedy stanovena zásada měsíčního přezkušování.

V příloze 1, Ustanovení o věznicích a o výkonu trestu vězení, je v článku 1 stanoveno, že věznice se zřizují u útvarů. U PS je možno zřizovat věznice i u velitelství pohraničních praporů, výcvikových a školních jednotek za předpokladu, že budou dodržena všechna další ustanovení této přílohy.

ŘÁD POSÁDKOVÉ A STRÁŽNÍ SLUŽBY OZBROJENÝCH SIL ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

Ustanovení tohoto řádu platí v plném rozsahu pro výkon strážní služby u záložních, speciálních, výcvikových a školních jednotek.

Pro pohraniční jednotky tato ustanovení neplatí. Strážní služba k ochraně státních hranic se u pohraničních jednotek řídí služebními předpisy PS.

Plnění základních řádů ozbrojených sil Československé socialistické republiky je jedním z předpokladů vysoké bojové pohotovosti. V těchto rádech jsou shrnuty zkušenosti našich ozbrojených sil a zkušenosti Sovětské armády.

Dokonalá organizovanost vojenského života, kterou je možno dosáhnout při přesném a přísném dodržování služebních řádů a předpisů, je jednou z podstatných znaků vojensky organizované jednotky. Jen vojensky organizovaná jednotka může dosáhnout úspěchů v mírovém budování ozbrojených sil a vítězství v ozbrojeném střetnutí s nepřítelem.

Plným právem jsou základní služební řády a předpisy považovány za zákony vojenského života. O jejich přesné uplatnění je nutno neustále usilovat.

Základní řády ozbrojených sil Československé socialistické republiky a jejich aplikace na podmínky PS nevznikly náhodně. Byly zpracovány na základě získaných zkušeností. Práce na nich se zúčastnil široký kolektiv zkušených velitelů, kteří se opírali o názory a připomínky velitelů, politických pracovníků i pohraničnicků.

Upřesnění některých ustanovení základních řádů ozbrojených sil Československé socialistické republiky neznamená snížení závaznosti těchto řádů pro jednotky a útvary PS. Naopak, tyto řády platí i pro PS v podstatě v plném rozsahu a vydané doplňky pouze upřesňují, jak některá ustanovení chápat a uplatňovat v konkrétních a často specifických podmínkách PS, zejména pak u pohraničních jednotek.

Dokonalá organizovanost života podle řádů — to je zákon pohraničnicků a podmínka úspěchu při ochraně státních hranic. Proto také přesné dodržování služebních řádů je věcí cti příslušníků PS.

VI.

ORIENTACE V TERÉNU

Pohraničník, vykonávající službu k ochraně státních hranic za všech okolností (ve dne i v noci, za krajně nepříznivých povětrnostních podmínek — deště, sněžení, mlhy apod.), musí se umět dobře orientovat v terénu.

Znalost dokonalé orientace v terénu pomáhá pohraničním hlídkám při ochraně státních hranic.

Hbitá a správná orientace je nezbytná pro každého pohraničníka, který značnou část vojenské základní služby prožívá v neobydlených a většinou zalesněných místech. Při rozhodování využívá především své znalosti terénu a správné orientace v něm.

ZNALOST KRAJINY

Správná orientace je závislá na znalostech a dovednostech pohraničníka. První podmínkou správné orientace je, aby pohraničník uměl dobře pozorovat terén a v něm jednotlivé předměty a dokonale si vryl do paměti správný a úplný obraz krajiny.

Velitel jednotky zabezpečuje vždy podrobné seznámení nových pohraničníků s daným úsekem státních hranic.

Pohraničník si musí mimo jiné osvojit

- přesný průběh státních hranic;
- cesty a pěšiny v úseku jednotky;
- prostory viditelné z území sousedního státu;
- osady a samoty, lesní chaty a pobožené domy;
- říčky, potoky, bažiny, jezera, hory a jiné charakteristické terénní předměty.

Dále velitel seznámí pohraničníky též s místy charakteristických bojových střetnutí, s místy zadržení narušitelů státních hranic apod.

Po seznámení s úsekem vlastní jednotky jsou pohraničníci poučováni o nejbližším přilehlém území sousedního státu.

Tato všestranná znalost úseku umožňuje rychlou orientaci pohraničníků, která je nutná zejména při vyhledávání a pronásledování narušitelů.

URČOVÁNÍ SVĚTOVÝCH STRAN

Druhou podmínkou úspěšné činnosti je správné určování světových stran. Používá se jich při určování stanovišť nebo při hlášení situací.

Známe-li jednu stranu, jsou tím určeny i ostatní světové strany:

- stojíme-li čelem k severu, máme po pravé straně východ, po levé západ, za sebou jih;
- známe-li východ, postavíme se tak, aby byl po pravé straně, na levé straně pak máme západ;
- známe-li jih, postavíme se zády k němu a před sebou máme sever.

Zpravidla se určuje směr severní.

Světové strany v terénu určuje pohraniční hlídka podle busoly (kompasu), podle kosmických těles nebo podle různých jevů v přírodě. Orientace podle mapy přichází v úvahu při výkonu služby pohraniční hlídky k ochraně státních hranic jen zřídka.

Podle busoly (kompasu) se určují světové strany nejrychleji, nejsnadněji a nejsprávněji. Na práci busoly nemá vliv denní doba.

Základem kompasu je tzv. magnetická střílka nebo jehla, která ukazuje modře zakaleným hrotem na sever. V různých místech a ročních obdobích se magnetická střílka odchyluje od severu o určitý úhel, který nazýváme deklinace.

Otočíme-li kompasem tak, aby zakalený konec magne-

tické střelky směřoval na sever, jsou ostatní strany dány větrnou růžicí (obr. VI/1).

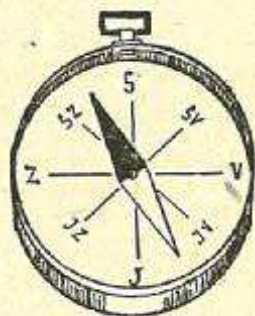
K orientaci je možno použít jakoukoli busolu, i nejjednodušší konstrukce.

Práce s busolou při určování světových stran:

— busolou otáčíme tak, aby se magnetická střelka na otočném kotouči s pomocnou stupnicí ustálila proti trojúhelníkovité značce na hlavní stupnici;

— ustálená magnetická střelka v tomto případě směřuje na sever (S);

— ostatní světové strany jsou proti příslušným značkám označeny písmeny (J, V, Z).

Obr. VI/1. Kompas

Slunce je v poledne, tj. ve 12.00 hodin, na jihu; všechny stíny v této době směřují na sever.

V jiné denní době je Slunce přibližně v těchto směrech:

— ve 4.00 hodin na severovýchodě (SV);

— v 6.00 hodin na východě (V);

— v 9.00 hodin na jihovýchodě (JV);

— ve 12.00 hodin na jihu (J);

— v 15.00 hodin na jihozápadě (JZ);

— v 18.00 hodin na západě (Z);

— ve 20.00 hodin na severozápadě (SZ).

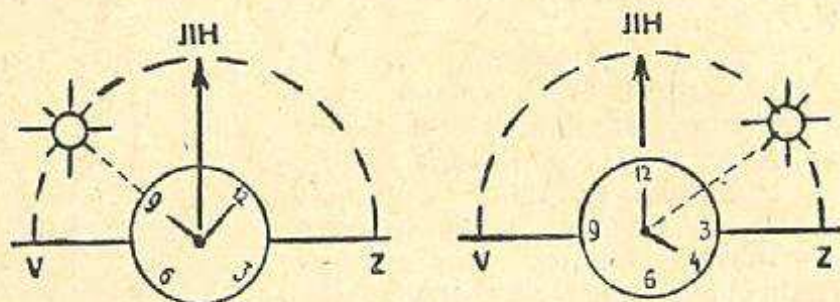
21. března a 23. září (tj. při rovnodennosti) je v 6.00 hodin Slunce přesně na východě.

Pohraničník může přesněji určit světové strany podle Slunce a hodinek. Vodorovně položené jdoucí hodinky dáme do takové polohy, aby hodinová ručička směřovala ke Slunci. Úhel, který tato ručička svírá s číslicí 12, rozpůlíme. Dopoledne se půlí oblouk napravo, odpoledne nalevo od hodinové ručičky. Například v 6.00 hodin jde půlící přímka přes číslici 9, v 18.00 hodin přes číslici 3. Spojnice tohoto půlícího bodu se středem hodinek ukazuje směr jižní.

Pohraničník může též rozpůlit úhel mezi malou ručičkou a číslicí 12 a půlící přímku otočit k Slunci. Číslice 12 pak směřuje na jih (obr. VI/2).

V noci se může pohraničník orientovat **podle Polárky a Měsíce.**

Polárka neboli Severka je hvězda, která je nedaleko bodu, ve kterém myšlená prodloužená osa zemská pro-

Obr. VI/2. Určování světových stran podle hodinek a Slunce

tíná atmosféru. Slouží za jasných, hvězdnatých nocí jako dobrá pomůcka k určení severu. Můžeme ji nalézt na obloze podle souhvězdí Velkého vozu. Vzdálenost mezi krajními hvězdami „zadních kol“ spojíme přímkou a nanese- me ji pětkrát směrem nahoru. Polárka je zároveň poslední hvězdou oje Malého vozu (obr. VI/3).

Měsíc v úplňku je

- v 18.00 hodin na východě [V];
- ve 24.00 hodin na jihu [J];
- v 6.00 hodin na západě [Z].

Měsíc v první čtvrti je

- v 18.00 hodin na jihu [J];
- v 24.00 hodin na západě [Z].

Měsíc v poslední čtvrti je

- v 24.00 hodin na východě [V];
- v 6.00 hodin na jihu [J].

Fáze Měsíce jsou znázorněny na obr. VI/4.

Tvar Měsíce (obr. VI/4) ve čtvrtích si snadno zapamatujeme, řekneme-li si, že v první čtvrti Měsíc „do- růstá“ (připomíná písmeno D) a v poslední čtvrti „cou- vá“ (připomíná písmeno C).

Světové strany může pohraničník zjišťovat též **podle Měsíce a hodinek**. Postupuje přitom takto:

— zjistí na hodinkách čas;
— odhadem rozdělí průměr kotouče na 12 stejných dílů;

— určí, kolik takových dvanáctin obsahuje viditelná část Měsíce;

— jestliže Měsíc přibývá (dorůstá), odečte získané číslo od hodiny pozorování, ubývá-li Měsíc (couvá), přičte získané číslo k hodině pozorování (obr. VI/5);

— součet nebo rozdíl určuje hodinu, kdy ve směru, v němž je právě Měsíc, bylo Slunce;

— jakmile zjistí čas, představí si, že na místě Měsíce je Slunce a určí jím stejným způsobem jako podle Slunce a hodinek.

Na Měsíc ovšem pohraničník nezaměřuje hodinovou ručičkou, ale místem na číselníku, které odpovídá určenému počtu hodin (obr. VI/6).

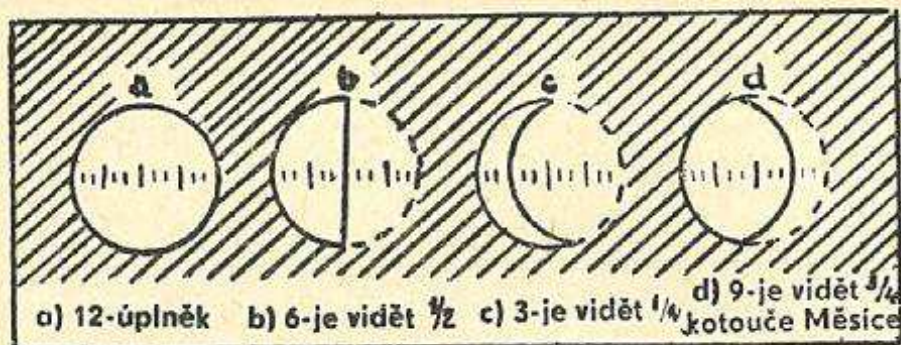

Obr. VI/4. Měsíc v první a v poslední čtvrti

Obr. VI/3. Určování světových stran podle Polárky

Příklad. Doba pozorování 5.00 hodin. Viditelná část Měsíce 9/12 kotouče. Měsíc přibývá. Slunce bude na místě, kde je nyní Měsíc, ve 14.00 hodin ($5 + 9 = 14$). Pohraničník nařídí tedy dvojku na číselníku směrem na Měsíc. Půlící přímka procházející středem hodinek a mezi číslicí 2 a 12 určuje sever-jih.

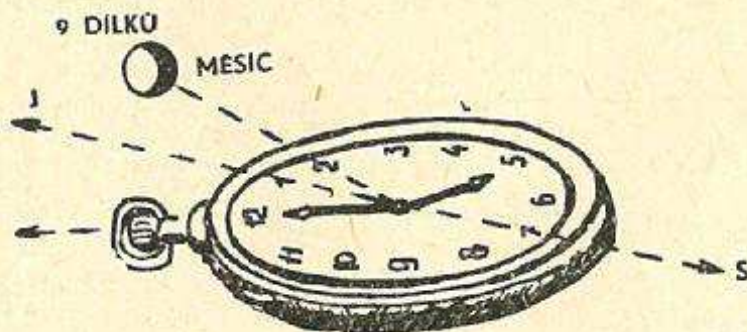

Obr. VI/5. Určování viditelné části Měsíce

Provádí-li pohraničník pozorování za úplňku, měl by přičíst nebo odečíst číslici 12. Tím by ovšem opět vypočítal hodinu, v níž provádí pozorování. V tomto případě tedy zaměří na Měsíc přímo hodinovou ručičku.

Určování světových stran podle Měsíce a hodinek není zcela přesné, pro potřebu pohraničníků však zcela postačuje.

Pohraničník při výkonu služby k ochraně státních hranic má k dispozici mnoho **dalších jednoduchých náznaků k orientaci v terénu**. Některé z nich jsou přesné, jiné jen přibližné. Přesto je nutné, aby jich pohraničník dovedl využívat, neboť mu mohou být v různých situacích užitečné. Pohraničník musí své pozorovací schopnosti ne-

Obr. VI/6. Určování světových stran podle Měsíce a hodinek

ustále rozvíjet, aby mohl co nejlépe používat různých zvláštností terénních předmětů k orientaci.

Například severozápadní stranu lze v mírném podnebí poznat na budovách, skalách, osaměle stojících stromech a na jiných předmětech v přírodě podle stop dešťů a větrů. Tato strana bývá obvykle omšelá, zvětralá, porostlá lišejníky, větve a listí stromů bývají řidší.

Pařezy v lese mají hustší léta na straně severní než na straně jižní.

Mravenci budují mraveniště téměř vždy na jih od nejbližších stromů, pařezů a keřů. Jižní strana mraveniště je povlovná a severní strmější.

Na jih od kmenů, pařezů a velkých kamenů je tráva hustší a vyšší než na severu. V létě v horském terénu tráva na jih od těchto předmětů často žlutne a usýchá, na severu zůstává zelená.

V zimě je i sníh dobrou pomůckou pro orientaci. Při-
líná ke stavbám více na severní straně, rychleji taje na straně jižní.

Všechny tyto znaky neudávají ovšem směr zcela přesně a spolehlivě.

ORIENTACE PODLE HRANIČNÍCH ZNAKŮ, VÝSTRAŽNÝCH TABULÍ A KONTROLNÍCH PROSTŘEDKŮ

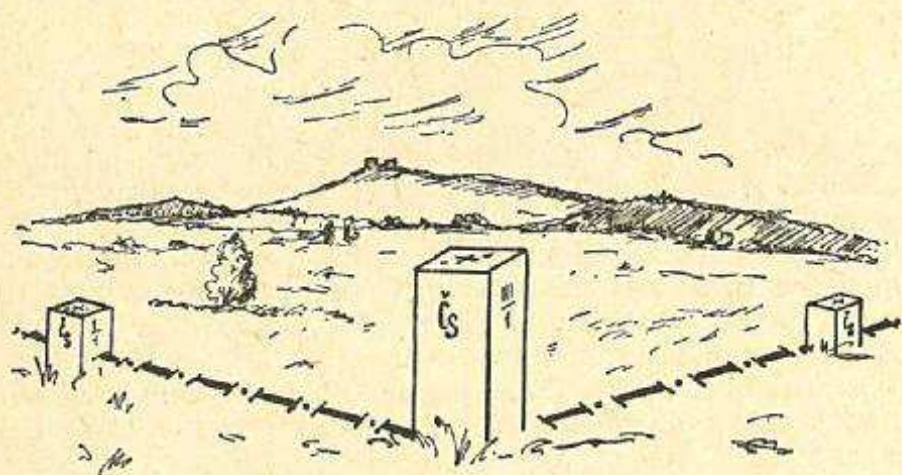
Pohraničník musí dokonale znát úsek své jednotky. Přesto se však mohou naskytnout případy, například při nepříznivých povětrnostních podmínkách, kdy bude nucen se orientovat a přesně určit své stanoviště. V horských oblastech přicházejí tyto případy často v úvahu.

Snadno se pohraničník orientuje **podle hraničních znaků**. K tomu účelu musí znát přesně počet a číslování hraničních znaků v úseku jednotky. Při ztrátě orientace (v případě, že vykonává službu v blízkosti hraniční čáry, nebo při pronásledování narušitelů státních hranic) zjistí podle hraničních znaků průběh státních hranic a své přesné stanoviště.

Přesný průběh státních hranic určují rysky na horní

desce hraničních mezníků (obr. VI/7). Podle jejich směru pohraničník snadno zjistí další hraniční znaky v terénu, a tím i přesný průběh státních hranic.

Při zvlášť nepříznivých povětrnostních podmínkách

Obr. VI/7. Orientace podle hraničních znaků

(mlha, sněhová bouře apod.) bude však vhodné vyčkat na místě a orientovat se až po částečném vyjasnění. Tím předejde pohraniční hlídka případné zbloudění na území sousedního státu.

Přesné stanoviště pak zjistí hlídka podle číslování hraničních znaků.

Pásmo v blízkosti státních hranic je podle pravidel pohraničního režimu rozděleno na hraniční a zakázané.

Vykonává-li pohraničník službu v týlu úseku jednotky, je orientace **podle výstražných tabulek hraničního a zakázaného pásma** poměrně snadná. Výstražné tabulky jsou umístěny na všech komunikacích (lesní a polní cesty) i ve volném terénu, aby byl průběh jednotlivých pásem zřetelný. Při ztrátě orientace bude přesto vhodnější, aby se pohraničník přidržel komunikací, neboť v tomto případě nemůže výstražnou tabuli minout.

Funkcionář roty seznamuje pohraničnický podrobně s umístěním kontrolních prostředků v úseku jednotky. Znalost trasy kontrolních prostředků je nejbezpečnějším pomocníkem pohraničnicka při orientaci. V praxi se nemohou vyskytnout případy, že by pohraničnick ztratil orientaci při využívání kontrolních prostředků, mimo náhodné překročení do úseku sousední jednotky.

ORIENTACE PODLE ORIENTAČNÍCH BODŮ

Pohraničnick není zpravidla schopen po příchodu k jednotce poznat rychle všechny zvláštnosti úseku a dokonale se s nimi seznámit. S terénem se seznámí teprve v průběhu pohraniční služby.

Při seznamování s úsekem jednotky je vhodné zapamatovat si tři až čtyři nejmarkantnější, daleko viditelné orientační body, rovnoměrně rozložené v úseku jednotky, které mají vztah

- k stanovišti jednotky;
- ke kontrolním prostředkům a k pozorovatelnám;
- k protilehlému území sousedního státu.

Za orientační body si může pohraničnick volit různé terénní tvary a předměty. Mohou to být například

- budovy a kůlny různého typu;
- křižovatky lesních (polních cest);
- lesní průseky;
- potoky, bystřiny a rybníky;
- triangulační body;
- telefonní, elektrické vedení apod.

I v jednotvárném terénu, zejména rovinném, je možno si zvolit vhodné orientační body. Při jejich volbě musí však být pohraničnick velmi pozorný a vybírat jen takové terénní tvary a předměty, které jsou charakteristické pro daný úsek.

Ve všech případech jsou jako orientační body nejvhodnější vyvýšeniny (dominanty), které se rýsují proti obzoru.

Orientace vyžaduje velkou pozornost a schopnost vnímat a zapamatovat si i nepatrné podrobnosti v terénu.

K získání potřebných návyků sleduje pohraničník v prvních dnech služby na státní hranici všechny zvláštnosti úseku, provádí samostatně orientaci a přebírá od velitele hlídky zkušenosti a poznatky, ověřuje a porovnává přesnost vlastní orientace.

ORIENTACE NA STANOVIŠTI

Pro službu k ochraně státních hranic zaujímají pohraniční hlídky různá stanoviště. Nový pohraničník musí za dozoru a za pomoci velitele hlídky určit umístění stanoviště vzhledem k okolnímu terénu a orientovat se na něm. Orientaci provádí s ohledem na přístupové cesty od jednotky, na kontrolní prostředky, na stanoviště sousedních hlídek a na možné směry postupu narušitelů státních hranic.

Své stanoviště určí pohraničník podle jemu již známých a vyhodnocených terénních předmětů a čar v úseku jednotky, se kterým se dříve postupně seznamoval.

ORIENTACE V NOCI

Správná orientace v noci je nezbytnou podmínkou úspěšné ochrany státních hranic.

Zrak pohraničníka si musí po příchodu na státní hranici přivykat pozorování v noci. Při prvních nočních službách na státních hranicích se setká pohraničník s četnými obtížemi. Teprve po hodinovém pobytu ve tmě je schopen pozorovat i vzdálené, slabě se rýsující předměty, které zpočátku vůbec neviděl.

Ve tmě splývá okolí stanoviště se střeženým úsekem. Nerovnosti terénu zanikají, odhad vzdálenosti je ztížen. Osady nebo samoty, které pohraničník při orientaci ve dne lehce rozpoznal podle charakteristické barvy střech, splývají v noci s barvou stromů na okrajích osad nebo samot. Sytá zeleň luk splývá s různobarevnými poli. Temná zeleň lesů se v noci jeví jako tmavý pás, který pohraničník může pokládat za tmavý pruh polí apod. Proto při

orientaci v noci se pohraničník zaměřuje na nejbližší okolí, zvláště na nebezpečná místa a směry.

Pro usnadnění orientace v noci musí pohraničník především chránit oči před ostrým světlem. Stanoviště, odkud pohraniční hlídka provádí orientaci, musí být chráněno i proti měsíčnímu světlu, neboť pozorování za úplné tmy i do slabě osvětleného terénu je mnohem účinnější.

VYUŽÍVÁNÍ ORIENTACE

Orientace není samoúčelná. Jejím cílem je nejen vyznat se dokonale v úseku jednotky, znát pojmenování jednotlivých terénních předmětů, ale umět též správně odhadovat

— stupeň slyšitelnosti a viditelnosti z jednotlivých míst v úseku jednotky;

— vzdálenosti k různým stanovištím, k pozorovatelnám a ke kontrolním prostředkům.

Pohraničník získává denní praxí takové návyky, že je schopen podle slyšitelnosti z jednotlivých míst rozpoznat přibližný směr

— výstřelu z ručních zbraní;

— lidských hlasů;

— hlasů lesní zvěře a ptactva.

Pohraničník musí dále dokonale znát průměrnou viditelnost z jednotlivých stanovišť a pozorovatelen za jasného počasí, za noci i za mlhy, tj. zda jsou různé terénní tvary a předměty vidět a jak se za různých podmínek viditelnosti jeví.

Dokonalá orientace umožňuje pohraničníkovi též přesně zjišťovat vzdálenosti v úseku jednotky, a tudíž i dobu nutnou k překonání vzdálenosti od jednotky

— ke stykům;

— k jednotlivým pozorovatelnám;

— k hlavním stanovištím hlídek.

Znalost vzdáleností k uvedeným bodům v úseku jednotky umožňuje co nejpřesnější postup pohraniční hlídky, ulehčuje velitelům hlídek rozhodnutí k přehrazení směrů postupu narušitelů, k jejich pronásledování a zadrže-

ní, k poskytnutí včasné pomoci sousedním hlídkám a k dalším úkonům podle situace.

Orientaci v terénu nesmí pohraničník podceňovat, neboť je jedním z předpokladů úspěšného výkonu služby k ochraně státních hranic.

VII.

POZOROVÁNÍ A NASLOUCHÁNÍ PŘI VÝKONU SLUŽBY K OCHRANĚ STÁTNÍCH HRANIC

Jedním ze základních způsobů vyhledávání a zjišťování nepřátelské činnosti narušitelů přímo na státních hranicích je pozorování, prováděné každou pohraniční hlídkou.

V organizaci ochrany státních hranic je jedním z prostředků získávání zpráv pozorování. Slouží k včasnému zjištění a odhalení pokusů o narušení státních hranic, a to jak z vlastního, tak i ze sousedního území, jakož i k průzkumu území přilehlého k státním hranicím. Úkolem pozorování je získat nebo upřesnit zprávy o narušitelích a o terénu.

Jedním ze základních předpokladů správné organizace a provádění pozorování je dobrá znalost protilehlého území. Každá pohraniční hlídka, která plní bojový úkol v blízkosti státních hranic, musí dobře znát osady, samoty, komunikace apod.

Pozorování se organizuje zpravidla od svítání do setmění. V noci a za omezené viditelnosti se pozorování doplňuje nasloucháním.

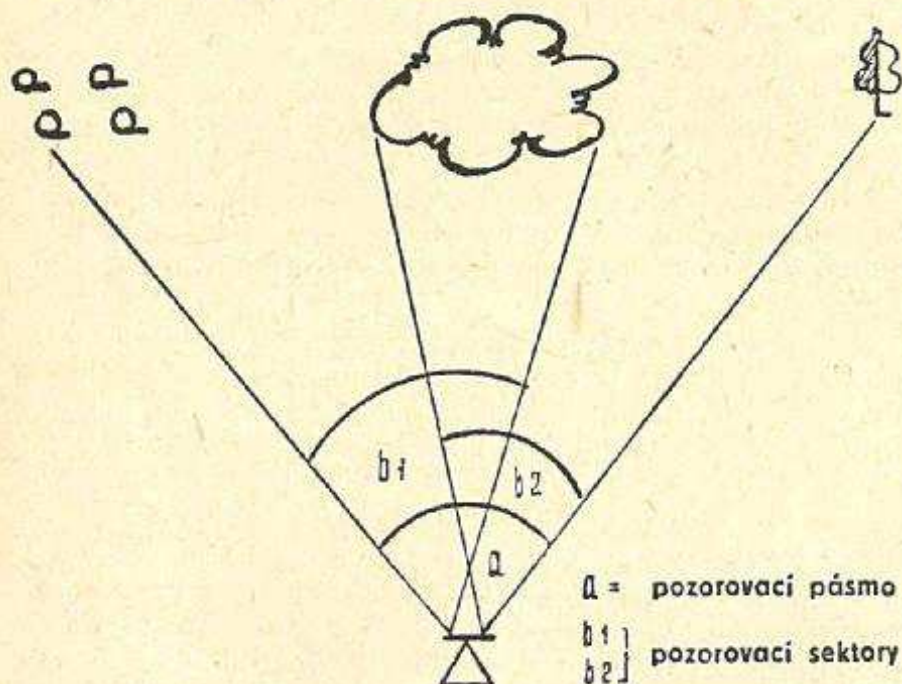
ÚKOLY A VÝZNAM POZOROVÁNÍ

Hlídka, která má za úkol pozorovat, se nazývá pozorovací hlídka. Pozorovací hlídce se určuje pozorovací pásmo, členům hlídky pozorovací sektory (obr. VII/1).

Pozorováním se zabývají kromě pozorovacích hlídek všichni pohraničníci, kteří vykonávají službu k ochraně státních hranic.

Pozorování pohraničních hlídek musí účinně přispívat ke spolehlivé ochraně státních hranic.

Zvláště z jara a v létě vyniká důležitost pozorování pro organizaci a provádění ochrany státních hranic. Vzhle-

Obr. VII/1. Pozorovací pásmo a pozorovací sektory

dem k příznivým povětrnostním podmínkám, sjízdným komunikacím, práci na polích a v lese se zvyšuje pohyb osob a dopravních prostředků v blízkosti státních hranic.

Výhodné povětrnostní podmínky a převážně porostlý terén v blízkosti státních hranic umožňují našim hlídkám skryté pozorování. V této době lze nejčastěji zjistit přípravy k narušení státních hranic.

Pozorování je hlavní metodou pohraničnického průzkumu, která přináší spolehlivé zprávy o činnosti v přihraničním nebo protilehlém území. Pohraniční hlídka musí všechno vidět a slyšet a přitom zůstat sama nepozorována.

Úspěch průzkumu pozorováním závisí do značné míry na tom, jak pohraničníci znají návyky, způsoby činnosti a chování narušitelů.

Každá pohraniční hlídka plní daný úkol za postupu pozorováním a průzkumem.

Jen nezkušený velitel nebo člen hlídky může hlásit po návratu ze služby, že nebylo nic pozorováno, nic zjištěno. Často i zdánlivě bezvýznamná pozorování mohou mít velký význam pro velitele, který při hodnocení zpráv a poznatků z různých pramenů může činit správné závěry.

Pozorování se provádí z různých pozorovacích stanišť a pozorovaten.

Protože pohraniční hlídka při výkonu služby k ochraně státních hranic je často vzdálena od jednotky a nemůže být přímo řízena velitelem, musí být vycvičena k samostatné aktivní činnosti. Pohraničník se musí proto sžít s přírodou, umět číst stopy a ze všech svých pozorování vyvozovat správné závěry.

Proto **hlavním úkolem výcviku pohraničníků v pozorování** musí být naučit pohraničníka

- nejen se dívat a naslouchat, ale také vidět a slyšet;
- pozorovat nejen terén a neživé objekty v něm, ale i všechny projevy života;
- vyvozovat správné závěry z toho, co zpozoroval.

JEVY V PŘÍRODĚ SVĚDČÍCÍ O PŘÍTOMNOSTI OSOB

Při dokonalém pozorování a naslouchání může pohraničník zjistit přítomnost cizích osob i podle zdánlivě nepatrných jevů (vzlétnutí ptáků, praskání větviček, šplouchání vody, zvuky kroků apod.). Praktický důvtip napovídá pohraničním hlídkám, kde mají narušitele hledat.

K určení přítomnosti narušitele slouží řada vnějších příznaků.

Je-li **ptactvo** vyplašeno člověkem, vzlétne a usedne

teprve, když nebezpečí minulo. Trvá-li nebezpečí, ptáci krouží a někteří se blíží pomalu k zdroji svého neklidu. Tak zjistí vycvičený pozorovatel snadno přítomnost člověka i v místech, kam nevidí. O sojce je zase známo, že upozorňuje zdaleka známým křikem na vetřelce, který se blíží k lesu.

Vyplašená **zvěř** prchá přibližně v prodloužení směru, z něhož se blíží nebezpečí. Zvěř je vůbec dobrým pomocníkem pozorovatele. Je známo, že se ráda zdržuje na místech, která si oblíbila. Nenajdeme-li ji na obvyklém místě, byla vyplašena, a tudíž zde někdo byl. Naopak, vyplašíme-li ji z brlohu nebo z pelechu, můžeme se spolehnout na to, že tu před námi nikdo nebyl. Je ovšem zapotřebí, abychom uměli rozeznat, zda zvěř byla skutečně vyplašena, či jen volně pobíhá, nebo zda byla vyplašena blízkým nebezpečím či neklidem způsobeným nějakým vzdálenějším zdrojem.

Neméně důležité je pozorování **života ve vodách** (rybníky, jezera, potoky), kde hlásnou službu obstarává vodní ptactvo, žáby a ryby. Žáby ustanou ve svém kvákání tehdy, jestliže prochází někdo kolem rybníka, i když se plíží velmi opatrně. Jestliže někdo přichází podél potoka, ryby pak náhle táhnou, jako by se daly na útěk.

Vyjmenovat všechny možnosti, které pozorování pohraničníku poskytuje, všechny znaky a jevy, s nimiž se pohraniční hlídka v praxi může setkat, je nesnadné. Pohraničník se musí především s přírodou důvěrně seznámit a pozorně sledovat všechny změny, každý pohyb a zvuk.

POZOROVÁNÍ VE DNE

Pohraniční hlídka se ve dne umísťuje tak, aby měla dokonalý výhled do stanoveného pozorovacího sektoru a možnosti dobrého maskování. Hlava se nesmí rýsovat na horizontu, proto je nutno volit takové místo, na němž má pohraničník za sebou jakýkoli terénní předmět (keř, les apod.). Důležité je též využití stínu.

Přidělený pozorovací sektor si pohraničník rozdělí na bližší, střední a zadní pásmo. Bližší pásmo zahrnuje část terénu, kde lze pozorovat pouhým okem. Ve středním pásmu se zpravidla střídá pozorování pouhým okem s pozorováním přístroji (dalekohledem). Zadní pásmo zahrnuje terén až do hranice viditelnosti a pozoruje se v něm zpravidla jen dalekohledem.

Pozorují-li současně dva pohraničníci v jednom pozorovacím pásmu, musí se pozorovací sektory překrývat.

Než pohraničník zahájí svou činnost, podrobně si prostuduje terén, a to i v tom případě, pozoroval-li v daném sektoru několikrát již dříve. Ve známém terénu si především povšimne změn, které v něm nastaly. Dále si povšimne míst pravděpodobného postupu narušitele a věnuje jim zvýšenou pozornost.

Při pozorování je nejlépe **zachovávat tento postup:**

— nejprve důkladně propátrat zrakem bližší pásmo zprava doleva;

— potom se vrátit pohledem zpět na pravou hranici sektoru a stejným způsobem prohlédnout střední pásmo;

— stejným způsobem prohlédnout vzdálené pásmo;

— při vracení pohledu ze vzdáleného do blízkého pásma rychle překontrolovat místa, jimž je třeba věnovat zvláštní pozornost.

Má-li pohraničník pozorovat kontrolní prostředek, podélnou cestu, průsek, vodní tok apod., volí jiný způsob činnosti. Vždy si však stanoví takový systém pozorování, aby žádný úsek v určeném sektoru nezůstal příliš dlouho nekontrolován a nebezpečným místům byla věnována zvýšená pozornost.

Pozorování na splavných hraničních vodních tocích provádějí často též hlídky na motorových člunech. Jeho cílem je nejen pozorovat úsek státních hranic, ale sledovat činnost plavidel a ostatních plavebních prostředků.

Pozorování má vliv i na úspěšnou ochranu státních hranic a na správný výkon služby pohraničních hlídek v noci a v mlze.

Pozorování v noci se převážně omezuje na naslouchání, pokud se pozorují neosvětlené prostory.

Pozorování v noci spojené s nasloucháním má své zvláštnosti. Je účelné naslouchat na místech, kde lze předpokládat přítomnost podezřelých osob neb jinou utajenou činnost. Mnohdy je nutné volit zvláštní stanoviště, aby možnosti naslouchání byly co nejlepší.

Pozorovací hlídka se umísťuje zpravidla na takovém místě, odkud může dobře pozorovat proti obloze. O umístění rozhoduje velitel hlídky.

Na rozdíl od pozorování ve dne je při pozorování v noci výhodnější volit stanoviště na níže položeném místě. Na pozadí oblohy jsou předměty pozorování lépe vidět.

Příslušníci pohraniční hlídky při naslouchání vždy zatajují dech, neboť sebenepatrnější zvuk v blízkosti hlídky, i zvuk vlastního dechu, ztěžuje naslouchání.

V noci se pohraniční hlídce zdají vzdálenosti větší, neboť tma předměty vzdaluje. Naopak vzdálenosti ke zdrojům světla se zdají menší. Předměty menších rozměrů se zdají být dále od pozorovatele; naopak předměty velké se zdají být blíže.

Tma a mlha zkreslují rozměry a obrysy předmětů. Svahy se zdají příkřejší a různé překážky hrozivější než za denního světla.

Měsíční světlo, v němž vynikají ostře obrysy předmětů a stíny, které dopadají na zemi, mění vzhled terénu. V noci, za mlhy a za deště se obrysy předmětů rozplývají. V zasněžené krajině se zahlazují rokle, příkopy, skutečný tvar výšin a pahrbků.

V noci se mění úplně viditelnost barev. Zpočátku se jeví pohraniční hlídce všechny barvy jako černé nebo šedé. Nejživější barvy, červená a zelená, se zdají být nejtmaší. Ve tmě a za šera je nejlépe viditelná modrá barva.

Při pozorování v noci je také narušeno prostorové vidění a znesnadněn odhad vzdáleností.

Všechny tyto skutečnosti ztěžují pozorování v noci a vyžadují, aby pohraniční hlídka měla dobrý výcvik a určité zkušenosti. Je nutno vzít v úvahu, že od upřeného a dlouhého dívání do tmy se oči rychle unavují. Často se pohraničnickům počnou předměty jevit nejasně, známé obrysy dostávají pojednou zcela jiný tvar, zdá se, že se pohybují apod. V takovém případě je nutno oči na několik vteřin zavřít a nechat je odpočinout.

Sníženou zrakovou schopnost může nahradit do určité míry zbystření sluchu. Proto se v praxi stává, že pohraniční hlídka v noci slyší takové zvuky, které ve dne nepostřehne.

Důležitým faktorem při odhadu dálek podle slyšitelnosti zvuků je směr větru. Vítr vanoucí směrem od zdroje zvuku k pohraniční hlídce zvyšuje slyšitelnost, vítr opačného směru slyšitelnost snižuje.

Zkušená a vycvičená pozorovací hlídka dovede sluchem zjistit velmi důležité skutečnosti. Přitom je třeba mít na paměti, že hluk v noci je slyšet lépe než ve dne.

Sluchem je možno v noci zjistit pohyb narušitele státních hranic podle šelestu trávy, šelestu rozhrnovaných větví a stromů, praskotu ulamovaných větviček, pleskotu vody, nárazu kovových předmětů o sebe nebo o zem, podle neopatrného výkřiku apod.

Při naslouchání je často možné s výhodou využít známého jevu, že totiž železniční koleje i země přenášejí lépe některé zvuky než vzduch. Je proto často výhodné naslouchat přiložením ucha k zemi nebo ke kolejím.

V horách je i nepatrný zvuk slyšet do velké dálky. Hory zesilují zvuky, zejména po dešti a v mlze, a roznášejí je postupně na všechny strany. Ozvěna v horách způsobuje, že zvuky často klamou, a zdá se, že vycházejí právě z opačné strany. Podobně je tomu i při narážení zvuků na les. Ozvěny zvuků v tomto případě mění směr a doléhají k pozorovateli z opačné strany, než je skutečný zdroj zvuku.

Pohraničníci se musí naučit rozeznávat kroky narušitele od kroků zvěře, rozlišovat přirozený šelest listů na

stromech od šelestu způsobeného nepřítelem, který se prodírá houštinami, poznávat dokonale přírodu a její jevy a zjišťovat v ní přítomnost člověka.

Pohraniční hlídky, které **chrání státní hranice probíhající přes osadu nebo v její blízkosti**, musí věnovat zvláštní pozornost

— každému hluku nebo zvuku, zejména v noci, jak na vlastním, tak na sousedním území, přesně určit místo, odkud hluk nebo zvuk přichází a poznatky hlásit po návratu ze služby veliteli nebo informovat střídající pohraniční hlídku;

— světelným signálům vysílaným přes státní hranice; zjištění takových signálů ihned hlásit veliteli.

Ze zkušenosti z výkonu služby k ochraně státních hranic pohraničními hlídkami jsou známy tyto **přibližné normy slyšitelnosti**:

Tabulka 2

Zdroj zvuku	Slyšitelnost v m
Mechanické zarážení klínů	500
Řezání dříví	300
Šepot	20—30
Hovor	100—200
Jednotlivá slova	70
Překonávání drátěných zátarasů narušitelem	300
Stříhání drátěných zátarasů	150
Seskok s drátěných zátarasů	250
Oheň hořící zápalky	300
Oheň hořící cigarety	100—300
Postup jehličnatým lesem (1—2 osoby)	25
Praskot větviček	50
Náraz na kámen	50
Postup listnatým lesem	100

Zdroj zvuku	Slyšitelnost v m
Hluk motoru pohybujícího se auta	
— na silnici v noci	1000
— na polní cestě	500
Hluk motorů tanků a hřmot pásů	
— na silnici	4000
— na polní cestě	2000
Pochodující pěchota	
— na silnici	600
— na polní cestě	300
Střelba ze samopalu	4000
Střelba z pušky — ojedinelý výstřel	2500
Údery vesel o bok ložky	1000
Kácení lesa	800
Zatloukání kolíků do země	300

Uvedené vzdálenosti, na něž je slyšet různé zvuky, jsou podmíněny hlavně terénem, počasím a výcvikem pohraničnicků.

Pach kouře z cigarety je při příznivém směru větru cítit až na vzdálenost 60 m.

Na pohraniční hlídky vykonávající službu v noci se kladou zvláštní požadavky jak při získávání, tak při upřesňování nebo prověřování zpráv.

Ke konci druhé světové války byly vyvinuty přístroje pro vidění v noci. Od této doby se jejich kvalita a účinnost zlepšily. Tyto přístroje umožňují pozorování bez přímého osvětlení objektu nebo osob viditelným světlem. Využívá se u nich optických a elektrických vlastností infračerveného záření.

Infradalekohledy umožňují, aby lidským okem nevnímaný obraz, vytvořený infračervenými paprsky na fotokatodě infradalekohledu, způsobil na fotokatodě emisi volných elektronů. Množství uvolněných elektronů z fotokatody, které závisí na intenzitě dopadajícího množství

infračervených paprsků, prochází systémem elektronové optiky. Ta je urychlí a usměrní a volné elektrony dopadají na druhý konec elektronové optiky, kterou tvoří fluorescenční stínítko, na němž se působením elektronů vytvoří zmenšený obraz na viditelném světelném spektru. Pozorovatel pozoruje přes okulár, který obraz zvětšuje. Infradalekohled je napájen akumulátorovou baterií.

Používání infračervených dalekohledů je omezeno jejich dosahem, terénem a atmosférickými podmínkami. Ke zlepšení viditelnosti se může používat několik dalekohledů pozorujících jeden cíl z různých stanovišť.

Při volbě stanoviště infradalekohledu je nutno dbát na to, aby v jeho zorném poli nebylo nejbližší okolí pokryto vysokou trávou, křovím nebo stromy, neboť odraz infračervených paprsků od blízké překážky omezuje dosah a znesnadňuje pozorování.

Infradalekohledy lze nejlépe pozorovat za tmavých nocí, bez přízemní mlhy, deště nebo sněžení. Za šera, za svítání a při svitu hvězd a měsíce se jasnost obrazu snižuje.

Přítomnost infračerveného dalekohledu lze zjistit pouhým okem do vzdálenosti 10 m od přístroje.

Infraprůkazníky jsou malé přístroje na zjišťování infrazářičů; umožňují zjistit, zda do určitých prostorů nejsou usměrněny infravětromety.

Infraprůkazníky jsou buď samostatné jednookulárové přístroje, nebo jsou vmontovány do jedné poloviny obvyklých polních binokulárních dalekohledů. Tyto přístroje mohou být dobrým pomocníkem při ochraně státních hranic.

Pozorování a naslouchání je způsob poznávání okolních jevů, založený na přímém vnímání smysly. Je to vyzkoušený a spolehlivý způsob průzkumu používaný pohraničními hlídkami a jeden z důležitých prvků ochrany státních hranic a prostředků získávání zpráv.

Pohraniční hlídky musí mít neustále na zřeteli, že špatná viditelnost a slyšitelnost je nezbavuje odpovědnosti za dokonalou ochranu svěřeného úseku státních hranic.

VIII.

POZOROVÁNÍ VZDUŠNÉHO PROSTORU STÁTNÍCH HRANIC

Jedním z prostředků zabezpečujících ochranu státních hranic je služba pozorování vzdušného prostoru, která doplňuje činnost radiolokačních prostředků.

Úkol pomocných hlásek v systému průzkumu vzdušného prostoru plní pohraniční hlídky mimo své hlavní úkoly.

ZPŮSOBY ZJIŠŤOVÁNÍ LETADEL

Pohraniční hlídky při ochraně státních hranic pozorují vzdušný prostor, zjišťují a rozpoznávají letouny sluchem i zrakem. Létající prostředky, které nejsou opatřeny motory (balóny, větroně), zjišťují a rozpoznávají jen zrakem.

Při rozpoznávání zjištěných letounů **určují pohraniční hlídky**

- příslušnost letounu podle výsostného označení;
- druh letounu;
- typ letounu.

Včasné zjištění letounů sluchem závisí

- na výcviku pohraničnicků;
- na typu a množství letadel;
- na výšce letu letadel;
- na rázu terénu a na atmosférických podmínkách.

Nejlépe se šíří zvuky za bezvětří a mlhy. Za větru vanoucího od letounu k hlídce se slyšitelnost zvuku motoru zlepšuje, při opačném směru větru se částečně zhoršuje.

V lesnatém a horském terénu, který vytváří ozvěnu, je zjištění směru, v němž je letoun, obtížné.

Při zjišťování letounů je nutno brát v úvahu i rychlost letu. Zjistí-li pohraničník letoun sluchem, musí po něm pátrat s velkým nadběhem ve směru letu. Rychlost soudobých letadel se přibližuje rychlosti šíření zvuku, v některých případech ji i přesahuje.

V zjišťování letadel sluchem musí být pohraničníci vycvičeni tak, aby rozpoznali letouny proudové, vrtulové i vrtulníky. Tón a zabarvení zvuku při letu různých typů letounů jsou značně odlišné.

Vzdálenost, na kterou lze letoun zjistit a rozpoznat zrakem, závisí na

- denní době;
- povětrnostních podmínkách;
- typu optického přístroje;
- ostrosti zraku;
- stupni výcviku pohraničníků.

Tabulka 3

Tabulka viditelnosti jednotlivých částí letounu při různé vzdálenosti od hlídky

Vzdálenost letounu od hlídky	Viditelnost částí letounu ve vzduchu	
	pouhým okem	dalekohledem
1 km	<ul style="list-style-type: none"> — výsostné znaky — obrysy a umístění kabin — obrysy ocasních ploch — tvar nosných ploch a trupu — tvar a počet motorů 	<ul style="list-style-type: none"> — výsostné znaky a imatrikulační značky — tvar a umístění kabin a kulometných věží — obrysy ocasních ploch — tvar nosných ploch a trupu — tvar a počet motorů — závěsné pumy a nádrže

Vzdálenost letounu od hlídky	Viditelnost částí letounu ve vzduchu	
	pouhým okem	dalekohledem
2 km	<ul style="list-style-type: none"> — obrysy ocasních ploch — tvar nosných ploch a trupu — tvar a počet motorů 	<ul style="list-style-type: none"> — výsostné znaky — obrysy ocasních ploch — tvar nosných ploch a trupu — tvar a počet motorů — závěsné pumy a nádrže — obrysy a umístění kabin a kulometných věží
3 km	<ul style="list-style-type: none"> — obrysy nosných ploch a trupu — počet motorů 	<ul style="list-style-type: none"> — obrysy ocasních ploch — tvar nosných ploch a trupu — tvar a počet motorů
4 km	<ul style="list-style-type: none"> — siluety letounu, detaily není vidět 	<ul style="list-style-type: none"> — obrysy nosných ploch a trupu — počet motorů a jejich umístění

TYPOVÉ ZNAKY LETOUNŮ

Při pozorování letounů je nutno věnovat hlavní pozornost

- tvaru a počtu nosných ploch a jejich poloze vzhledem k trupu letounu;
- tvaru a zvláštnostem trupu a ocasních ploch;
- počtu motorů, jejich umístění, obrysu a typu.

Letouny s proudovými motory se liší svým vnějším vzhledem od vrtulových letounů tvarem motoru a ocasních ploch. Často se u nich užívají křídla šípového tvaru.

Obtížnější je zjistit větroně, kluzáky a balóny, neboť létají bezhlučně.

Pohraniční hlídce umožňují správně určit a rozpoznat letoun **tvary jeho za letu viditelných částí**. Jsou to hlavně

- nosné plochy (křídla);
- motory (jejich druh a počet);
- kormidla (výškové, směrové);
- přistávací zařízení (podvozek);
- trup.

Každý letoun má určité typové znaky, hlavní znaky a podrobné znaky.

Typové znaky je možno dobře postřehnout i na větší vzdálenost. Podle nich lze letoun zařadit do určité skupiny.

Podle typových znaků rozlišuje pohraniční hlídka letouny, vrtulníky, kluzáky a větroně

a) podle nosných ploch (křídel):

- jednoplošníky,
- dvouplošníky,
- vrtulníky;

b) podle druhu pohonu:

- vrtulové,
- proudové,
- proudovrtulové,
- bez pohonu;

c) podle počtu motorů:

- jednomotorové,
- dvoumotorové,
- třímotorové,
- čtyřmotorové,
- pětímotorové,
- vícemotorové;

d) podle ploch směrového kormidla na letouny s kormidlem:

- jednoduchým,
- dvojitým,
- trojitým;

e) podle přistávacího zařízení na letouny s přistávacím zařízením:

- dvoukolovým,
- tříkolovým,
- bez podvozku;

f) podle konstrukce trupu:

- jednoduchý trup,
- dvojitý trup.

Hlavní znak je souhrn takových vnějších tvarů letounů, jimiž se vyznačuje jen jeden určitý typ letounu. Podle hlavního znaku, který charakterizuje tvářnost pozorovaného letounu i na větší vzdálenost, určuje pohraniční hlídka, zda jde o letoun vlastní nebo cizí.

Vojenská letadla

Civilní letadla

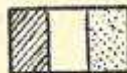
USA

N a několikamístné číslo a písmeno

Velká Británie

G a kombinace čtyř písmen

Francie

F a kombinace čtyř písmen

NSR

D a kombinace tří čísel nebo písmen

Rakousko

OE a kombinace tří čísel nebo písmen

modrá

žlutá

červená

černá

Obr. VIII/1.

Výsostné znaky letounů hlavních kapitalistických států

Podrobné znaky jsou takové znaky letounu, podle nichž lze přesně rozpoznat určitý typ letounu. Podrobné znaky uvádí příslušný předpis.

Každá pohraniční hlídka odpovídá za včasné zjištění letounů a jiných dopravních prostředků ve střeženém úseku státních hranic, za správné určení údajů a za jejich rychlé předání dozorčímu orgánu.

Polohu vzdušného cíle určuje pohraniční hlídka vzhledem k hlavním pohraničním mezníkům.

K rychlému zjišťování vzdušného cíle, pohybujícího se do prostoru hlídky, je zapotřebí, aby každá pohraniční hlídka po příchodu na pozorovatelnu prohlédla větrnou růžici, podle kontrolních orientačních bodů přezkoušela její orientaci a přizpůsobila pro své oči pozorovací přístroje (dalekohled apod.). Pohraničníci musí znát výsostné označení letounů hlavních kapitalistických mocností, ČSSR a SSSR a států sousedících s ČSSR, výsostné znaky cizích i vlastních letounů a umět předat rychle hlášení dozorčímu orgánu (obr. VIII/1).

HLÁŠENÍ O VZDUŠNÉM CÍLI

Hlášení o vzdušném cíli předávané pohraniční hlídkou z terénu dozorčímu orgánu se rozděluje na hlášení základní a hlášení doplňkové.

Základní hlášení předává hlídka ihned při zjištění vzdušného cíle. Obsahuje tyto body:

1. heslo „Vozduch“, při přeletu státních hranic doplněné slovem „Přelet“ (vozduch - přelet);
2. čas zjištění cíle (hodiny a minuty);
3. polohu cíle vzhledem k nejbližšímu hlavnímu hraničnímu mezníku;
4. kurs (směr) letu cíle;
5. počet a typ vzdušných prostředků podle hlavního znaku nebo alespoň hrubou charakteristiku;
6. hodnost a jméno pohraničníka předávajícího hlášení.

Příklady hlášení

— Vozduch - Přelet 8.15, HM-4, sev. 1/2 km, na jv, jeden vrtulník, svob. Černý.

— Vozduch, 10.36, HM-6, sev. 1 km, na jih, jeden vrtulový letoun, průzkumný, des. Nový.

Doplňkové hlášení předává pohraniční hlídka o cíli, o němž již předala základní hlášení, jakmile si ujasní ostatní zjištěné údaje. V doplňkovém hlášení uvádí hlídka

1. kdo hlášení předává;

2. hlavní charakteristické znaky vzdušného prostředku, v případě, že nebyl zjištěn typ, například jednoplošník, dvojité výškové kormidlo apod.;

3. státní příslušnost a trupové číslo;

4. výšku letu nad terénem; výška se udává pouze ve třech kategoriích, například

— přízemní do výšky 500 m,

— nízko letící letouny od výšky 500—2000 m,

— vysoko letící letouny nad 2000 m;

5. doplňující údaje o pozorované činnosti vzdušného prostředku, například přímý let, kroužení, klesání, stoupání, nebo pozorovaný úkol letu, jako fotografování apod.;

6. způsob získání zprávy, např. pozorováním, podle huku, podle kondenzačních par (stop) apod.

Při sestavování základního nebo doplňkového hlášení je nutno označovat údaje získané odhadem slovem „asi“ nebo „pravděpodobně“, z hlášení vyloučit domněnky.

Příklad základního a doplňkového hlášení

Základní hlášení. Vozduch — Přelet 12.23, HM-5, sev. 0,5 km, na jz, dva proudové letouny, svob. Černý.

Doplňkové hlášení. Svob. Černý, c/1 tentýž, šípové křídlo. výsostné označení USA, příslušnost USA, trupové číslo 1490, výška přízemní, ztracený v letu na jihozápad.

Poloha letounu se určuje

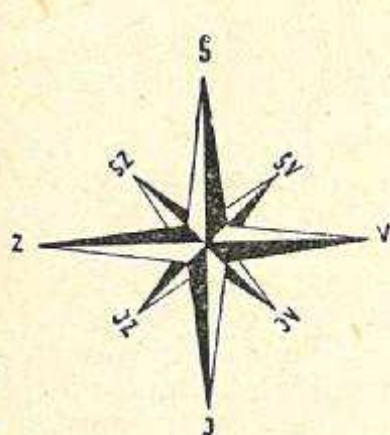
— vzhledem k hraničnímu mezníku, který je poloze letounu nejbližší;

— podle větrné růžice, busoly, podle známých před-

měří v terénu s udáním světové strany s přesností do 45°, tj. s-sv-v-jv-j-jz-z-sz;

Dálka se určuje podle viditelnosti odhadem v kilometrech s přesností do ½ km.

Směr (kurs) letounu se určuje udáním světové strany s přesností do 45° podle větrné růžice nebo tzv. kursového stolku (možno upravit i na pozorovatelně - obr. VIII/2—3).

Obr. VIII/2. Větrná růžice na pozorovatelně

Obr. VIII/3. Kursový stolek

- Kurs letounu určuje hlídka takto:
- postaví se před kursový stolek čelem ke zjištěnému cíli;
 - postaví kursové pravítko rovnoběžně s drahou cíle, ukazatelem ve směru pohybu cíle;
 - proti ukazateli kursového pravítka vyčte na větrné růžici kurs cíle.

V noci si počíná pohraniční hlídka stejně jako ve dne; kursové pravítko nastaví ve směru pohybu zdroje zvuku a na větrné růžici vyčte pravítkem udaný kurs.

Kursové pravítko může hlídka nahradit roztaženými rukama a větrnou růžici známými předměty v terénu (orientačními body).

Kurs se v hlášení udává předložkou „na“ před údajem světové strany, například na východ - na severozápad atd.

Počet a typ letounů se určuje podle skutečného zjištění zrakem, například 2 proudové letouny, 1 letoun dopravní čtyřmotorový, 1 balón malý se závěsem apod.

Když hlídka cíl nevidí, ale slyší, uvádí místo počtu a typu letadla slovo „hukot“ a jaký zvuk slyší, např. hukot proudového motoru, hukot vrtulníku, hukot obyčejného motoru.

Hlídky, které nemají hodinky, uvádějí místo skutečného času, slovo „čas“, což značí, že hlášení je podáváno ihned při zjištění vzdušného cíle.

Výška letounu se určuje

— zrakem odhadem buď podle rozlišitelnosti jednotlivých částí letounu, nebo podle známé výšky oblaků;

— sluchem podle síly zvuku motoru letounu.

Výškou se rozumí výška letounu nad terénem. Hlídka ji ohlašuje zásadně jen ve třech kategoriích (viz „Hlášení o vzdušném cíli“).

V noci, za špatné viditelnosti nebo letí-li letadla nad mraky apod., určuje se jejich výška podle zvuku motorů.

Při letu letounů ve výškách 2500—3000 m je zvuk motoru silný, ve výškách 4000—6000 m je zvuk slabší, při výškách nad 6000 m má zvuk stále stejnou intenzitu — je slabý a tlumený.

Pohraniční hlídky, které se vzhledem k svému úkolu nesmějí odpoutávat od plnění svěřeného úkolu nebo nesmějí prozradit své stanoviště, nehlásí každé narušení státních hranic vzdušnými prostředky ihned po jítce, ale až po příchodu ze služby.

IX.

MASKOVÁNÍ PŘI OCHRANĚ STÁTNÍCH HRANIC

Důležitým prvkem, který oprávněně vystupuje do předí při výkonu služby pohraničních hlídek, je maskování.

ÚKOLY A VÝZNAM MASKOVÁNÍ

Cílem maskování při ochraně státních hranic je utajit organizaci ochrany státních hranic před všemi nepovolanými osobami a podle zásad vševojskové taktiky uvést nepřítele v omyl o vlastních silách, prostředcích a záměrech.

Úkoly maskování ochrany státních hranic jsou tyto:

- a) utajit způsob ochrany státních hranic před pozorováním z vlastního území a ze strany sousedního státu;
- b) utajit před pozorováním narušitelů stanoviště pohraničních hlídek;
- c) vytvořit podmínky pro překvapivou činnost pohraničních hlídek.

Dokonalého maskování se dosahuje

— neustálým a systematickým výcvikem pohraničnicků ve způsobech maskování a ve správném využívání terénu;

— studiem způsobů maskování, jichž používají narušitelé;

— využitím maskovacích prostředků;

— kontrolou maskování pohraničních hlídek při výkonu služby k ochraně státních hranic.

Utajení ochrany státních hranic záleží v důsledném dodržování zásad maskování pohraničnicka při výkonu

služby. Skrytý a maskovaný postup pohraničních hlídek úsekem je nezbytnou podmínkou úspěšné ochrany státních hranic a prostředkem k oklamání narušitelů. Je potvrzeno na mnoha případech, že pohraniční ochrana sousedních kapitalistických států se soustavně zabývá pozorováním a zkoumáním ochrany našich státních hranic.

Poznání principu nepřátelského průzkumu a jeho neustálé sledování umožňuje pohraničním hlídkám správně volit systém pozorování protilehlého území a maskování činnosti. Stálé sledování protivníka je předpokladem úspěchu v pohraniční službě.

Dokonalého a účelného maskování lze dosáhnout jen rozborem způsobů, jimiž může být ochrana státních hranic demaskována, včetně způsobů maskování a záludností narušitelů.

Vzhledem k činnosti protivníka a narušitelů při průzkumu naší ochrany hranic je nezbytná zvýšená bdělost a ostražitost při postupu pohraničních hlídek, pečlivý výkon služby na stanovištích a mistrovství pohraničníků v maskování. Tím lze vyloučit možnosti narušení státních hranic následkem demaskování jejich ochrany.

MASKOVÁNÍ VE DNE

Každá pohraniční hlídka při výkonu služby k ochraně státních hranic musí za postupu i na stanovišti využívat terén. Má vždy mít na zřeteli zásadu: vidět a nebýt viděn. Je povinností pohraničních hlídek při ochraně státních hranic dodržovat zásady maskování a co nejvíce tak rušit průzkum ze sousedních kapitalistických států (obr. IX/1—2).

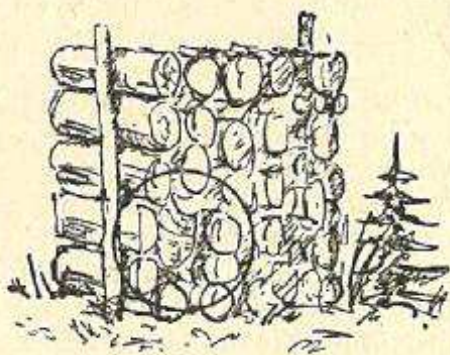
Při postupu po silnici jde pohraniční hlídka na straně, kam padá vržený stín stromořadí, ulicí postupuje po zastíněné straně. Při krátkém zastavení využívají hlídky přirozené skryty (meze, keře, stromy apod.). Při překonávání volného terénu volí pohraniční hlídky směr postupu podél polních mezí; podle možnosti se vyvarují příčného pohybu. Ke kontrole se pohraniční hlídky za-

stavují u vyšších keřů na jejich stinné straně, u nižších křovisek na osvětlené straně, aby stín křovin zdeformoval stín hlídky.

Při maskování v terénu je volba okolí nebo prostředí

Obr. IX/1. Stanoviště maskované pařezem

Obr. IX/2. Stanoviště v hranici dřeva

zvláště důležitá. Pohraniční hlídka vyhledává místa, na kterých zbarvení stejnokroje co nejméně kontrastuje. Nejsilnější kontrast vzniká, rýsuje-li se postava na obloze nebo vzdálené krajině, kterou vrstva vzduchu činí světlou. Jednobarevný khaki stejnokroj však kontrastuje s každým poněkud světlejším okolím (s vodní hladinou, zralým obilím, žlutě kvetoucím polem, s písčítým povrchem apod.), na němž se jeví jako nápadná tmavá skvrna. Pohraničník musí proto využívat především stíny, čáry a skvrny, které se v terénu vyskytují.

MASKOVÁNÍ V NOCI

Narušitelé často uskutečňují narušení státních hranic v době snížené viditelnosti, zejména za soumraku a za tmy. V této době je nutno věnovat zvláštní pozornost maskování, i když je činnost pohraničních hlídek částečně kryta tmou.

Noční pohraniční hlídky nesmějí prozrazovat svá stanoviště jakýmkoli světlem.

Maskování pohraničních hlídek při výkonu služby v noci záleží zejména v bojovém a bezhlučném pohybu hlídek. Je nutno vyhýbat se chůzi po kamení, zvláště je-li promíseno pískem, po suché trávě, po větvičkách i po bažinaté půdě. Výstroj je třeba dobře upevnit. Často se hlídky prozrazují při postupu mluvením.

Pohraniční hlídka musí mít stále na zřeteli, zvláště plní-li úkoly v přímé blízkosti státních hranic, že může být ze sousedního kapitalistického státu pozorována s využitím přístrojů pro vidění v noci nebo jiné techniky. Ani v noci nesmí pohraniční hlídka opomíjet využívání terénu. Mimoto mají infrapřístroje tu vlastnost, že se v nich barvy jeví jinak než za světla. Pohraničník, oděný do stejnokroje barvy khaki, se může i na zeleném porostu v infradalekohledu zřetelně rýsovat.

V současných podmínkách již nestačí ani přizpůsobit maskovaný objekt svému okolí nebo zastřít. Například okno osvětlené místnosti zastřené příkrývkou není chráněno proti pozorování infradalekohledem, neboť příkrývka propouští infračervené paprsky. Musí se proto vyzkoušet propustnost materiálu, jehož se k zastření použije.

Možnost, že v sousedních státech použijí přístroje s infračervenými paprsky při průzkumu ochrany hranic, vyžaduje z vlastní strany aktivní ochranu. Infrapřístroje je možno zjistit v činnosti průkazníky infračerveného záření.

MASKOVÁNÍ PŘI POHRANIČNÍCH AKCÍCH K ZADRŽENÍ NARUŠITELŮ

Ani při pohraniční akci se nesmí zapomínat na maskování. Jeho cílem je utajit uvedení vojsk do bojové pohotovosti a jejich rozmístění v terénu. Hlavně se jedná o skryté zaujetí určených čar a o činnost pohraničních hlídek.

Při maskování v pohraniční akci využívají pohraničníci hlavně terén, čímž uskutečňují tzv. přírodní maskování. K tomu jim slouží nejen lesy a houštiny, ale i jed-

notlivé keře, terénní zářezy, hluboké rokle, úvozy, stohy slámy, kupky sena apod.

Skryté rozmístění hlídek je velmi důležité pro zadržení narušitelů. I nepatrné porušení zásad maskování může prodloužit dobu potřebnou k zadržení zjištěných narušitelů.

MASKOVÁNÍ V ZIMĚ

Odkrytý terén a sněhová prokrývka zlepšují viditelnost a umožňují pohraničním hlídkám výhodné pozorování. Na druhé straně sněhová pokrývka vyrovnává drobné nerovnosti terénu a ztěžuje maskování hlídek. V zasněženém terénu je též lepší slyšitelnost. Hlídky musí proto dokonaleji maskovat svou činnost a více využívat maskovací prostředky (maskovací oděvy, nátěry, pláštěnky apod.).

Je zcela nesprávné, obléknou-li si pohraničníci maskovací oděv, ale kapuci si nepřetáhnou přes hlavu a výbroj pověsí na maskovací plášť. Tmavá barva čapky, řemenů, brašen a zbraně ostře kontrastuje s bílým pláštěm a se sněhem, čímž se pohraniční hlídka demaskuje.

Místa, která nejsou pokryta sněhem, se jasně odlišují od okolního terénu. Všechny stopy jsou vidět z velké vzdálenosti. Proto se musí pohraniční hlídky snažit, aby při pohybu zanechávaly co nejméně stop. Není-li to možné, maskuje hlídka své stopy. Pohraniční hlídka má volit směr postupu skrytý před pozorováním, zejména ze sousedního území, i když si tím prodlužuje cestu.

Je výhodné volit pro postup cesty, na nichž je již více stop. Mimo cestu jdou pohraničníci v jedněch šlépějích. K zahlazování stop je možno použít husté větve. Uváže-li si tyto větve pohraničník ke kolenům, samy za postupu zahlazují stopy.

Pohraniční hlídky musí vědět, že vítr a sněžení hromadí na určitých místech čerstvý sníh a ten pak znemožňuje pohyb po cestách a po dně údolí. Na jiných místech naopak vítr obnažuje povrch země. To pochopitelně znesnadňuje maskování. Pohraniční hlídky obcházejí místa,

kde je krajina otevřená, nebo si před překonáváním těchto míst svlékají bílé maskovací oděvy. Mají-li pohraničníci bílé maskovací oděvy, nesmějí se zastavovat před kmeny stromů, před tmavými skalami, stěnami a chatami, před temnými křovisky, na nichž není sníh apod.

Zvláštní pozornost je nutno věnovat tlumení zvuků. Zvuk za studené zimní noci při zmrzlém sněhu je slyšet mohem dále než v létě. Vrzání sněhu pod nohama nebo pod lyžemi je slyšet až na vzdálenost 500 m. K tlumení zvuků se doporučuje ovinovat obuv kožešinou nebo hadříky z měkké látky.

I v zimě musí být maskování nepřetržitě, aktivní, rozmanité a pravděpodobné. Uskutečňuje se dovedným využíváním tmy, mlhy, terénu a přirozených maskovacích prostředků.

MASKOVÁNÍ V HORSKÉM A ZALESNĚNÉM TERÉNU

Hodnotíme-li terén z hlediska maskování, zařazujeme na první místo v současné době, při rozvoji nových průzkumných prostředků, lesy, houštiny a budovy; na další místo pak stromová řídkšího charakteru, tj. ovocné sady, zahrady apod. Na posledním místě jsou porosty, tj. řídkce rostoucí keře, obilí, vysoká tráva apod.

Horský a zalesněný terén skýtá dobré podmínky pro maskování hlídek jak na stanovišti, tak i za postupu a umožňuje plně využít překvapivé činnosti při zadržování narušitelů státních hranic.

Narušitelé státních hranic však rovněž plně využívají výhod tohoto terénu k maskování své činnosti. Pohybují se zpravidla podél lesních cest, průseků, pěšin, potoků, strží, keřů apod. Značné množství úkrytů umožňuje narušitelům státních hranic delší dobu před překročením hranic vyčkávat a skrytě pozorovat.

Lesy a houštiny pokrývají větší část státních hranic, kde plní své úkoly pohraniční hlídky. Proto je pro pohraničníky znalost maskovací hodnoty různého porostu důležitá.

Výhodou jehličnatých lesů je, že maskují stejnoměrně po celý rok. Jejich využití k maskování závisí na hustotě lesa (množství kmenů na ploše lesa) a hustotě korun stromů. Dotýkají-li se koruny stromů a jsou-li i dostatečně vysoké a husté, maskuje les proti všem soudobým průzkumným prostředkům. Čím jsou koruny vyšší, tím mohou být řidší, čím jsou nižší, tím větší hustotu musí mít, aby dobře kryly.

Podle hustoty lesa a korun stromů může jehličnatý les chránit před průzkumem různě. Maskovací kázeň musí však být za všech okolností dodržována. Nelze dovolit pohyb po průsecích a mýtinách, kouř, hluk apod. Proti pozemním a leteckým palubním radiolokátorům jehličnatý les chrání vždy, i když je poněkud řidší. Řidší jehličnatý les chrání v noci rovněž proti průzkumu jiného druhu, ovšem za předpokladu, že je dodržována světelná kázeň hlídek stejně důsledně jako v otevřeném terénu.

Listnaté stromy maskují jen ve vegetačním období, jsou-li dostatečně husté a mají-li též koruny jejich stromů dostatečnou hustotu. V mimovegetačním období, kdy jsou bez listů, je maskovací kapacita listnatých lesů velmi malá. Listnaté lesy maskují do určité míry i v zimě proti průzkumu zrakem a fotografování, avšak jen když hlídky provedou doplňková maskovací opatření.

V noci poskytují listnaté lesy i v mimovegetačním období dostatečnou ochranu proti všem druhům průzkumu za předpokladu, že pohraničníci přísně dodržují světelnou kázeň.

Pokud jde o infrazaměřovače, platí u listnatých lesů v mimovegetačním období totéž, co bylo řečeno u lesů jehličnatých, jen vzdálenost od kraje lesa je nutno dodržovat větší.

Při využívání maskovacích možností lesa nesmějí být hlídky pasívní a nečinně spoléhat na jejich ochranu, ale musí být stejně obezřelé jako kdekoli jinde.

MASKOVACÍ PROSTŘEDKY JEDNOTLIVCE

Pohraniční hlídky mohou použít tyto maskovací prostředky:

- služební stejnokroj;
- maskovací oděv;
- plášť, pláštěnku;
- jednobarevný nebo vícebarevný stanový dílec;
- maskovací sítku pro jednotlivce;
- potah nebo sítku pro přilbu;
- maskovací barvy.

Maskovací pláště a pláštěnky umožňují co nejdokonalější zastření zevních charakteristických znaků člověka, hlavně obrysu postavy. Mají poutka k zavěšování přírodních maskovacích prostředků, kapuce se sítkami na obličej a rukavice spojené s rukávy. Tvar postavy deformuje kapuce; je-li správně použita, odstraňuje typický vzhled lidské siluety.

Organizace ochrany státních hranic, pásmo činnosti, úkoly hlídek, jejich manévry, jakož i využívání techniky musí být neustále pečlivě maskovány. Především je nutno zaměřit úsilí na maskování živé síly a na zastírání zámyslu pohraničních hlídek a vždy vylučovat výhodu narušitelů.

X.

ZÁSADY STOPOVÁNÍ

Jak ukazují dosavadní zkušenosti, používají narušitelé státních hranic při překonávání kontrolních prostředků mnoha způsobů, které jim umožňují nezanechávat za sebou stopy.

Narušitelé své stopy různým způsobem maskovali (zametali metličkami nebo svazky trávy, uhrabávali apod.). Mnozí z nich se pokoušeli překonat kontrolní prostředky s využitím speciálně konstruovaných bot, dlouhých tyčí, slaměných nebo plstěných přezůvek apod.

Při překonávání státních hranic používají narušitelé i nyní řady záludností. Snaží se oklamat pohraničníky o směr postupu a počtu osob, utajit překonání kontrolních prostředků, předstírat, že stopy zanechala zvěř apod.

Nejčastěji používají narušitelé tyto záludnosti:

— přes kontrolní prostředky jdou pozpátku, bokem, po čtyřech, po kolenou a po loktech;

— překonávají kontrolní prostředky plazením, kutálením apod.;

— je-li narušitelů více, překonávají kontrolní prostředky v zástupu, přičemž zanechávají jen jednu stopu;

— narušitele přenáší na zádech jiná osoba, která se potom vrací zpět;

— zamaskují stopy zahrabáním nebo využitím podložek.

Povinností pohraničnicků je odhalit tyto záludnosti, rychle a správně vyhodnotit zjištěné stopy a na základě tohoto vyhodnocení zadržet narušitele státních hranic. Správnému vyhodnocování stop je třeba se učit. Ve stopování dobře vycvičený pohraničnick spolehlivě odhalí záludnosti nepřítelů.

Stopa je každá změna způsobená na předmětech a v terénu. Je to nejen otisk nohy, ale i zbytky stravy, nedopalek cigarety, útržek látky, srst pláště, vlas, chlup, peří, popel, oheň, ohnutá tráva, nenadálé vzletnutí ptáka, vyplašená zvěř, zápach kouře, potu i každá zpráva získaná během pronásledování.

Stopování je vyhledávání a luštění těchto příznaků a na jejich základě dostižení a usvědčení narušitele.

Stopy nalezené na státních hranicích rozdělujeme do tří skupin:

1. stopy lidské (otisky nohou, rukou, krev, součástky oděvů, zbytky stravy, nedopalky cigaret apod.);

2. stopy dopravních a jiných prostředků (kola, auta, stopy po chůdách, po holi apod.);

3. stopy domácích a divokých zvířat.

Pro pohraničnicka jsou nejdůležitější stopy lidské. Při výkonu služby se nejčastěji setkává s otisky nohou.

Stopy lidských nohou rozdělujeme na stopy nohy bosé a obuté.

Na stopě **bosé nohy** rozlišujeme (obr. X/1)

- prsty;
- přímku prstů (prsty u každého člověka různě přesahují);
- přední část chodidla;
- patu;
- vnější a vnitřní klenbu.

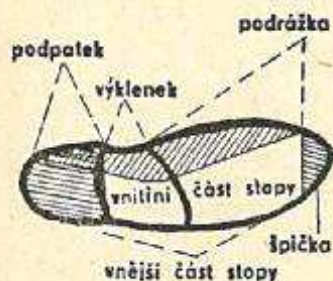
Délka bosé nohy se rovná přibližně $\frac{1}{7}$ výšky člověka. Z otisku bosé nohy dobře poznáme, zda se jedná o ženu, muže nebo dítě. Prsty bosé nohy jsou dobře znatelné. Prsty nohy obuté v punčoše jsou méně znatelné; na vhodném terénu (tuhé bláto na březích řek, vlhká těžší

Obr. X/1. Části bosé nohy

půda) můžeme zjistit vzorek, popřípadě vlákno punčochy. To vše tvoří důležité důkazy pro usvědčení narušitele po jeho zadržení.

Na stopě **obuté nohy** rozlišujeme (obr. X/2)

Obr. X/2. Části obuté nohy

- špičku;
- podrážku;
- výklenek;
- podpatek;
- vnitřní a vnější část stopy.

Při zjištění stopy na kontrolním prostředku nebo v terénu musí pohraniční hlídka prozkoumat tvar stopy a její charakteristické zvláštnosti, změřit stopu a kroky pravé a levé nohy, zjistit směr chůze a použité záludnosti, určit

stáří stopy, zajistit stopy pro práci psa a označit je. Celá tato činnost nesmí trvat déle než 5—7 minut.

Správná činnost při posouzení a vyhodnocení stop umožní pohraniční hlídce určit směr postupu narušitele, počet osob, použitou záludnost a stáří stopy.

Na stopě obuvi měříme (obr. X/3)

- délku stopy;
- délku podrážky;
- délku podpatku;
- šířku podpatku.

Délka obuté nohy se rovná přibližně 1/6 výšky člověka.

Při měření stopy obuté nohy si všímáme některých charakteristických znaků stopy, jako je vzor podrážky a podpatku, opotřebení obuvi, druh obuvi (kožená, gumová, pracovní, vycházková, sportovní apod.).

VYHODNOCOVÁNÍ STOP

Každý člověk má charakteristický způsob chůze (klade nohu do určitého úhlu, našlapuje na vnější nebo vnitřní část podrážky a podpatku), a tudíž i jistým způsobem opotřebovává obuv. Při hodnocení charakteru chůze (obr.

X/4) si všímáme **čáry směru** (střední čára mezi otisky), **směru nohy** (přímka proložená středem otisku nohy) a **úhlu nohy** (úhel sevřený čarou směru a směrem nohy).

Nesprávný úhel špičkami dovnitř je zjišťován u osob, které mají křivé nohy, nebo které nesou břemeno, dále u opilých osob a u dětí. Tyto osoby sešlapují vnitřní část podrážky a podpatku.

Správný úhel špičkami ven mají mladí, zdraví a odpočínatí lidé a ženy s obuví s nízkým podpatkem. Bez úhlu kladou stopy osoby, které mnoho chodí, lidé unavení nebo s těsnou obuví a ženy s obuví na vysokém podpatku.

Při podrobnějším vyhodnocování stop měříme **délku kroku** pravé a levé nohy, přičemž měření kroků provádíme od středu paty pravé (levé) nohy ke středu paty pravé (levé) nohy. Délka kroku muže i ženy je závislá na jejich výšce a dosahuje v průměru u muže 140—150 cm, u ženy 120—130 cm.

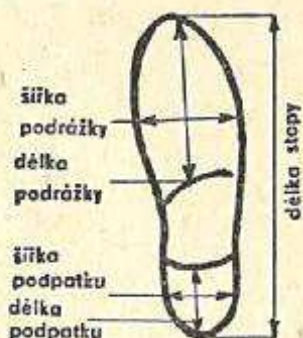
Spěchající a běžící osoby mají krok delší.

Délka kroku pravé nohy je u praváka zpravidla o dva centimetry delší než délka kroku jeho levé nohy. U leváka je tomu naopak.

Další faktor, kterého si při hodnocení charakteru chůze všímáme, je **šířka chůze**, tj. vzdálenost od čáry směru k okrajům otisků. Úzkou chůzi mají zpravidla ženy, mladí a zdraví lidé. Širokou chůzi mívají osoby unavené, nesoucí břemeno a staří lidé.

Pro pohraničníka jsou důležité skutečnosti zjištěné ze **směru chůze**. Směr chůze je spojnice středů pat pravé nebo levé nohy, jež nám určuje z několika stop směr postupu.

Přímý směr mají osoby jdoucí normálně, zejména mladí lidé v plné síle. Chůze bývá zároveň úzká. Lomený směr

Obr. X/3. Měření stopy obuté nohy

chůze mají osoby, které používají záludnosti při přechodu, staří, unavení nebo opilí lidé, popřípadě osoby nesoící břemeno (obr. X/5). Jejich chůze je také širší, krok zpravidla kratší než při normální chůzi. Úhel nohy bývá nesprávný, špičkami dovnitř nebo bez úhlu, otisky nestejně, daleko od čáry směru.

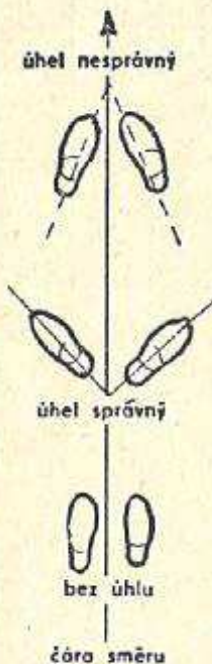
Nejdůležitějším činitelem ve stopování je posouzení **směru postupu**. Směr postupu může pohraničník určit podle těchto příznaků:

- půda je vyhrnuta ve směru postupu;
- tráva je ohnuta nebo zlomena ve směru postupu a popřípadě otisknuta v půdě;
- ve směru postupu jsou otisky hlubší (odraz špičky nebo paty);
- půda je varhánkovitě zvrásněna proti směru postupu;
- směr chůze, určený z více otisků, směřuje zpravidla na nějaký orientační bod v terénu, podle něhož narušitel pravděpodobně postupoval.

Otisk v měkké půdě je znázorněn na obr. X/6.

Žádný z těchto příznaků nelze posuzovat odděleně. Teprve po zvážení všech příznaků je možno určit směr postupu narušitelů.

Mnohem obtížnější je určit směr postupu podle povrchové stopy. U takovéto stopy bude často rozhodující posunutí malých částecek půdy nebo ohnutí různých travin ve směru postupu. Určení čáry směru bude zpravidla možné jen za rosy, při jinovatce apod.

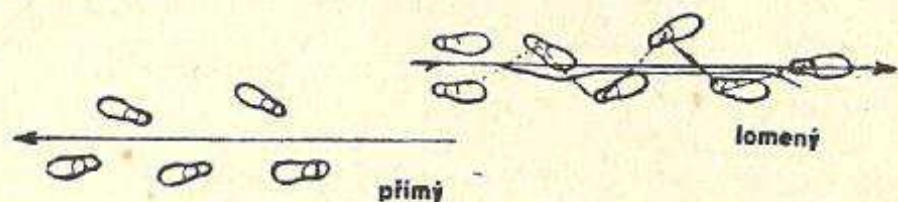

Obr. X/4.
Hodnocení
charakteru
chůze

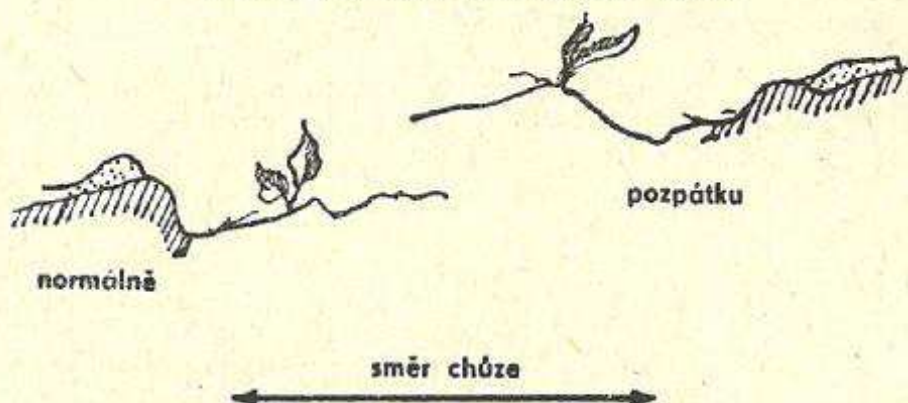
URČOVÁNÍ STÁŘÍ STOP

Velmi složitým úkolem je určit stáří stopy. Tuto znalost není možno získat z učebnic, ale stálým nácvikem a praxí. Má-li pohraničník určit stáří stopy, porovnává vlastní

čerstvě vytvořený otisk v blízkosti nalezené stopy se stopou narušitele. Přitom bere v úvahu vlivy, které na stopu působí.

Obr. X/5. Přímý a lomený směr chůze

Obr. X/6. Zjištění směru chůze podle stopy v měkké půdě

a) Povětrnostní podmínky

— déšť stopu rozmáčí tak, že za krátkou dobu nejsou zřetelné detaily stopy;

— slunce stopu vysušuje a vítr tento proces urychluje;

— větší rosa se jeví jako malé kapénky.

Pohraničník tedy musí znát průběh počasí během dne, aby mohl správně posoudit i stáří stopy.

b) Druh půdy

Jinak se jeví stopa na kamenité půdě, v nízké nebo vysoké trávě a v lese. Své zvláštnosti má stopa v písčité a sypké půdě a stopa v bažinaté nebo mokré půdě. Zřídka však budou v jakékoli půdě stopy ideálně vytlačeny.

Některé příklady pro posouzení stáří stopy za letního slunečného počasí s mírným větrem:

— mokrá píseň:

• za půl hodiny — stopa kromě rohů ve stínu je suchá, suchá místa se začínají drobit,

• za jednu hodinu — okraje stopy jsou mírně odro-
leny, hrany jsou nepřesné;

— suchý píseň:

• za půl hodiny — hrany a okraje stopy jsou nepřesné, stopa je značně porušena,

• za jednu hodinu — není možno rozeznat podpatek od špičky, těžko lze určit směr postupu;

— tráva:

• za půl hodiny — listy trávy jsou mírně ohnuty ve směru postupu, stébla leží, mech je vyrovnán,

• za jednu hodinu — listy trávy jsou narovnány, stébla vykloněna ve směru postupu.

ČINNOST PŘI STOPOVÁNÍ

Místo stopy prozkoumává jeden pohraničník. Dodržuje přitom tyto zásady:

1. Pátrá všemi smysly a vžívá se do situace narušitele.
2. Věnuje pozornost každé maličkosti, neboť někdy i nepatrná podrobnost rozhoduje o výsledku stopování (vyhrnutí hlíny, pomačkání trávy apod.).

3. Zjistí směr větru a pátrá po závětrné straně.

4. Stopy pozoruje proti slunci, v noci proti světlu (jsou lépe viditelné).

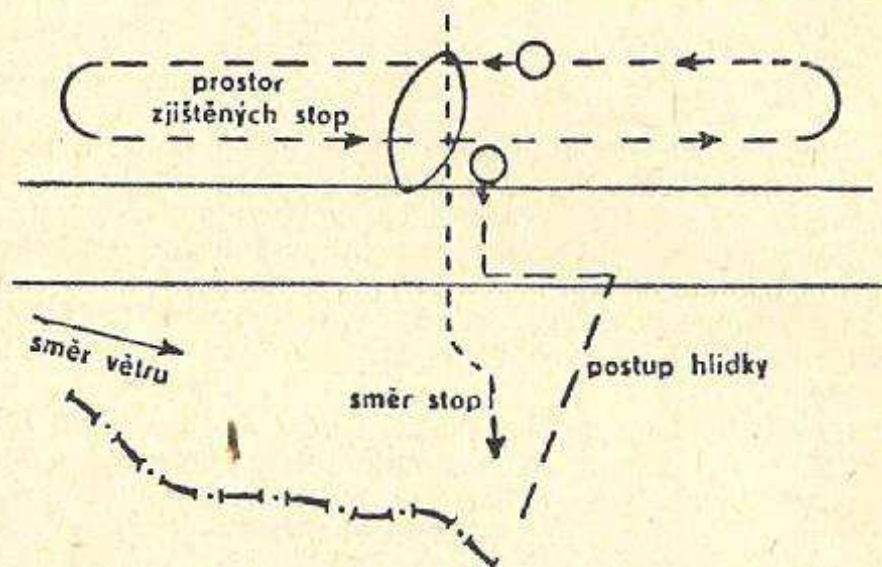
5. Stopy pozoruje z větší vzdálenosti, aby lépe posoudil jejich souvislost.

6. Měří nejlépe otištěnou stopu, zkoumá ale všechny stopy.

Stopování je složitý prvek pohraničnického umění. Narušitelé státních hranic se budou snažit pohraničníka svými stopami oklamat. Každý narušitel se však při překonávání kontrolních prostředků ze strachu a nervozity dopustí nevědomky různých chyb, které pak pohraničník

využije při stopování. Stopování přerůstá v pronásledování a končí zadržením narušitele. Pohraničnick musí proto dbát, aby stopy zůstaly neporušené pro práci služebních psů.

Zjištěné stopy velitel pohraniční hlídky vyhodnocuje podle uvedených zásad. Člen hlídky v té době hledá sto-

Obr. X/7. Činnost při zjištění stopy

py v blízkém okolí. Po vyhodnocení stop označí velitel hlídky zřetelně prostor (stopu) a hlídka zahájí rovnoběžné pronásledování, přičemž postupuje na návětrné straně (obr. X/7). Pohraniční hlídka tak zajistí stopy pro práci služebního psa v prvních 100 m. Další křížení stopy narušitele se stopou hlídky nemá již podstatný vliv na vypracování stopy.

Uvedeným postupem lze urychlit dostižení narušitele státních hranic, aniž jsou zbytečně vyčerpávány síly pohraničních jednotek.

Rychlé a přesné čtení stop je jednou z podmínek úspěšné ochrany státních hranic. Mistrovství ve stopování získávají pohraničníci postupně denním nácvikem a praxí.

SLUŽEBNÍ PES

Služební pes je důležitým pomocníkem pohraničnicků při ochraně státních hranic. Může se použít k mnoha účelům. Dobré služby prokazuje při vyhledávání narušitelů ukrytých v blízkosti osy postupu pohraniční hlídky, při průzkumu okrajů lesů a výhodných pozorovacích míst a úkrytů, při prověření stop, při přímém výkonu strážní služby, při pronásledování narušitelů státních hranic apod.

Bez ohledu na způsob využití služebního psa platí zásada, že účinnost práce služebního psa je přímo ovlivněna pohraničnickem-psovodem, který psa k výkonu služby připravuje a při vlastním výkonu služby řídí.

METODY A ZPŮSOBY VÝCVIKU SLUŽEBNÍCH PSŮ

Mnozí lidé se domnívají, že pes myslí a různé návyky psů si vykládají v souvislosti s jednáním člověka v zjednodušené formě. Tento názor je naprosto nesprávný a vědecky dávno překonaný.

Všeobecně je možno říci, že chování zvířat je určováno především jejich vrozenými instinkty a získanými formami chování. Vrozené instinkty a získané formy chování jsou řídicím faktorem všeho života zvířat, tudíž i psů.

Cvičitel psa musí být po teoretické stránce dobře připraven. Je pro něho nezbytná především znalost základů fyziologie smyslů a fyziologie vyšší nervové činnosti podle učení velkého ruského vědce akademika I. P. Pav-

lova, která mu umožní pochopit nervovou činnost psa a správně s ním zacházet při výcviku a vedení.

Výcvik služebních psů se skládá

- ze všeobecného výcviku;
- ze speciálního výcviku;
- z tréninku.

Cílem **všeobecného výcviku** je vypracovat u psa návyky všeobecné poslušnosti a disciplíny nutné k řízení jeho činnosti při výcviku a služebním použití.

Speciální výcvik vypracovává u psa návyky potřebné k určitému speciálnímu použití (stopování, obrana, průzkum, útok na volno apod.).

Cílem **tréninku** (nácviiku) je upevňovat návyky vypracované při všeobecném a speciálním výcviku a soustavně je zdokonalovat vzhledem ke konkrétním podmínkám služebního psa.

Při výcviku postupujeme od snadného k obtížnějšímu. První dny výcviku věnujeme delším procházkám a hrám se psem a snažíme se navázat a upevnit vzájemný kontakt, který podstatně ovlivňuje další výcvik.

Pak následuje všeobecný výcvik, ve kterém požadujeme, aby pes plnil tyto cviky:

Vodění psa u nohy. K tomuto cviku vydá psovod povel „K noze!“. Jako posunku použije úderu levou rukou na levé stehno. Současně následuje lehké trhnutí vodítkem, které plní funkci nepodmíněného podnětu. Cvik považujeme za zvládnutý, jakmile pes přesně a poslušně přiběhne k noze psovoda bez vodítka na první povel nebo posunek, za pohybu i při obrazech nepředbíhá nebo nezůstává pozadu více než na délku trupu.

Volný pohyb. Povel „Volno“ dává psovod laskavou intonací a současně provede pohyb pravou paží do směru, kam má pes odběhnout. Cvik považujeme za zvládnutý, když pes na povel přejde do volného pohybu v příkazném směru.

Přivolání psa na povel a posunek. Chce-li psovod psa přivolat k sobě, dá mu povel „Ke mně!“, přičemž upaží a připaží levou rukou. Jakmile pes přiběhne, sedne si

před psovoda. Pes musí uposlechnout na první povel nebo posunek psovoda.

Přerušeni nežádoucí činnosti psa. Cvik považujeme za zvládnutý, když pes na povel „Fuj!“ bez ohledu na relativní podmínky a zdroj podnětu přeruší nežádoucí činnost (např. pronásledování zajíce, kočky apod.).

Zpomalení tempa pohybu. Postupuje-li pes příliš rychle (např. při překážce, na stopě apod.), dá mu psovod povel „Pomalů!“, přičemž jako nepodmíněného podnětu použije tahu za vodítko.

Sednutí psa. Při tomto cviku používá psovod zpočátku vodítka. Dá psovi povel „Seď!“, přičemž pravou rukou předpaží podél těla do výše oka. Vycvičený pes na první povel nebo posunek psovoda si musí sednout na vzdálenost 25 m.

Ulehnutí psa. Po cviku „Seď!“ upaží psovod pravou rukou a připaží předem. Současně velí psovi „Lehni!“ a tahem za vodítko nutí psa lehnout.

Postavení psa. Psovod vydá povel „Vstaň!“ a předpaží pravou ruku dlaní nahoru do výše pasu. Jako nepodmíněného podnětu použije zvednutí psa pravou rukou zespodu.

Přinášení předmětu. Pes sedí u nohy psovoda. Jakmile psovod odhodí předmět, setrvá klidně u nohy a na povel „Aport!“ přinese předmět, přičemž se posadí před psovoda a předmět drží do té doby, než mu jej psovod odebere. Pes pustí předmět na povel „Pusť!“.

Štěkání na rozkaz. Po pohybu pravé ruky směrem dopředu a povelu „Štěkej!“ musí pes ochotně štěkat. Ruku má psovod v lokti ohnutou.

Plížení - plazení. Na povel psovoda „Plaz!“ se musí pes plazit. Při počátečním výcviku dává pohraničník tento povel vleže. Posunek k tomuto cviku dává psovod tak, že komíhá pravou rukou nahoru a dolů před sebou ve výši boku.

Překonávání překážek. Povel pro překonání překážky je „Vpřed!“. Současně ukáže psovod do směru překážky. Cvik považujeme za zvládnutý, jestliže pes překoná ohraď 2 m vysokou, jámu nebo příkop 2,5 m široký, přejde-li kladinu, vyleze na žebřík 3 m vysoký a sleze z něho.

Pořadí překonávání překážek často střídáme a psa na ně posíláme z různých stran. Překážková dráha je znázorněna na obr. XI/1, 2.

Plní-li pes dobře na první povel a posunek tyto cviky, považujeme všeobecný výcvik za ukončený.

Speciální výcvik provádíme v některých disciplínách současně se všeobecným výcvikem.

V pachových disciplínách se používá k rozvíjení čichového analyzátoru cviku rozlišování předmětu a osob. Psovod zavelí „Čichej!“, přičemž dá psovi očichat určitý předmět. Jakmile pes předmět dostatečně očichá, vysílá jej psovod pro věc povel „Přines!“ . Vycvičený pes musí rozlišit ze šesti až osmi různých předmětů bez pomoci cvičitele věc, která má stejný pach jako očichaný předmět. Při označování osoby, již předmět patří, používá psovod povelu „Označ!“

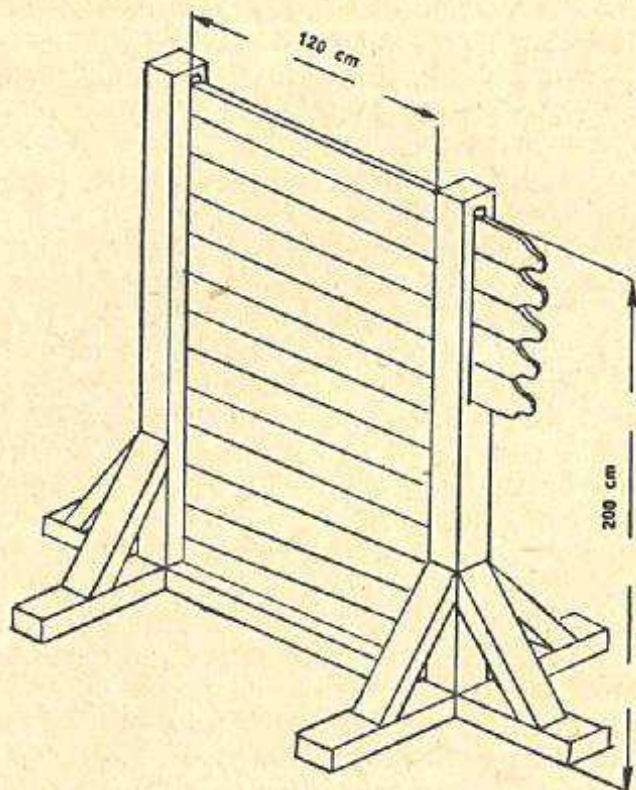
Obrana psovoda a zadržení značkáře. Psovod vysílá psa k zadržení značkáře povel „Drž!“, přičemž ukazuje směr útoku. Cvik je zvládnut, jestliže pes aktivně zadrží značkáře na vzdálenost 200—500 m při oboustranné střelbě. Pes střeží zadrženou osobu na povel psovoda „Hlídej!“ . Po ukončení prohlídky zadržené osoby přeruší psovod tuto činnost psa povel „K noze!“ . Základní chybou při těchto cvicích je vyrážení a bezdůvodné napadání zadrženého.

Pes **prohledává terén** na povel „Revír!“ . Požadujeme při tom, aby aktivně prohledával zalesněný nebo jinak pokrytý terén oboustranně osy postupu.

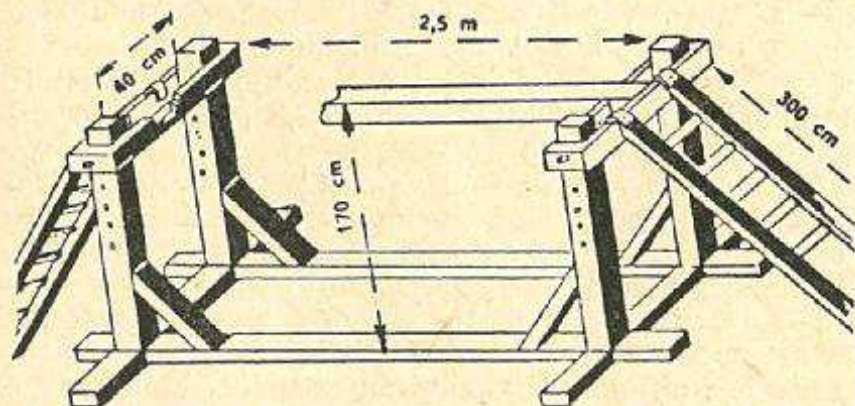
Provádí-li se **průzkum vagónů a vlaků**, zahájí pes prověřování na povel „Revír - aport!“ . Zkoumá-li psovod se psem horní plochy vagónů, dává psovi povel „Revír - pozor!“ . Vycvičený pes prohlíží vlakové soupravy, podél nichž postupuje psovod, neodbíhá k ostatním vlakům a spolehlivě nalezne předměty a osoby ukryté ve vlaku.

Hlídní předmětů bez přítomnosti psovoda provádí pes na povel „Hlídej!“ . Nenechá se od hlídaného předmětu odlákat nebo odehnat.

Průzkum terénu k vyhledávání stop zahajuje pes na povel „Hledej!“ . Nalezne-li pes stopu, velí psovod psovi

Obr. XI/1. Dvoumetrová ohrada

Obr. XI/2. Kladina se žebříky

„Stopa!“. Přeběhne-li pes úhel nebo lom stopy nebo z jakéhokoli jiného důvodu ztratí stopu, vyhledává ji opět na povel „Hledej!“.

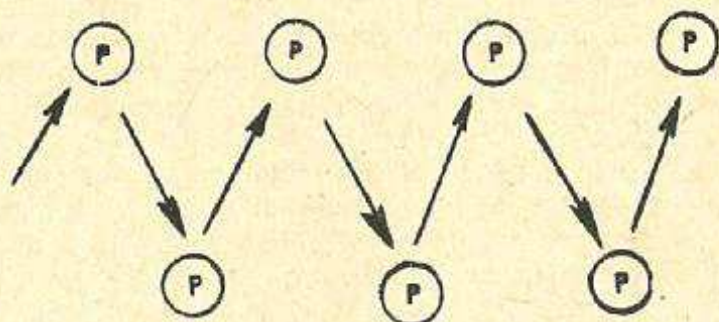
Při používání psa ve strážní službě na místě i na volno aktivizuje psovod psa do potřebného směru povelom „Pozor!“, přičemž ukáže rukou do směru.

PŘÍKLADY METODICKÉHO POSTUPU PŘI TRÉNINKU

Dále uvádíme podrobněji příklady metodického postupu velitele družstva psovodů při tréninku psa v činnosti, která je u Pohraniční stráže nejobvyklejší - vyhledávání osob ukrytých v blízkosti osy postupu.

Velitel družstva rozmístí pomocníky před příchodem psovoda po obou stranách osy, po níž bude procházet psovod a kde bude provádět „Revír“. Pomocníci se ukryjí zpočátku asi 5—10 m od osy postupu a vyčkají vyhledání psem. Na určené místo se dostávají tak, že obcházejí osu postupu v takové vzdálenosti, aby pes hned zpočátku nenalezl jejich stopu a nevyhledal je podle stop.

Jakmile jsou pomocníci ukrytí, řídicí zaměstnání přivolá psovoda a stanoví mu úkol. Psovod vezme psa na krátké vodítko, vydá povel „Revír!“, přičemž naznačí rukou směr, kam má pes vyběhnout. Zpočátku navádí psovod psa přímo na pomocníka (obr. XI/3). Pes si již od začátku musí zvykat na rychlé propátrávání terénu.

Obr. XI/3. Umístění pomocníků při revírování

Činnost psa po nalezení pomocníka závisí na tom, jak byl k tomuto cviku připravován pomocnými cviky (štěkání na povel, samostatné vyštěkávání atd.). Nebyl-li pes připravován, je nutné, aby pomocník zainteresoval jeho pozornost na sebe, a to různými způsoby: pohybem, u málo aktivních psů zadržením, šlehnutí psa proutkem (úder musí být veden zesponu), napadení psovoda pomocníkem.

Pomocník nesmí nikdy dopustit, aby byl pes vůči němu lhostejný a na jeho přítomnost vůbec nereagoval.

Dále je možné používat kousek masa ukrytý pod pomocníkovou čepicí nebo v kapse. Jakmile pes upozorní na pomocníka štěkotem, odmění psovod psa masem, které odejme pomocníkovi. V žádném případě nesmí psa pamlskem nebo pohlazením odměňovat pomocník. Je nutné, aby osoba, která již byla vyštěkána, se dala po pokynu psovoda na útěk a pes ji zadržel. Tím se dosáhne mnohem aktivnějšího vyhledávání a vyštěkávání osob.

Psovod jedná s pomocníkem stroze a předává ho jiné osobě. V žádném případě nesmí být pomocník ponechán před psem bez dozoru.

Po předání prvního pomocníka zavádí psovod psa na druhou stranu, kde je ukryt další pomocník. Pohyb musí být rychlý. Činnost psa i pomocníka se opakuje jako v prvním případě.

Pomocníka je nutno za jeden trénink vyhledávat nejméně desetkrát a denní výcvik ukončit teprve tehdy, až pes začne samostatně reagovat na pomocníka (vyštěkávat, napadat).

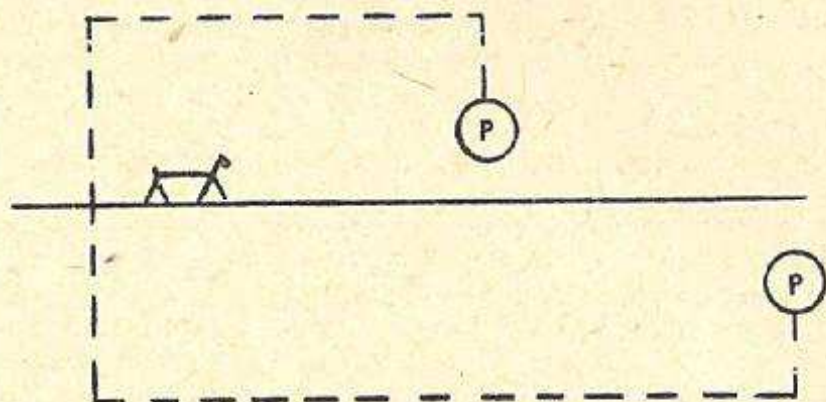
Při menším počtu pomocníků (2 až 3 osoby), je možné nácvik organizovat i tak, že se pomocníci vždy po předání přemístí, ale tak, aby nerušili práci psa a nebyli předčasně nalezeni (obr. XI/4).

Cílem této fáze výcviku je naučit psa vybíhat do stran a hlasitě reagovat na osobu nebo ji napadnout.

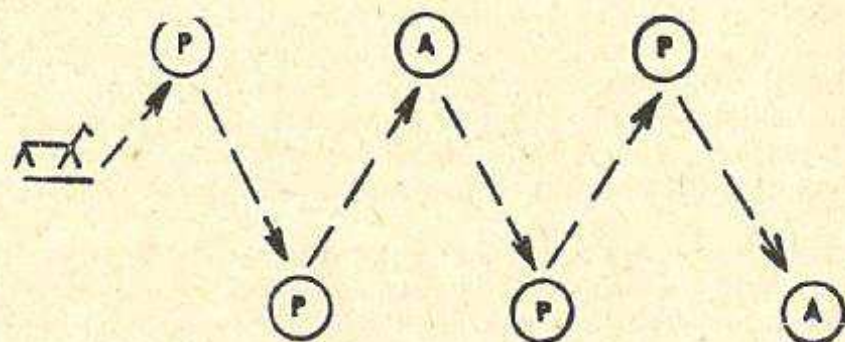
Tím je stručně vysvětlena činnost pomocníka psovoda i psa při počátečním výcviku.

Při dalším výcviku se zvyšuje aktivita a rychlost psa při vyběhání do stran. Krátké vodítko se nahrazuje dlou-

hou šňůrou, mění se jednou až dvakrát směr postupu, přičemž pes provádí pouze aport. Cvik provádíme v pořadí: pomocník, pomocník, aport, pomocník, pomocník,

Obr. XI/4. Přemístění pomocníka při výcviku psa

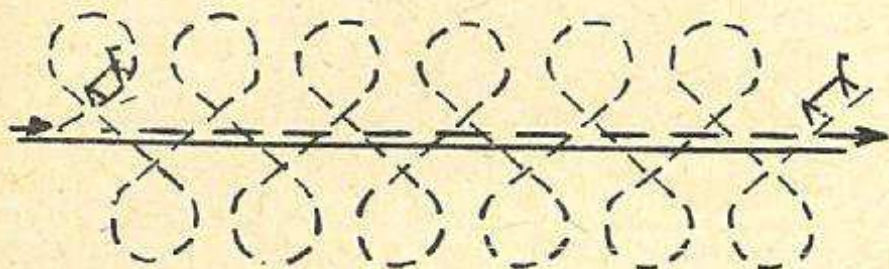
Obr. XI/5. Umístění pomocníků a aportů

aport atd. (obr. XI/5). Za aport je nevhodnější používat těžký předmět, který pes nemůže uchopit a odnést.

Zpočátku psůvod současně s vydáním povelu „Revír!“ a posunkem do směru vybíhá se psem na délku celého vodítka. Přitom musí dávat pozor, aby při napnutí vodítka psem netrhl. Nereaguje-li pes na pomocníka a přitom vybíhá spolehlivě do směru, je nutné, aby si pomocník počínal jako v první fázi výcviku a psůvod opět používal krátké vodítka. Tuto část nácviku je třeba opakovat

tak dlouho, až pes samostatně vybíhá do stran, označuje nalezené pomocníky a předměty a samostatně nebo na posunek (povel) propátrává různé směry podél osy postupu, jejíž délka se postupně prodlužuje.

Další výcvik je možno započít samostatným prováděním průzkumu terénu na volno.

Obr. XI/6. Osa postupu psa a psovoda při průzkumu terénu

Psovod postupuje po vytyčené ose. Posunky řídí pohyb psa na obě strany, přičemž pes revíruje před ním a po stranách. Pes jde na volno. Psovod musí rychlost postupu přizpůsobit psu a dbát, aby obě strany byly důkladně propátrány. Do míst, která pes přeběhl, aniž je prozkoumal, jej psovod znovu posunkem navádí.

Postup psa i psovoda znázorňuje obr. XI/6.

Byla zde uvedena jedna z možných metod, jak naučit psa průzkumu terénu s napadením a vyštěkáním osoby. Je třeba mít neustále na zřeteli, že každý pes má jiné vlastnosti. Co se osvědčí při výcviku u jednoho psa, nemusí být vhodné pro výcvik jiného psa. Velitel družstva psovodů musí proto používat při výcviku psů metod, které umožňují dosáhnout co nejlepších a nejdokonalejších výsledků.

POUŽITÍ PSA K PRŮZKUMU TERÉNU

Nejčastěji se služební pes využívá při průzkumu terénu k vyhledávání narušitelů ukrytých v blízkosti osy postupu hlídky.

Psovod usměrňuje během postupu psa povely tak, aby prováděl průzkum osy klikatě.

Zachytí-li pes pach ukryté osoby nebo stopu, je psovod povinen postupovat za psem a prověřit příčiny neklidu psa. Projeví-li pes nezáměr o provádění průzkumu, může to být způsobeno buď jeho nedostatečným výcvikem, nebo únavou. Velitel pohraniční hlídky proto nařídí střežení na místě v trvání nejvýše 10 minut, a pak teprve pokračuje v plnění původního úkolu. Je výhodné zatěžovat psa jen na nebezpečných místech a naopak tam, kde to není potřebné, poskytnout služebnímu psu potřebný oddech.

Může se stát, že pes najde stopu a postupuje po ní opačným směrem. Je proto nutné, aby psovod při nejbližší příležitosti prověřil směr stopy.

Velmi důležitá je i rychlost postupu hlídky, neboť psovod musí vést psa klidně a soustředěně. Této zásadě odpovídá tempo 2—3 km za hodinu. Provádí-li pes průzkum důkladně, uběhne při práci na volno při průzkumu jednoho kilometru asi čtyři kilometry.

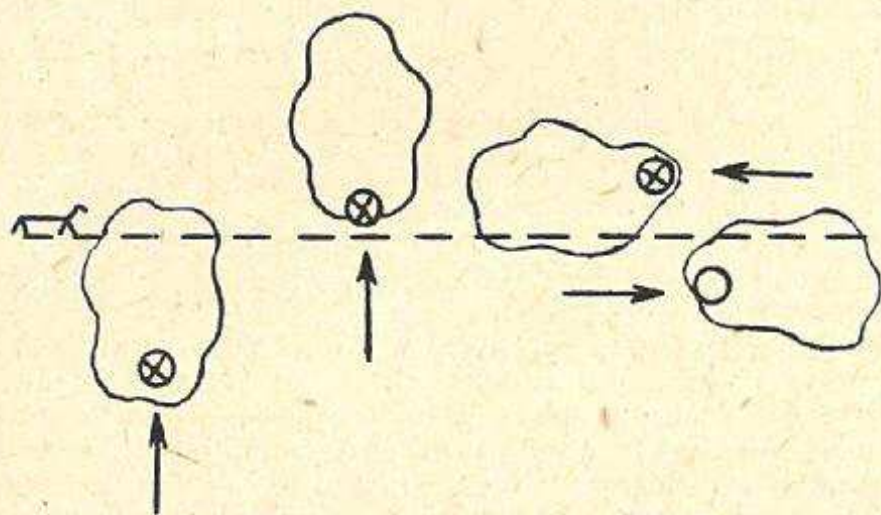
Je-li pes na vodítku, má sníženou možnost navětrání osoby, protože se musí řídit rychlostí a směrem postupu psovoda. I v tomto případě však může upozornit hlídku při příhodném větru na ukrytou osobu až na vzdálenost 200 m.

Vítr je zvlášť důležitým činitelem. Z praxe jsou známy případy, že divoká zvířata přišla po větru k hlídce na vzdálenost několika metrů, aniž hlídku navětrala. Naopak, proti větru navětrá zvíře osoby mnohem dříve, než ji mohou zpozorovat. Této skutečnosti se využívá ve službě hlídek. Při zjištění šramotu ve směru větru je nutno zvýšit pozornost, protože v tomto případě nejde o šramot způsobený zvířem, ale postupující osobou.

Neumí-li pohraničník využít této výhody větru, nevyužije ani plně psa. Je-li vzhledem k situaci nezbytné, aby pes postupoval s větrem z boku, musí hlídka zvýšit pozornost ve směru větru. Vane-li vítr zezadu, navětrá pes zpravidla ukrytou osobu teprve tehdy, když ji přejde, a to i o několik desítek metrů (obr. XI/7).

Postupuje-li pes na volno, zabírá větší prostor, a má

proto i větší možnost vyhledávat ukryté osoby. Tento způsob služby předpokládá dobře vypracovanou poslušnost u psa a jeho soustavné aktivizování v různých prostorech. Psovod musí znát i stanoviště hlídek na ose

Obr. XI/7. Schéma rozprostírání pachových mraků při různém směru větru

postupu a usměrnit v jejich blízkosti psa tak, aby neprozradil pohraniční hlídku štěkotem. Prochází-li osa postupu úvozem, musí psovod za psem postupovat mimo úvoz, protože jinak nemá pes možnost navětrít osoby.

Se služebním psem se často provádí **průzkum okrajů lesů** a jiných míst. Při průzkumu se musí pohraničník snažit vžít se do situace hledané osoby, tj. narušitele. To mu umožní posoudit, kde může být narušitel v lese ukryt, kde pravděpodobně postupoval a odkud popřípadě pozoroval. Důležitou úlohu hraje i hustota lesa a jeho schůdnost. V hustém lese je nutno postupovat po okraji, v řídkém lese hlouběji.

Při průzkumu hustého lesa je nejvýhodnější postup psa na volno. Psovod sleduje psa z okraje lesa. V řídkém

lese naopak postupuje psovod co nejhlouběji v lese a propátrává možné úkryty, houštiny apod. Velitel hlídky postupuje okrajem lesa a pozoruje prostor před lesem. V řídkém lese může vést psovod psa na vodítku, ovšem i zde je pes schopen podat nejvyšší výkon tehdy, pracuje-li na volno.

Při práci na volno psovod psa pouze řídí a pes vyhledává narušitele sám klikatým prověřováním terénu. Nalezené osoby označuje štěkotem nebo napadením (zadržením). Ve většině případů upozorní na přítomnost cizí osoby buď štěkotem psa, nebo křikem napadeného narušitele.

Při průzkumu terénu se psem na vodítku upozorňuje pes psovoda pouze na ty osoby, jejichž pach byl k němu přenesen větrem. To znamená, že je převážně odkázan na jednu stranu a druhá strana není důkladně propátrávána.

Při průzkumu se psem na volno je tento nedostatek odstraněn a pes je schopen nacházet narušitele jak na jedné, tak na druhé straně osy postupu. Směr větru je přitom pouze pomocný, nikoli rozhodující faktor. Tento způsob průzkumu je možný v každé denní době.

Průzkum na volno nelze provádět bez důkladné přípravenosti psovoda a služebního psa. U psa se musí vypěstovat základní předpoklady, bez nichž není možno průzkum provádět. Prvním předpokladem je absolutní poslušnost psa. Znamená to, že pes musí být ovladatelný v každém okamžiku a za jakékoli situace, nesmí honit zvěř, bezdůvodně napadat osoby apod. V žádném případě nesmí být cvičen tak, aby zadržel stojící osobu. Získal-li pes tyto vlastnosti, je možné ho využít ke službě na volno.

POUŽITÍ PSA K PROVĚŘOVÁNÍ STOP A K PRONÁSLEDOVÁNÍ

Služební pes se velmi často používá k prověřování stop a k pronásledování narušitelů státních hranic.

Pohraniční hlídka postupuje do prostoru, v němž má vyjasnit situaci, buď pěšky, nebo na vozidle.

Při pěším přesunu postupuje hlídka rychlým tempem, bez světla a skrytě. Psovod postupuje vpředu, pes je na dlouhé šňůře nebo na volno, podle stupně vycvičenosti. Velitel a člen hlídky postupují za psovodem ve dne ve vzdálenosti 50 až 100 m, v noci na dohled.

Po příchodu do blízkosti určeného místa uklidní psovod psa, zejména po delším nebo rychlém přesunu, dá mu napít a připravuje se k vyhledávání a propracování stopy. K uklidnění psa stačí několik minut, které pak pes přesným sledováním stopy dožene.

Stopu začne pohraniční hlídka vyhledávat nejméně 25 metrů před předpokládaným prostorem (úsekem). Nalezenou stopu hlídka označí a zahájí pronásledování.

Významným pomocníkem je služební pes i tehdy, má-li pohraniční hlídka úkol vyhledat stopu a zadržet osobu, na níž upozornil pomocník PS nebo jiná civilní osoba.

Pohraniční hlídka po dosažení prostoru, odkud byl hlášen poznaček, zahajuje činnost obdobně jako v předchozí situaci. Velitel hlídky je povinen stanovit prostor průzkumu a organizovat zabezpečení činnosti psovoda členem hlídky.

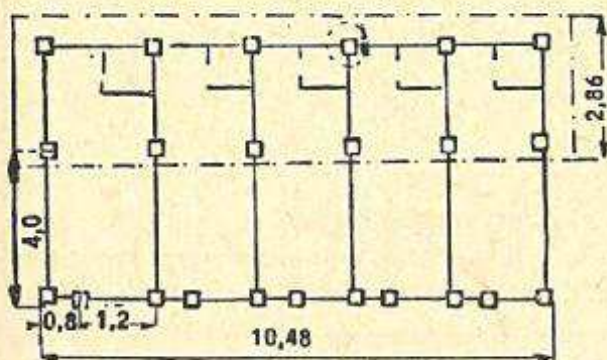
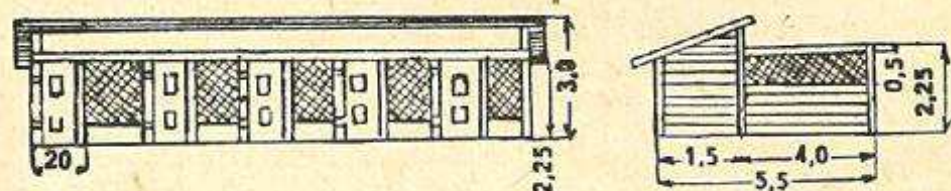
Po nalezení stopy ji pohraniční hlídka vyhodnotí s důrazem na zjištění směru postupu narušitelů, na jejich počet, přibližné stáří stopy a ostatní poznatky, které jim stopa může poskytnout.

Nalezne-li stopu (pach) služební pes, zahájí hlídka po upřesnění směru postupu energické pronásledování.

UMÍSTĚNÍ, KRMENÍ A OŠETŘOVÁNÍ SLUŽEBNÍCH PSŮ

Kotce (boudy), kde jsou umístěni psi (obr. XI/8), musí být prostorné, vhodné k odpočinku, suché, čisté, s dostatečným přístupem světla a přívodem čerstvého vzduchu a chráněné před nepříznivými povětrnostními podmínkami (chladem, slunečním žářem, deštěm).

Krmení psů. Potrava pro psa musí být pestrá. Toho se dosáhne, střídají-li se v potravě masné produkty, kroupy a zelenina. Nejlepší způsob, který zajišťuje správnou a plánovitou výživu, je sestavení krmného plánu na jeden

Obr. XI/8. Psinec s výběhy

týden. Při sestavování krmného plánu je třeba mít na jedné straně na zřeteli požadavek na pestrost stravy, na druhé straně krmivové možnosti.

Druh a množství krmiva jsou uvedeny v tab. 4—6.

Základní norma I je určena pro dospělé služební psy (starší než 4 měsíce). Potraviny uvedené pod číslem 2 se vydávají střídavě v celém množství (např. 400 g krup nebo 400 g těstovin apod.). Stanovené dávky je možno vhodně doplnit odpadky z přípravy stravy nebo zbytky jídel z kuchyně mužstva podle výběru psůvoda a pokynů veterináře.

Přídavek I je určen k základní normě I pro kojící feny po dobu 45 dnů.

Přídavek II doplňuje základní normu I, v níž se vydávají jen poloviční dávky. Je určena pro štěňata ve věku od 22 dnů do 4 měsíců.

Přídavek III je určen jako doplněk základní normy I a přídavku. Vydává se pro nemocné služební psy a štěňata podle rozhodnutí veterináře.

Tabulka 4

Denní dávka krmiva a přídavky pro psy
(množství uvedeno v g)

Poř. číslo	Název proviantu	Základní norma I.
1	Maso odpadové s kostí	750
2	Tvrdý příkrm	400
3	Brambory	200
4	Zelenina	100
5	Minerální a vitamínové směsi	10
	Kalorická hodnota	2317 kal.

Tabulka 5

Poř. číslo	Název proviantu	Přídavek		
		I	II	III
1	Mléko egalizované	500	500	500
2	Cukr	—	20	20
3	Čaj	—	—	0,5
4	Pšeničná krupice nebo rýže	—	—	200
5	Vejce	—	—	1 kus
		311 kal.	345 kal.	1129 kal.

Záměnná tabulka krmiva pro psy

Zaměňovaný produkt	Zaměňuje se za
1000 g masa odpad. s kostí	500 g lojových škvarků nebo 200 g masa sušeného nebo 500 g masových konzerv pro psy
100 g zeleniny čerstvé	30 g zeleniny sušené
200 g brambor	100 g tvrdého příkrmu (těstoviny, kroupy, krupice)

Pro štěňata se vydává jen polovina denní dávky, kromě zeleniny a přídavek II. Jako zeleninu je možno vydávat červenou řepu, ovoce, mrkev, zelí, kapustu, salát, vodnici, tykev apod.

Tvrdým příkrmem se rozumějí kroupy, těstoviny, ovesné vločky, kukuřičná krupice nebo suchary.

Pro chovné psy a feny je nutno bezpodmínečně dodržovat stanovené dávky, zvláště dávky masa, minerálních a vitaminových směsí. Maso se podle možnosti po prohlídce veterinárním lékařem útvaru vydává i v syrovém stavu, zejména březím fenám a štěňatům. Zbytky z kuchyně mužstva zpestřují krmivo pro psy a doplňují krmné dávky.

Jako doplněk ke stravě může být vydáván rybí tuk, který předepisují a vydávají veterinární lékaři.

Krmivo je možno v případě nutnosti zaměnit podle tab. 6.

Psi se krmí dvakrát denně, vždy po 12 hodinách, a to nejméně dvě hodiny před výcvikem nebo před použitím psa. Dobu krmení je třeba, pokud podmínky do-

volují, dodržovat. Před krmením je nutné psům poskytnout volný výběh.

Každý psovod krmí svého psa sám. Zbytky krmení nesmějí být dány jinému psovi.

Krmivo v miskách musí být před krmením teplé 25—30 °C. Podávat psům horké krmivo je zakázáno.

Pro dospělé psy vaříme takové množství husté kaše, aby dostali 4—5 litrů potravy na den. Krmení připravuje pohraničník takto: Do kotle se studenou vodou dá maso zbavené nečistoty a zatopí pod kotlem. Maso vaří 45—60 minut. Maso rozkrájí a rozdělí do čistých misek. Do kotle s polévkou přidá za stálého míchání obiloviny. Dále přidá důkladně očištěné a na drobné kousky pokrájené brambory. Vařící se stravu míchá tak dlouho, až kroupy jsou měkké a škrob v polévce se dá třít mezi prsty. Potom rozdělí uvařené krmivo do misek, v nichž jsou porce masa. Misky s potravou nechá za občasného rozmíchání chladnout a přidá syrovou zeleninu. Minerální a vitamínové směsi (sůl) přidává až do chladnoucí misky.

Po nakrmení psů se musí misky čistě vymýt teplou vodou a zbavit nečistoty.

Voda k napájení psů je v létě v kotci neustále. Vodu je třeba měnit.

V zimě se dává do kotce miska s vlažnou vodou, která se třikrát denně mění.

Denní rozvrh je základem zdraví a výkonnosti psa. Má v něm být vyjádřena doba a délka jednotlivých úkonů v tomto pořadí:

1. celková ranní prohlídka psů a kotců;
2. ranní vycházky;
3. krmení a výměna vody;
4. večerní vycházky;
5. čištění psů a večerní krmení s výměnou vody.

Doba služebního použití psů a výcviku se zahrnuje do zvláštního rozvrhu.

Psovi poskytuje psovod denně pohyb a volnost na vycházce dvakrát denně v trvání 30 minut. Pohyb je pro zdraví psa velmi důležitý a zvyšuje chuť k žrádлу a látkovou výměnu.

Ošetřování psa. Psa čistí psovod každé ráno před krmením a dodatečně po návratu z procházky nebo služebního použití. Na ošetřování kůže je pro každého psa přidělena speciální souprava předmětů, sestávající z hřebene, hřebíka, kartáče a hadru.

Psovod denně kontroluje psa, zda nemá v srsti klíšťata anebo jiné parazity. Při čištění mu nejdříve vytře srst hadrem do sucha, vyčese hřebenem od hlavy k ocasu a potom čistí kartáčem; kartáč otírá o hřebík, aby z něj odstranil prach. Čistit psa hřebíkem je zakázáno.

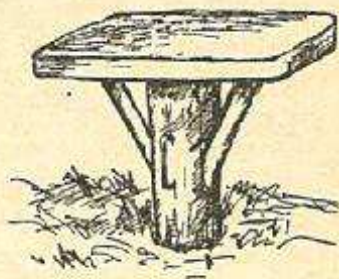
K čištění psa slouží speciální lavička (obr. XI/9).

Psi se čistí venku, nikoli v kotci nebo ve výběhu. Psi jsou u laviček uvázáni, aby se vzájemně nezapadli.

V letní době psovodí psy pravidelně koupou. Psi se koupají v teplejší vodě. Koupat psy v uzavřených bazénech se nedoporučuje. Není vhodné koupat psa hned po nakrmení. Pes nesmí být před koupáním uhřátý, jinak se snadno nachladí. K místu koupání jej nesmí nechat psovod běžet.

Úklid v kotech nebo boudách, kde jsou psi umístěni, provádí psovod každý den, zpravidla ráno. Při úklidu odstraní výkaly, osuší a provětrá boudu. V teplé roční době musí jednou za šest dnů vymýt podlahu a stěny horkou vodou, aby se zabránilo šíření parazitů a byla zachována co největší čistota.

Po úklidu a zejména po dezinfekci je třeba kotce vysušit a nechat vyschnout. Teprve potom je možné do nich umístit psy. Zvláštní opatrnost je třeba dodržovat při používání dezinfekčních roztoků. Psovodí se musí řídit nařízeními veterinárního lékaře.

Obr. XI/9. Lávka k ošetřování psů

XII.

ZÁKLADY SEBEOBRANY POHRANIČNÍKA

Výkon služby pohraničnicků při ochraně státních hranic vyžaduje i znalost základních způsobů sebeobrany.

Pohraničnick musí být schopen zvítězit nad narušitelem státních hranic i tehdy, nemá-li možnost použít zbraně.

Zaměříme pozornost jen na prvky sebeobrany, které může pohraničnick při výkonu služby nejčastěji použít.

Při střetnutí s narušitelem postupuje pohraničnická hlídka rázně a energicky. Pohraničnická hlídka usiluje vždy o použití mírnějších prostředků k zneškodnění narušitele dříve než použije zbraň jako krajní prostředek.

Za mírnější prostředky se považuje např.:

- důrazná výzva a napomenutí narušitele, aby se choval podle pokynů hlídky;
- použití služebního psa, zejména při pokusu zadržného o útěk;
- údery pažbou samopalu nebo použitím bodáku;
- různé prvky sebeobrany při střetnutí s narušitelem, které budou uvedeny níže.

SEBEOBRANA PŘI ZADRŽENÍ NARUŠITELE

Při zadržení narušitele státních hranic hrozí pohraničnickovi největší nebezpečí tehdy, přiblíží-li se do přímé blízkosti narušitele při provádění osobní prohlídky. Této příležitosti může narušitel využít k útoku.

Pokusí-li se narušitel o útok, pohraničnick prudce stáhne ruku zpět, aby ho nemohl uchopit za zápěstí, volnou rukou vede úder na citlivé místo a nohou se snaží narušitele srazit k zemi dolů tváří. Úder je možno vést do

Obr. XII/1. Odražení útoku narušitele při zadržení

Obr. XII/2. Povalení narušitele

Obr. XII/3. Přehození pravé nohy narušitele do podkolenní jamky levé nohy

Obr. XII/4. Zasednutí na nohy narušitele a přikládání pout

ledvin, na klíční kost, malíkovou hranou otevřené ruky na krk nebo hlavu (obr. XII/1).

Jakmile narušitel padne na zem, pohraničník ho rychle spoutá. Pravou nohu vsune pod nárt pravé nohy narušitele, kopnutím přehodí jeho pravou nohu do podkolenní jamky levé nohy, pokrčí i jeho levou nohu, zasedne mu na obě nohy. Pak přikládá pouta (obr. XII/2—4).

SEBEOBRANA PŘI KONTROLE OSOBNÍCH DOKLADŮ

Při kontrole osobních dokladů je především třeba předejít útok kontrolované osoby. Pohraničník proto požaduje, aby kontrolovaná osoba při podávání dokladů nej-

Obr. XII/5. Přebírání dokladů při kontrole

Obr. XII/6. Uchopení zápěstí útočníka, který napadl pohraničníka při kontrole osobních dokladů

Obr. XII/7. Uchopení a vytočení lokte útočníka

Obr. XII/8. Zneškodnění útočníka páčením ruky

prve natáhla ruku s doklady a teprve pak vykročí k jejich převzetí (obr. XII/5).

Vypadne-li při kontrole osobních dokladů kontrolované osobě nějaký předmět, dovolí ho pohraničník zvednout až po vrácení dokladů. Skloní-li se kontrolovaná osoba pro spadlý předmět, je vhodné, aby pohraničník ustoupil vzad, neboť mu může hodit do očí písek nebo ho uchopit za kalhoty a strhnout na zem.

Uchopí-li kontrolovaná osoba při předávání dokladů pohraničníka za zápěstí a přitáhne k sobě, vykročí pohraničník pravou nohou prudce doleva, pravou ruku vytočí malíkovou hranou doleva, uvolní se tak ze sevření, uchopí zápěstí útočníka, levou nohou vykročí dopředu, uchopí jeho loket, vytočí se k jeho pravému boku a páčí ruku (obr. XII/6—8).

Zjistí-li pohraničník, že kontrolovaná osoba vytahuje místo dokladů zbraň nebo jiný předmět, který by mohl sloužit k útoku, přistoupí rychle k útočníkovi a udeří ho prudce dlaní do čela, popřípadě roztáhne ukazovák a prostřední prst a úderem shora dolů přejeđe útočníkovi přes oči.

KONTROLA PODEZŘELÉ OSOBY V MÍSTNOSTI

Při kontrole podezřelé osoby v místnosti přistoupí k ní jeden z pohraničníků zezadu, druhý zepředu bokem a vyzve ji k předložení dokladů. Bude-li se kontrolovaná osoba chystat k útoku, strhne ji pohraničník, který stojí vzadu, kabát přes ruce na opěradlo židle a přidrží. Pohraničník, který vyzval podezřelou osobu k předložení dokladů, provede osobní prohlídku zadrženého.

Není-li možno z jakýchkoli důvodů použít tohoto způsobu sebeobrany, uchopí pohraničník stojící vzadu útočníka za lokty a tlačí mu je k sobě. Druhý pohraničník šlápne útočníkovi na špičku nejbližší nohy, uchopí ho za bradu, stlačí mu hlavu dozadu a provede prohlídku.

ESKORTOVÁNÍ ZADRŽENÉHO NARUŠITELE

Zdráhá-li se eskortovaná osoba postupovat vpřed dle pokynů hlídky, vede ji pohraničnick s použitím páky na loket. Levou rukou uchopí levé zápěstí eskortovaného, pravou rukou obtočí shora jeho levé předloktí a uchopí svoje levé zápěstí (tzv. japonský klíč). Páka musí být nasazena nad loktem. Tlakem dolů „láme“ pohraničnick eskortované osobě předloktí a bolest, kterou jí tím působí, znemožňuje odpor.

XIII.

ZÁSADY SLUŽBY POHRANIČNÍCH HLÍDEK

K ochraně státních hranic se využívá všech sil a prostředků. Základem ochrany hranic však je živá síla — pohraničníci. Všeobecné povinnosti pohraničníků jsou stanoveny Řádem vnitřní služby ozbrojených sil Československé socialistické republiky. Kromě těchto povinností, uvedených v základních řádech, je každý pohraničník povinen

- být vždy připraven ke splnění bojového úkolu spojeného s ochranou a obranou státních hranic;
- být bdělý a ostražitý ve službě i mimo ni;
- znát přesně průběh státních hranic a terén v chráněném úseku, jeho zvláštnosti a ustanovení platná pro tento úsek;
- znát pravidla pohraničního režimu;
- upevňovat spolupráci Pohraniční stráže s obyvatelstvem pohraničního území;
- dbát na přísné dodržování socialistické zákonnosti.

DRUHY POHRANIČNÍCH HLÍDEK A JEJICH ÚKOLY

Pohraniční hlídku tvoří jeden nebo více ozbrojených pohraničníků, kteří plní bojový úkol k ochraně státních hranic. Podle přidělených prostředků mohou být hlídky

- pěší;
- motorizované;
- na kolech;
- na lyžích;

- jezdecké;
- na člunech.

Podle svého určení a způsobu plnění bojového úkolu se pohraniční hlídka dělí na

- pohyblivé;
- nepohyblivé;
- bojové skupiny.

V každé hlídce, která je složena nejméně ze dvou ozbrojených pohraničníků, se určuje velitel hlídky.

Dobu trvání služby hlídce určuje velitel jednotky se zřetelem na úkol hlídky, operativní situaci a povětrnostní podmínky. Doba služby hlídky začíná vydáním bojového rozkazu hlídce a končí hlášením poznatků ze služby při návratu hlídky k jednotce.

Základním úkolem každé pohraniční hlídky je

— chránit a bránit svěřený úsek státních hranic a zadržet všechny narušitele;

— zadržet všechny osoby, které poskytují jakoukoli pomoc narušitelům státních hranic, neoprávněně předávají nebo přejímají jakékoli věci a předměty přes státní hranice;

— zadržet osoby důvodně podezřelé z narušení státních hranic a narušitele pohraničního režimu;

— zabraňovat osobám pohybujícím se u státních hranic vést nedovolené rozhovory a dorozumívat se přes státní hranice s občany sousedního státu různými signály a zadržet osoby, které se této činnosti dopustily, jestliže je důvodné podezření z trestného činu;

— chránit obyvatele pohraničního území před útokem nepřátel a chránit majetek v socialistickém a osobním vlastnictví.

Při plnění úkolu ochrany a obrany státních hranic je pohraniční hlídka povinna směle a rozhodně bojovat s narušiteli a s nepřitelem s vypětím všech sil a s nasazením vlastního života. Pohraničníci se nikdy a za žádných okolností nepříteli nevzdávají.

Úspěšné vyhledávání a zadržení narušitele je závislé na aktivním výkonu služby a na dovedném maskování pohraniční hlídky.

Aktivní výkon služby záleží

— ve vyhledávání narušitelů důsledným průzkumem terénu za postupu hlídky;

— ve zjišťování a vyhodnocování stop a příznaků po narušitelích;

— v pečlivém pozorování všech jevů ze stanoviště hlídky a v jejich prověřování;

— ve smělé a rozhodné činnosti hlídky zaměřené k zadržení narušitelů.

Každá pohraniční hlídka je povinna plnit požadavky aktivního výkonu služby.

Maskování záleží v utajeném rozmístění a činnosti pohraničních hlídek, v klamání narušitelů a v překvapivé činnosti k jejich zadržení.

Činnost pohraničníka a pohraniční hlídky ve službě k ochraně státních hranic je možno rozdělit do několika období:

1. příprava hlídky do služby;
2. postup na stanoviště;
3. výkon služby hlídky;
4. návrat ze služby.

PŘÍPRAVA HLÍDKY DO SLUŽBY

Dozorčí vyrozumí určené pohraničnický 30 minut před plánovaným odchodem do služby o přípravě, která záleží

— v budíčku (předcházeli-li spánek), v umývání a oblékání;

— v převzetí, překontrolování úplnosti a provozuschopnosti předepsané výstroje, výzbroje, střeliva a ostatních prostředků;

— v přípravě výzbroje, služebních psů, dopravních a jiných prostředků přidělených hlídce.

Převzetí materiálu potvrdí za celou hlídku velitel hlídky v knize u dozorčího.

Před vydáním bojového rozkazu prověří dozorčí připravenost pohraniční hlídky. Závady odstraní na místě a odešle hlídku do místnosti vyhrazené k vydání bojového rozkazu.

Velitel hlídky po vstupu do místnosti hlásí: „Soudruhu kapitáne, velitel hlídky svob. . . a voj. . . jsme připraveni převzít bojový rozkaz k ochraně státních hranic Československé socialistické republiky.“

Po převzetí bojového rozkazu odchází hlídka na místo určené k nabíjení zbraní, kde na rozkaz velitele hlídky nabíjí zbraň. Velitel hlídky nabíjí zbraň poslední a je odpovědný za správné nabití zbraní hlídky. Obdobně se provádí vybití zbraní po návratu ze služby.

Velitel hlídky si ujasní bojový rozkaz. Při nabíjení a vybití zbraní dodržuje bezpečnostní opatření a nedovolí svévolnou manipulaci s výzbrojí hlídky během služby.

POSTUP NA STANOVIŠTĚ

Velitel pohraniční hlídky vydává po nabití zbraní členům hlídky rozkaz, ve kterém uvádí

- osu a způsob postupu a úkoly každého pohraničnicka za postupu;
- činnost při zjištění narušitele nebo příznaků o něm;
- způsob překonávání otevřených prostorů, zejména těch, na které je vidět ze sousedního území;
- způsoby maskování a pozorování signálů;
- signály a smluvená znamení pro spojení uvnitř hlídky.

Velitel hlídky řídí postup hlídky, udává tempo postupu, určuje místa, která je nutno propátrat, a dbá, aby byl postup nehlukný a skrytý.

Během postupu se provádí pozemní i vzdušné pozorování.

VÝKON SLUŽBY

Po příchodu na stanoviště se pohraniční hlídka nejdříve přesvědčí průzkumem, zda v okolí nejsou nepovolené osoby a velitel hlídky vydává rozkaz, ve kterém uvádí

- úkol hlídky a součinnost se sousedními hlídkami;
- úkol každého pohraničnicka a součinnost uvnitř hlídky;

- způsob maskování;
- signály a smluvená znamení pro spojení uvnitř hlídky.

Velitel hlídky hlásí veliteli jednotky zaujetí i opuštění stanoviště, jakož i všechny mimořádné události.

Pohraniční hlídky nesmějí narušovat státní hranice a přecházet na území sousedního státu.

Mimo to je pohraniční hlídce při výkonu služby zakázáno

- vést palbu na území sousedního státu;
- navazovat jakýkoli styk s občany a orgány sousedního státu, pokud to nebylo stanoveno jako součást úkolu v bojovém rozkaze;
- navazovat a vést v době služby s místním obyvatelstvem rozhovory, které nemají souvislost s plněním úkolu hlídky;
- rozptylovat se na stanovišti, prozrazovat stanoviště, hlasitě mluvit, kouřit v noci, kouřit ve dne na místech, kde je to zakázáno, spát, nedovoleně manipulovat se zbraněmi, neoprávněně je používat;
- vzdalovat se v hlídce jeden od druhého na vzdálenost, která vylučuje zrakové spojení nebo možnost velení hlídky a vytváří podmínky pro nekontrolovatelnou činnost členů hlídek, mimo výjimky při zákroku k zadržení narušitele a v některých zvláštních případech;
- přerušit plnění úkolu ochrany státních hranic po uplynutí stanovené doby služby, jestliže došlo v chráněném úseku k pronikavé změně situace nebo byla-li zjištěna přítomnost narušitele;
- přerušit vyhledávání a pronásledování narušitele státních hranic bez rozkazu velitele jednotky;
- způsobovat svévolně jakékoli stopy nebo zjištěné stopy bez souhlasu velitele jednotky zahlazovat;
- vstupovat v době služby do hostinců, obchodů, domů a bytů občanů, kromě výjimek při pronásledování a zadržení narušitele, není-li to hlídce nařízeno v bojovém rozkaze;
- před službou a během služby požívat alkoholické nápoje.

Způsob nošení zbraně stanoví velitel jednotky.

Základním způsobem nošení zbraně je poloha na řemen.

Vzhledem k úkolu a situaci může hlídka nosit zbraň i v poloze

- nazad;
- na prsa;
- v ruce.

Bodák se nosí na opasku a nasazuje se na zbraň podle rozhodnutí velitele hlídky. Ať nese pohraničník zbraň jakýmkoli způsobem, musí být vždy připraven ji rychle použít.

Po ukončení služby zajistí velitel hlídky zahlazení všech stop na stanovišti a vydá rozkaz pro činnost hlídky za postupu zpět. Body rozkazu jsou stejné jako za postupu na stanoviště.

NÁVRAT ZE SLUŽBY

Po návratu k jednotce nesmí pohraniční hlídka vstoupit do budovy dřívě, dokud nevybije zbraně. Po vybití zbraní hlásí velitel hlídky příchod veliteli jednotky nebo příslušnému dozorčímu.

Hlídka se hlásí například takto: „Soudruhu kapitáne, velitel svob.... a voj.... Vrátili jsme se ze služby k ochraně státních hranic. Během služby došlo k těmto událostem...“

Velitel hlídky hlásí všechny události a poznatky, které zjistila hlídka při výkonu služby, výsledky pozorování, činnost hlídky a výtky učiněné kontrolními orgány.

Pohraniční hlídka plní velmi odpovědný úkol při ochraně státních hranic. Všeobecné povinnosti a činnost pohraniční hlídky uvedené výše jsou jen základem. Pohraničníci si musí osvojit všechny zvláštnosti služby, zejména činnost při střetnutí s narušiteli státních hranic, při jejich pronásledování a zadržení, znát všechny záludnosti používané narušiteli státních hranic a vyvíjet především aktivitu při výkonu služby.

XIV.

METODIKA SLUŽEBNÍ (POHRANIČNÍ) PŘÍPRAVY

Ochrana státních hranic vyžaduje od každého pohraničnicka vysokou bdělost, fyzickou zdatnost, velkou morální sílu, uvědomělý vztah k plnění bojového úkolu a dokonalou bojovou vycvičenost. Služební příprava zahrnuje pohraniční, taktickou, protichemickou, ženíjní a spojovací přípravu, jakož i další druhy příprav.

CÍLE A ÚKOLY POHRANIČNÍ PŘÍPRAVY

Každý pohraničnick musí znát svůj bojový úkol, pochopit jej v plném rozsahu, dovedně jej plnit a projevovat přitom iniciativu, rozhodnost, vytrvalost a nezlomnou vůli zabránit beztrestnému narušení státních hranic. Všechny tyto vlastnosti se vštěpují pohraničnickům v průběhu bojové a politické přípravy a každodenní výchovou.

Pohraniční příprava je vedoucím druhem bojové přípravy a její organizované a náročné provádění je podmínkou úspěšné ochrany státních hranic.

V pohraniční přípravě je důležitý výcvik pohraničních hlídek, které rozhodujícím způsobem přispívají k plnění bojového úkolu.

Pohraniční hlídky musí být schopny

- výtečně vykonávat službu k ochraně státních hranic;
- dovedně plnit bojový úkol;
- bedlivě a nepřetržitě odhalovat příznaky narušení a vyhledávat narušitele;
- plně využívat prvek překvapení při střetnutí s narušiteli;

— vyhledávat stopy a využívat je k rozhodnému pronásledování až do zadržení narušitele;

— dovedně využívat zbraně k zadržení narušitele.

Zaměstnání v pohraniční přípravě se zásadně provádějí v terénu a se značkovanými narušiteli. Postup značkářů je plánován podle různých variant činnosti pohraniční hlídky.

Zaměstnání v pohraniční přípravě se provádějí v různé denní době a za každých povětrnostních podmínek.

Cvičiště pro pohraniční přípravu musí materiálním zabezpečením odpovídat skutečným podmínkám na státní hranici.

Zvláštní pozornost zasluhuje metodická příprava prováděná nejnižšími veliteli - poddůstojníky.

POHRANIČNÍ PŘÍPRAVA JEDNOTLIVCE

Pohraniční příprava jednotlivce se provádí v sestavě hlídky. Používá se při ní jako základní metody praktické ukázky se stručným výkladem a postupným procvičováním.

Touto metodou velitel zpravidla provádí výcvik většiny druhů pohraničních hlídek (jednočlenných, dvoučlenných i několikačlenných).

Velitel družstva nejprve oznámí název činnosti a vysvětlí krátce její účel. Dále uvede povel nebo rozkaz a činnost vzorně ukáže. Potom předvede činnost ve zpomaleném tempu nebo po částech, načež pohraničníci úkon opakují a velitel družstva jejich činnost kontroluje. Činnost opakuje několik určených cvičných hlídek současně nebo celé družstvo rozdělené do cvičných pohraničních hlídek. Jen výjimečně provádějí hlídky nácvik postupně, zatímco zbytek družstva buď pozoruje činnost cvičících z vyvýšeného místa, nebo postupuje vzadu a stranou za cvičícími.

Velitel rozdělí družstvo do tolika cvičných hlídek, aby měl možnost je přehlédnout a pohraničníky opravovat.

Při výcviku nových pohraničníků se procvičuje jen činnost člena pohraniční hlídky, velitel hlídky se pouze

značkuje, aby si mohl nový pohraničník utvořit ucelený obraz o činnosti celé pohraniční hlídky.

Velitel družstva dbá zprvu na přesnou činnost a pak teprve na rychlost.

Pohraničníci spojují jednotlivé části činnosti v celek a nacvičují ji až do úplného osvojení.

Při této metodě je možno používat značkováného nepřítel, zvláště při nácvičování zadržování narušitelů v různých družích hlídek a při procvičování situací, které je nutno opakovat až do vypěstování potřebných návyků člena nebo velitele hlídky.

Této metody bude vhodné používat i při základním výcviku ve stopování.

TAKTICKO-POŘADOVÁ ZAMĚSTNÁNÍ

Takticko-pořadové metody bude vhodné používat při výcviku vícečlenných pohraničních hlídek. Je to základní metoda výcviku jednotek od družstva do praporu. Činnost pohraničních hlídek se při této metodě nacvičuje po částech. Její význam je v tom, že se malá jednotka učí dokonale ovládnout nejobtížnější momenty, zpravidla technického rázu.

Takticko-pořadová zaměstnání se mohou provádět bez značkáře a v omezeném prostoru, ale s výstrojí a výzbrojí pohraniční hlídky.

Po zvládnutí jednotlivých učebních otázek je výhodné celou činnost provést vcelku, plynule, ale za plného materiálního zabezpečení a se značkováným nepřítelem.

Při takticko-pořadových zaměstnáních se palba narušitelů znázorňuje řehtačkami apod. Cvičné náboje lze použít jen výjimečně, nepřijdou-li k sobě značkáři a cvičící do přímé blízkosti.

Na závěr velitel družstva provede rozbor cvičení před jednotkou podle známých zásad.

Takticko-pořadová metoda v pohraniční přípravě má umožnit procvičování prvků všech úkonů a činností pohraničníků v terénu. Přibližuje výcvik bojovým podmínkám, i když není jeho vyvrcholením jako pohraniční cvi-

čení. Jednotlivé úkoly lze plnit po částech nebo je dokonce možno vynechat dílčí otázky, které již pohraničníci ovládají.

Takticko-pořadová metoda v pohraniční přípravě je dobrým prostředkem k nepřetržitému zvyšování její úrovně.

Uvedené příklady způsobu výcviku pohraničních hlídek nesmějí být považovány za šablonu.

Velitelé družstev musí neustále vyvíjet iniciativu a uplatňovat své tvůrčí schopnosti v metodice pohraniční přípravy. Mají přitom možnost plně využít své zkušenosti z výcviku i výkonu služby. Je povinností velitelů čet a rot poskytovat jim v tomto směru plnou podporu.

PŘÍPRAVA VELITELE DRUŽSTVA NA ZAMĚSTNÁNÍ

Důležitou podmínkou úspěchu velitele družstva při výcviku podřízených je jeho osobní příprava. Zahrnuje obyčejně studium rozvrhu zaměstnání (ujasnění tématu a učebních otázek), zopakování příslušných ustanovení předpisů a nařízení nadřízených velitelů, promyšlení metodiky zaměstnání, sestavení písemné přípravy, opatření pomůcek a volbu místa zaměstnání.

Dále jsou uvedeny příklady možných způsobů zpracování písemné přípravy velitele družstva.

T é m a: Činnost členů pohraniční hlídky při zjištění a zadržení narušitele

U č e b n í o t á z k y :

Rozmístění pohraniční hlídky na stanovišti a její činnost při zjištění a zadržení narušitele

- 1. Postupuje-li narušitel přímo na hlídku . . . 50 min.;*
- 2. postupuje-li narušitel mimo stanoviště hlídky 30 min.;*
- 3. vzdaluje-li se narušitel od hlídky 40 min.*

M e t o d a : Praktická ukázka s postupným procvičováním

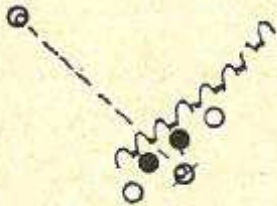
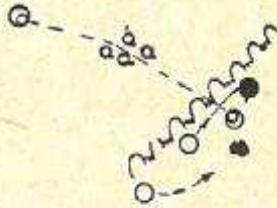
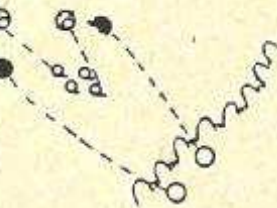
P r o s t o r : Pohraniční cvičiště

D o b a : 120 minut

**Materiální zabezpečení: Výstroj a výbroj
hlídková, 2 praporky různobarevné
P o m ů c k y : Pohraniční předpis**

Průběh zaměstnání

- Prohlídka zbraní a zásobníků.
- Oznámení tématu a cíle zaměstnání a oznámení učebních otázek.
- Přezkoušení znalostí příslušníků družstva kontrolními otázkami.
- Uvedení do situace a rozdělení družstva do hlídek.

Učební otázky		Činnost velitele družstva a hlídek
<p>1. Činnost hlídky při postupu narušitele přímo na hlídku.</p>		<p><i>Dbát zejména na:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> — skryté rozmístění a zamaskování; — skrytý manévr k zatarasení zpáteční cesty; — organizaci pozorování; — signály uvnitř hlídky; — průzkum stanoviště; — přípravu zbraně po zjištění narušitele.
<p>2. Narušitel postupuje mimo stanoviště hlídky.</p>		<p><i>Velitel hlídky vydá doplňkový rozkaz: „Přesuňte se lesem do směru postupu narušitele, já na okraji lesa zatarasím ústupovou cestu narušiteli. Stavím já, vy mě z hloubky lesa zajišťujete.“</i></p> <p><i>Dbát na skrytý a nehluký manévr hlídky.</i></p>
<p>3. Narušitel se vzdaluje od hlídky.</p>		<p><i>Velitel hlídky vydá doplňkový rozkaz k pronásledování: „Pronásledujte narušitele zleva, já pronásleduji zprava. Stavím já, vy mě zajišťujete. Vpředu!“</i> Při dosažení narušitele zvolá velitel hlídky „Stůj!“ a zadrží ho.</p>

Tato písemná příprava je poměrně stručná. Pro velitele družstva postačuje, neboť si zamýšlené podrobnosti snadno vybaví v paměti. Aby si však podle této přípravy mohl učinit i čtenář představu o průběhu zaměstnání, je třeba k ní připojit podrobnější vysvětlení.

Velitel družstva si při probírání první učební otázky počíná takto:

- ukáže zaujetí stanoviště pohraniční hlídkou;
 - předvede zadržení narušitele postupujícího přímo na hlídku;
 - vydá pokyny pro značkáře (výchozí místo, smluvená znamení);
 - určí prostory pro výcvik hlídek, hlídky zaujmou stanoviště podle ukázky a pozorují v určeném pásmu;
 - zkontroluje zaujetí stanoviště a hlídky krátce vyhodnotí;
 - vyvolá činnost značkářů a sleduje činnost hlídky;
 - nesprávně prováděnou činnost nařizuje cvičným hlídkám opakovat;
 - vystřídá značkáře, změní stanoviště hlídek a směry postupu značkářů;
 - opakuje podobnou činnost;
 - vyhodnotí činnost jednotlivých pohraničních hlídek.
- Při probírání druhé a třetí učební otázky volí velitel družstva podobný postup.

T é m a : Činnost pohraniční hlídky při výkonu služby

C í l : Naučit nové pohraničníky činnosti člena pohraniční hlídky

U č e b n í o t á z k y :

- 1. Postup hlídky na stanoviště po vydání rozkazu velitelem hlídky*
- 2. Převzetí stanoviště hlídkou*

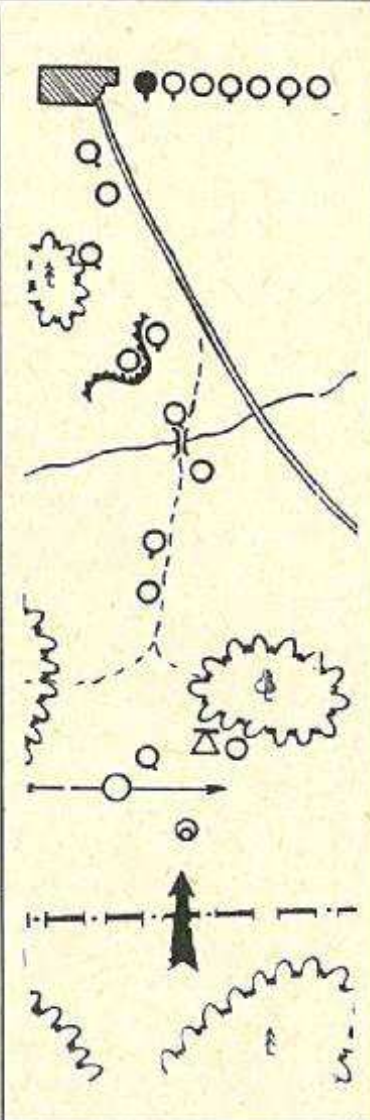
3. Zadržení narušitele

Metoda: Takticko-pořadová

Místo: Státní hranice, průsek, potok

Doba: 150 minut

Materiální zabezpečení: Výstroj a výzbroj hlídková

Učební otázky		Činnost velitele družstva a hlídek
<p>1. Postup hlídky na stanoviště — 40 min. — ve volném terénu</p> <p>— lesem</p> <p>— členitým terénem (strží)</p> <p>— postup přes most</p>	<p>— Při postupu na stanoviště provádí každá hlídka průzkum terénu. Dbát na dostatečnou vzdálenost mezi členy hlídky.</p> <p>— Zajištění při vběhnutí člena hlídky do lesa;</p> <p>— přivolání velitele hlídky.</p> <p>— Velitel hlídky zajišťuje propátrávání strže členem hlídky.</p> <p>— Prohlídka běhu řeky u mostu.</p>	
<p>2. Převezetí stanoviště — 50 min. Činnost hlídky na stanovišti.</p>	<p>— Nová hlídka převezme úsek;</p> <p>— organizuje nepřetržitě pozorování státních hranic;</p> <p>— volí místa zastávek;</p> <p>— kontroluje techn. zařízení;</p> <p>— změní stanoviště.</p>	
<p>3. Zadržení narušitele — 60 min.</p>	<p>— Zjišťuje postup narušitelů;</p> <p>— příprava zbraně k okamžitému použití;</p> <p>— zadržuje narušitele. Dbát na správnou techniku zadržení.</p>	

Dále je opět podrobněji uveden průběh zaměstnání, a to s přihlédnutím i k činnosti velitele čety.

Před odchodem do zaměstnání shromáždí velitel čety pohraničníky určené k značkování narušitele, vydá jim podrobné pokyny, poučí je, přezkouší jejich materiální zabezpečení a odešle. Potom prohlédne zbraně jednotky, výzbroj a výstroj, materiální zabezpečení a odejde s jednotkou do prostoru zaměstnání.

Dříve než velitelé družstev přistoupí k praktickému procvičování činnosti hlídky, prověří velitel čety několika kontrolními otázkami znalosti pohraničnicků z již probrané látky.

Oznámí téma a cíl zaměstnání a určí učební otázky.

Procvičování **první učební otázky** začíná velitel družstva praktickou ukázkou ve funkci velitele hlídky. Za člena hlídky určuje nejschopnějšího z nových pohraničnicků. Postup hlídky na stanoviště předvádí v různém terénu a vysvětluje, jak se hlídka chová při průzkumu terénu a terénních předmětů. Velitel družstva nejdříve ukazuje postup otevřeným terénem a pak lesem, přičemž zdůrazňuje zásady v různých druzích terénu. Ukazuje opatrné našlapování, aby nebylo slyšet praskot větviček.

Po ukázce rozdělí družstvo do cvičných hlídek a podle konfigurace terénu vyšle 2 až 3 i více hlídek k procvičování postupu volným terénem a k prohlídce lesíka. Aby velitel družstva upoutal pozornost pohraničnicků, je možno při nácviku demonstrovat nějakou činnost, která nasvědčuje přítomnosti nějaké osoby, například napodobování zvuků vyplašených ptáků, praskot suchých větviček, rozházení různých předmětů pod stromy apod.

Príslušníci družstva, kteří právě necvičí, sledují postup.

Jakmile cvičící hlídka zvládnou správně svoji činnost, vystřídá je velitel družstva necvičícími pohraničníky.

Dále ukáže velitel družstva postup hlídky s určeným jiným pohraničnickem při propátrávání strže a při prohlídce mostu a břehu řeky. Zdůrazní rovněž zásady, které se týkají tohoto postupu.

Po procvičení první učební otázky provede velitel družstva pětiminutový rozbor a přikročí podobným způsobem **k druhé učební otázce**. Opět nejdříve ve funkci velitele

hlídky prakticky předvede s určeným pohraničником jako členem hlídky převzetí úseku podle zásad uvedených v Pohraničním předpise.

Po vzorné ukázce této činnosti přistoupí velitel družstva k praktickému nácviku. Rozdělí družstvo do cvičných hlídek. Učební úkol plní vždy současně dvě hlídky; jedna hlídka postupuje po pravé straně úseku, druhá hlídka po levé straně úseku a provádějí průzkum svěřeného úseku. Pak se vracejí na první určené místo zastávky, odkud střeží. Velitel družstva s necvičícími hlídkami pozoruje činnost cvičných hlídek při plnění učební otázky.

Dopustí-li se hlídka chyby, vrátí ji velitel družstva zpět. Učební úkol opakuje do té doby, dokud jej hlídka dobře neovládne. Tuto činnost procvičuje velitel družstva se všemi cvičnými hlídkami. Potom krátce rozebere druhou učební otázku a vyhodnotí jednotlivé členy hlídek.

Stejným způsobem probere velitel družstva **třetí učební otázku** — zadržení narušitele státních hranic.

K praktickému procvičování techniky zadržení narušitele rozdělí družstvo do skupin po třech pohraničnících; dva tvoří pohraniční hlídku, jeden narušitele.

Velitel družstva určí hlídkám stanoviště. Hlídky zaujmou stanoviště již procvičeným způsobem. Současně odešle do určených prostorů značkáře narušitelů, kteří na smluvené znamení postupují po určené ose ve směru stanovišť hlídek.

Po krátkém vyhodnocení činnosti vystřídá velitel družstva značkáře a pohraničnicky, kteří cvičili ve funkci velitele hlídek, a opakuje činnost v jiném terénu v blízkosti původních stanovišť. Rovněž značkáři narušitelů se přibližují k hlídkám z jiného směru. Zadržení se provádí podle zásad uvedených v Pohraničním předpise.

Po probrání všech učebních otázek vyhodnotí velitel družstva své podřízené.

Písemná příprava má být stručným písemným (grafickým) vyjádřením průběhu zaměstnání. Z hlediska úspory času je vhodné zpracovat grafický plán. Rozsah písemné přípravy na zaměstnání a způsob jejího zpracování závisí na znalostech velitele družstva.

OŠETŘOVÁNÍ PROSTŘEDKŮ POUŽÍVANÝCH K OCHRANĚ STÁTNÍCH HRANIC

Předpokladem bojeschopnosti pohraničních jednotek je vždy pohotovostní materiál a technika. Správné udržování materiálu závisí do značné míry na vztahu pohraničnicků k socialistickému vlastnictví.

Při zabezpečování bojové pohotovosti pohraničních jednotek vybavených spolehlivou bojovou technikou nutno dodržovat hlavní zásady odborné a soustavné údržby přidělených prostředků.

OŠETŘOVÁNÍ RUČNÍCH ZBRANÍ A PŘÍSLUŠENSTVÍ

Ošetřování zbraní má u pohraničních jednotek určité zvláštnosti, neboť jsou zbraně pravidelně vystavovány po dlouhou dobu vlivu povětrnosti, přičemž musí být neustále připraveny k bojovému použití.

Zbraně, které se denně používají, z nichž se však nestřílí, se čistí a konzervují po skončení služby nebo výcviku. Pohraniční hlídky čistí zbraně ihned po návratu ze služby.

Zbraně, ze kterých se střílelo ostrými nebo cvičnými náboji, se čistí okamžitě po skončení střelby.

Při čistění samopalů se používají

- k čistění a mazání součástí — čisté jemné hadry;
- k čistění hlavní — konopná hrubě česaná koudel bez pazdeří;
- k rozpouštění nečistoty na součástkách vystavených účinkům prachových plynů (vývrt hlavně, závěr, píst)
- čisticí zbrojní olej k přípravě vodní emulze smícháním

jednoho dílu čisticího zbrojního oleje se třemi díly vody (pokud možno měkké). Je zakázáno používat čisticí zbrojní olej nebo emulzi k mazání, popřípadě konzervování;

— jako náhrady za čisticí zbrojní olej mimo zimní období je možno používat roztok čisticího prostředku SOD. Roztok se připraví rozpuštěním obsahu jednoho sáčku (16 g) v jednom litru vody;

— k rozpouštění a smývání ztvrdlých starých mazadel (vazelíny P) nečistot a rzí — petrolej ke svícení. Po použití petroleje musí být součástky pečlivě do sucha otřeny koudelí a suchým čistým hadříkem a pak nakonzervovány;

— žíněný kartáček (z příslušenství samopalu).

Ke konzervování samopalů se používá

— k ochraně kovových částí samopalu před korozi konzervační vazelína P. Tato vazelína se používá po celý rok tehdy, když teplota neklesla pod -10°C ;

— k mazání třecích ploch samopalů — dělový olej;

— k napouštění dřevěných částí zbraně (pažby a nadpažbí) — dřevitý (dřevěný) olej nebo lněný olej.

Ke konzervování samopalů v zimě při mrazu pod -10°C se používá směs dělového oleje a vazelíny P v poměru 3 : 1. Poklesne-li teplota pod -30°C , používá se ke krátkodobému konzervování čistý dělový olej.

Při čišění a konzervování samopalů se postupuje takto:

— **Vývrt hlavně** se čistí ze strany ústí. K tomu je třeba sešroubovat oba díly vytěráku a koudelníček. Na vytěrák se navleče chránítka ústí. Konec vytěráku s kruhovou drážkou se zasune do podélného otvoru ve vyšroubované zátce olejničky a zajistí se klíčem mušky, který se prostrčí příčným otvorem v zátce olejničky. Na koudelníček se namotá vrstva koudel. Potom se koudel namočí do emulze čisticího zbrojního oleje nebo do vodního roztoku čisticího prostředku SOD a koudelníček se vsune do vývrtu hlavně směrem od ústí. Chránítka ústí se převleče přes chránítka závitů a pootočí tak, aby pojistka chrá-

nítka závitu zapadala do výřezu v chránítku ústí. Vytěrák se uchopí za klíč mušky a zátku a plynule bez násilí se protahuje sedmkrát až desetkrát po celé délce vývrtu. Potom se chránítko ústí sejme, vytěrák se vytáhne a koudel se vymění, namočí se znovu do čistícího prostředku a opět se vytěrákem několikrát protáhne vývrt hlavně.

Dále se výřezem koudelníčku provleče čistý hadr, jímž se pak několikrát vyčistí hlaveň. Čistění se opakuje tak dlouho, dokud se na hadříku objevují stopy po rzi nebo spalných produktech. Někdy je nutno opakovat čišťení prostředkem SOD.

Jakmile je vyčištěna hlaveň, přikročí se k čišťení nábojní komory. K čišťení nábojní komory a pístové trubice se koudelníček zašroubuje do příčného otvoru v zátce olejničky ze strany otvoru bez závitu (olejnička slouží jako rukojeť koudelníčku). Nábojní komora se pak vyčistí stejným způsobem jako vývrt hlavně.

Po vyčištění nábojní komory se ještě jednou protáhne celý vývrt hlavně čistou koudelí nebo hadříkem. Potom se celý vývrt prohlédne proti světlu. K zjišťování stavu nábojní komory a vývrtu hlavně se používá odrazové zrcátko.

Jsou-li vývrt hlavně a nábojní komora naprosto čisté, ihned se lehce nakonzervují vazelínou P. Hádřík nasycený vazelínou P musí být tak velký, aby vývrtem hlavně lehce procházel a vytvářel tenkou stejnoměrnou vrstvu vazelíny.

Konzervování vývrtu hlavně dělovým olejem ochrání před korozi nejvýše několik dní.

Ponechá-li se do sucha vyčištěný vývrt hlavně déle než jednu hodinu, navlhne působením okolního vzduchu a nesmí se již konzervovat, dokud není opět vytřen čistým, suchým hadrem.

Zjistí-li se při čišťení rez, změkčuje se čistícím roztokem, petrolejem nebo konzervačním prostředkem a potom se vytírá koudelí. Jiné způsoby odstraňování rzi jsou zakázány.

— **Pístová trubice** se protře koudelí nasycenou čistícím prostředkem a pak se do sucha vytře. Čišťení se provádí tak dlouho, dokud nejsou odstraněny všechny

usazeniny prachových plynů. Do sucha vytřená trubice se nakonzervuje tenkou vrstvou vazelíny P.

— Při čistění **pístu** je třeba věnovat pozornost odstranění usazenin z obvodové drážky na jeho hlavě. Po promytí v čistícím prostředku se píst otírá koudelí. Píst se po odstranění nečistot do sucha vytře čistým hadrem a nakonzervuje slabou vrstvou vazelíny P.

— **Pouzdro závěru, závěr** a nerozebrané **spuštěadlo, hledí a vratné ústrojí** se čistí dřívky omotanými hadříkem namočeným v čistícím zbrojním oleji; otvory, drážky, výřezy a vybrání se čistí zašpičatělými dřívky. Po vyčištění se součástky do sucha vytřou čistým hadrem a nakonzervují vazelínou P.

Součástky silně znečištěné spalnými produkty prachu lze ponořit do čistícího roztoku nejvýše na půl hodiny. Zbytky čistícího prostředku je třeba zvláště pečlivě odstranit.

Příliš namazané součástky se rychle znečišťují, a proto je třeba nanášet na ně jemnou vrstvu konzervačního prostředku promaštěným hadříkem. Při mazání vybrání, drážek a štěrbin se hadřík namotává na dřívko.

Po vyčištění zbraní a příslušenství je nutno se vyvarovat dotyku kovových součástí holou rukou. Proto se drží rukavicí nebo hadrem nasyceným konzervačním prostředkem.

— **Lakované části samopalu**, jako jsou vnější povrch hlavně, pouzdro závěru, lučik, víko vratného ústrojí a botka, se nekonzervují. Otírají se promaštěným hadrem a potom se otřou čistým suchým hadrem.

— Dřevěné součásti samopalu, tj. **pažba, pažbička a předpažbí**, se otřou mastným hadrem a poté se do sucha vytřou čistým suchým hadrem. Občas se napouštějí dřevitým (lněným) olejem.

Při přípravě zbraně na střelbu nebo do služby se dodržují tyto zásady:

— zbraň je nutno vyčistit, prohlédnout a nakonzervovat;

— do služby se konzervuje slabou vrstvou konzervační směsi i vývrt hlavně;

— výjimku tvoří příprava zbraně na cvičnou střelbu;

při této přípravě je zakázáno konzervovat vývrt hlavně; u kulometů se funkční plochy slabě nakonzervují dělovým olejem;

— munice do služby i pro střelby se nejprve prohlédne a pak slabě nakonzervuje promnutím v hadříku slabě napuštěném konzervační směsí.

OŠETŘOVÁNÍ OPTICKÉHO MATERIÁLU

Optický materiál jsou všechny druhy optických přístrojů (dalekohledy, periskopy, dálkoměry, busoly, speciální přístroje apod.). Tyto přístroje jsou složeny z jemných a citlivých mechanismů, a je proto nutné jim věnovat zvláštní péči při používání.

Optickým přístrojům škodí voda, vlhko, prach, delší působení přímého slunečního záru, chemické výpary kyselín, hrubé otřesy a nárazy, náhlé změny teploty, použití nesprávných čisticích prostředků, neodborné a nešetřivé zacházení.

Je zakázáno optické přístroje rozebírat, provádět na nich jakékoli úpravy, opatřovat je novým nátěrem a používat je bez ochranných obalů.

V zimě před uložením používaných přístrojů do teplejší místnosti je třeba je v chladné místnosti důkladně otřít, vložit do obalu, zavřít přiklop obalu a teprve potom uložit do teplejší místnosti. Za 2—3 hodiny se přístroje znovu prohlédnou, otřou, vloží do obalu a uloží.

U přístrojů vnesených z teplé místnosti se nesmějí otvírat ihned víka obalů, aby změna teploty nebyla náhlá a aby se přístroj mohl postupně ochladit.

Při čistění optických přístrojů se dodržují tyto zásady:

— nejprve se očistí povrch přístroje štětcem nebo neprašným lněným hadrem, méně přístupná místa (spáry, závit, mezery) se čistí vhodně upravenými dřívky z měkkého dřeva, na která se namotá čistý hadřík;

— po vyčistění povrchu celého přístroje se čistí vnější optická část, tj. vnější skleněné plochy; nejprve se použije jemný vlasový štětec k očistění od prachu a pak

utěrka na optiku, kterou se lehce otírají skelné plochy kruhovými pohyby od středu k okraji za mírného orosování dechem.

Jsou-li optické přístroje zvlhlé nebo mokré, dodržujeme tyto zásady:

— přístroje, povlaky, pouzdra a příslušenství nejprve otřeme a vysušíme. Sušení je povoleno v létě na vzduchu ve stínu, v zimě v suché vytápěné místnosti, přičemž však přístroje musí být vzdáleny nejméně 2 m od topných těles;

— se skelných ploch optiky se voda odsává čistým hadříkem nebo chomáčkem vaty, který se přidrží na skelné ploše, dokud se voda do něho nevsaje. Čistění se dokončí čistým hadrem;

— při čistění se nesmí poškodit těsnicí tmel v místech styku skelných ploch s kovovými součástkami, aby do vnitřku přístrojů nevnikala vlhkost, která způsobuje snížení viditelnosti anebo zamžení optických částí přístrojů.

Většina optických přístrojů je proti korozi na povrchu chráněna lakem; není je proto nutné konzervovat. Nekonzervují se též součástky, které jsou z barevných kovů, umělých hmot nebo pryže. Optické části a skelné plochy se zásadně nekonzervují. Je nutno dbát, aby tyto části a plochy nepřišly do styku s mastným konzervačním prostředkem.

OŠETŘOVÁNÍ KAPESNÍCH SVÍTELN

Zdrojem proudu kapesních svítilen jsou monočlánky nebo suché články. Používají-li se svítilny neustále, je nutno zkontrolovat alespoň jednou za měsíc stav vodičů a spínače. Korozi nebo usazené sole je třeba odstranit.

Nepoužívá-li se svítilna, musí se články (monočlánky) ze svítilny vyjmout.

K dlouhodobému skladování se svítilny ukládají v suchých místnostech bez článků (monočlánků). Vodiče a spínače se slabě konzervují vazelinou P.

UKLÁDÁNÍ GUMOVÝCH BOT A RUKAVIC

Tento materiál se ukládá ve tmě. Nesmí se ukládat společně s tuky, minerálními oleji ani jinými lehce se vypařujícími látkami. Boty a rukavice musí být řádně rozloženy a nesmějí se přehýbat ani ukládat do hranic (vrstev). Gumové rukavice a boty se musí po použití omýt vodou, řádně vysušit, vyvětrat a vnitřek prosypat klouzkem. Teprve po tomto ošetření se mohou uložit do skladiště.

OŠETŘOVÁNÍ PROSTŘEDKŮ PROTICHEMICKÉ OCHRANY JEDNOTLIVCE

Zablácené a špinavé lícnice **ochranné masky** se čistí vlažnou vodou. K odstranění větších nečistot se smí použít kartáč a mýdlo.

Po vyčistění se lícnice důkladně vysuší hadrem a dá vyvětrat. Sušení mokrých (vlhkých) ochranných masek v blízkosti zdroje tepla (kamen, ústředního topení apod.) je přísně zakázáno, neboť prudkou změnou teploty se pryž ničí.

Při používání ochranné masky je třeba

- chránit ji před údery;
- neukládat ji na vlhkém místě;
- nedopustit, aby do filtru vnikla voda;
- zvláště opatrně s ní zacházet na mrazu (násilnou manipulací dochází snadno k roztržení);
- chránit ji před stykem s tuky (oleji, vazelínou, petrolejem apod.).

Poškozenou **protichemickou pláštěnku** opravuje pohraničník lepicí páskou.

Působením vlhkosti nebo vody dochází k rozpuštění impregnační látky a k slepení pláštěnky. Pláštěnka zašpiněná blátem se vyčistí slabě navlhčeným hadrem, dá se vyschnout a posype se uvnitř i na vnější straně klouzkem. Teprve potom se může uložit do ochranného sáčku.

Pláštěnky často používané se musí nejméně jednou za dva týdny rozložit a dát vyschnout.

XVI.

CIVILNÍ OBYVATELSTVO A POMOCNÍCI POHRANIČNÍ STRÁŽE

Při ochraně státních hranic spolupracuje s Pohraniční stráží civilní obyvatelstvo pohraničního území, zejména pak jeho nejvyspělejší a nejuvědomělejší část — pomocníci Pohraniční stráže (PPS). Jen těsné spojení a dobrá spolupráce s místním obyvatelstvem vytváří Pohraniční stráží vhodné podmínky pro to, aby se státní hranice staly pro nepřítele nepřekonatelnou překážkou.

Za dobu své existence získala si Pohraniční stráž důvěru a lásku pracujících lidu. Tento vztah je výsledkem dobré práce pohraničnicků při plnění služebních povinností a při styku s místním obyvatelstvem, intenzivní ideově výchovné práce a působení našeho společenského zřízení. Zásluhou těchto skutečností a řady jiných okolností nastal v pohraničním území takový stav, že převážná část místního obyvatelstva se cítí odpovědná za ochranu státních hranic v daném úseku a aktivně se na ochraně státních hranic podílí.

POMOC CIVILNÍHO OBYVATELSTVA PŘI OCHRANĚ STÁTNÍCH HRANIC

Civilní obyvatelstvo poskytuje Pohraniční stráží při ochraně státních hranic pomoc v různých formách, zásadně však dobrovolně a bezplatně. Neznamená to však, že za účinnou pomoc při ochraně státních hranic není možno udělovat podle zásluhy věcné nebo peněžité odměny.

Nejjednodušší a nejméně organizovanou a závaznou formou pomoci je to, že občané v pohraničním území

samostatně a iniciativně upozorní jednotku Pohraniční stráže na určité skutečnosti (poznatky).

Místní obyvatelstvo má k této formě účasti na ochraně státních hranic nejbliže. Obyvatelé menších obcí se většinou navzájem dobře znají, každé osoby, která je v obci neznámá, si ihned povšimnou a mohou na její přítomnost upozornit. Tyto možnosti místního obyvatelstva jsou ještě výraznější, chová-li se taková osoba podezřele, vyptává-li se na státní hranice nebo pohybuje-li se mimo osadu směrem ke státní hranici.

Při této formě spolupráce není potřebné a nutné zaměřit se jen na určité vrstvy obyvatelstva. Je však možno hodně využívat děti, zejména pionýry, kteří se často pohybují venku a ochotně se podílejí na ochraně státních hranic. Práce se školní mládeží všeobecně a s pionýry zvláště se osvědčuje při ochraně státních hranic.

K prohloubení účasti civilního obyvatelstva na ochraně státních hranic podstatně přispívá spolupráce velitelů jednotky PS i řadových pohraničnicků s funkcionáři místních národních výborů, stranických a svazáckých organizací. Účast a pomoc pohraničnicků při různých akcích, v pionýrských organizacích, společná kulturní činnost a jiné prvky spolupráce upevňují součinnost mezi pohraničnickými a civilním obyvatelstvem, vytvářejí ovzduší vzájemné důvěry, prohlubují a zintenzivňují účast civilního obyvatelstva na ochraně státních hranic.

VÝBĚR OBČANŮ ZA POMOCNÍKY POHRANIČNÍ STRÁŽE (PPS)

Příležitostnou spoluprací je však možno řešit podíl civilního obyvatelstva na ochraně státních hranic jen v omezené míře. Proto se k aktivnímu využití spolupráce civilního obyvatelstva při plnění úkolů ochrany státních hranic od roku 1954 vybírají z nejuvědomělejších obyvatelů pohraničního území pomocníci Pohraniční stráže.

PPS se vybírají z řad dobrovolně se hlásících československých státních občanů, kteří jsou oddáni našemu zřízení a jsou všestranně způsobilí plnit uložené úkoly.

Za PPS získávají občany velitelé pohraničních jednotek individuálním výběrem a přesvědčováním za spolupráce místního národního výboru a místní stranické nebo svazkové organizace.

Při výběru občanů za PPS rozhoduje jejich oddanost naší republice a možnost aktivně se podílet na ochraně státních hranic.

Věk není při výběru rozhodující, i když je výhodné orientovat se především na mladší lidi, kteří jsou schopni, zejména při delším nasazení do služby k ochraně státních hranic, úspěšně plnit uložené jim úkoly.

Občané, kteří jsou přijati za PPS, dostanou průkazy PPS a zevní označení (obr. XVI/1).

<p style="text-align: center;">POMOCNÍK POHRANIČNÍ STRÁŽE</p>
--

Obr. XVI/1. Označení pomocníků Pohraniční stráže

Občané mohou být **zproštěni služby v řadách PPS** (uvolnění) nebo vyloučení

- a) na vlastní žádost;
- b) vystěhují-li se z pohraničního území;
- c) na základě odůvodněného návrhu předloženého veliteli pomocníkem PS;
- d) na návrh velitele jednotky PS.

O důvodech zproštění se vyrozumí orgány, kterými byl PPS doporučen. Občanům, kteří byli zproštěni služby v řadách PPS nebo vyloučení, odebere velitel jednotky PS průkazy a vnější označení.

JEDNOTKY PPS, ÚKOLY, PRÁVA A POVINNOSTI JEJICH ČLENŮ

Základní organickou jednotkou PPS je družstvo. Při větším počtu členů se organizuje četa nebo rota. Družstva, čety a roty PPS se organizují podle územních celků a

podle míst bydliště (pracoviště) PPS v úsecích jednotek Pohraniční stráže.

Úkolem PPS je poskytovat orgánům Pohraniční stráže všestrannou aktivní pomoc při zajištění ochrany státních hranic, zejména

— odhalovat narušitele státních hranic nebo osoby, které neoprávněně pronikly do pohraničního území a včas o nich informovat orgány PS;

— při nebezpečí prodlení zadržet osoby, které se pokoušejí překročit státní hranice nebo je neoprávněně překročily;

— dbát na dodržování pohraničního režimu;

— v případě nutnosti se aktivně zúčastnit pod velením velitelů PS pohraničních akcí, jejichž cílem je zadržet narušitele státních hranic;

— pomáhat Pohraniční strážní při zajišťování pořádku a bezpečnosti v pohraničním území.

PPS nesmějí vystupovat jménem orgánů MV nebo PS, sepisovat se zadrženými osobami zápisy o výpovědi nebo provádět jiné vyšetřovací úkony jako domovní prohlídky, zatýkání apod.

Při výkonu služby mají PPS právní postavení veřejných činitelů a z něho vyplývající trestní odpovědnost za porušení svých povinností.

VÝKON SLUŽBY PPS

PPS spolupracují s orgány PS zpravidla v celém obvodu pohraničního pásma a v dalším přilehlém pohraničním území. Na úsecích státních hranic PPS plní úkoly samostatně v místě bydliště nebo pracoviště. Použití PPS k hlídkové službě nebo k pohraniční akci v době zaměstnání je možné pouze s povolením velitele útvaru PS a se souhlasem zaměstnavatele, popřípadě se souhlasem příslušného národního výboru.

Při pohraničních akcích, jejichž cílem je zadržet narušitele státních hranic nebo jiné zločince, může být PPS použito

— pod velením orgánů PS k přehrazení směrů možného postupu narušitelů státních hranic a k propátrávání terénu;

— pod velením velitelů jednotek PPS k zesílení kontroly pohraničního režimu, k ochraně státního a družstevního majetku, k udržování veřejného pořádku.

Velitelé jednotek PS jsou povinni pečlivě instruovat PPS a vysvětlit jim, v čem záleží jejich úkoly a jak je mají plnit.

Při plnění svých úkolů **mají PPS tato práva:**

1. kontrolovat, pokud k tomu mají potřebné povolení, osoby zdržující se v hraničním pásmu;

2. zadržet osoby, které se dopustily přestupků ohrožujících zájmy ochrany státních hranic nebo jiných trestných činů;

3. vyžadovat dodržování režimu v pohraničním území od všech osob, které jej porušují;

4. v případě potřeby požadovat při plnění svých úkolů pomoc od každého občana;

5. použít zbraň jako krajní prostředek

— jestliže přímo hrozí nebo trvá útok směřující proti jejich životu, je-li ohrožen život jiných osob nebo jestliže je veden útok proti důležitému socialistickému majetku, který není možno odvrátit jinak (zejména zadržením) než použitím zbraně;

— při účasti v pohraničních akcích, jejichž cílem je zadržet narušitele státních hranic, na rozkaz velitele pohraniční hlídky nebo velitele jednotky PS.

PPS jsou povinni při zakročování vůči narušitelům pohraničního režimu a veřejného pořádku používat podle možnosti především napomenutí a domluvy, vystupovat vždy slušně, ale rozhodně, vystříhat se malicherného počínání.

Ztrátu průkazu a vnějšího označení musí PPS ihned hlásit příslušnému veliteli jednotky PPS a veliteli jednotky PS.

Úkoly PPS jsou náročné a obtížné. Jejich úspěšné plnění vyžaduje, aby PPS byli politicky uvědoměli a oddaní našemu společenskému zřízení. Je proto nutné, aby s nimi velitelé pohraničních jednotek systematicky a plánovitě prováděli politickovýchovnou práci a odborný výcvik.

Příslušní velitelé a političtí pracovníci jednotek Pohraniční stráže seznamují PPS s pohraničním režimem, s činností při kontrole podezřelých osob, se způsobem předávání poznatků jednotkám PS a s jejich povinnostmi a právy.

Výchova a výcvik se provádí pravidelně mimo pracovní dobu ve spolupráci s místními stranickými a veřejnými orgány.

PPS jsou školeni podle plánu a o jejich účasti je veden záznam.

Za vzorné plnění úkolů a za mimořádné výsledky při ochraně státních hranic **mohou být PPS odměněni**

- a) ústní pochvalou na shromáždění PPS;
- b) věcnou nebo peněžitou odměnou;
- c) čestným odznakem „Za ochranu hranic ČSSR“ nebo vyznamenáním.

Věcné nebo peněžité odměny, čestné odznaky a vyznamenání se udělují zpravidla slavnostním způsobem na shromáždění PPS.

Příklady úspěšné činnosti a hrdinství se popularizují mezi všemi PPS a obyvatelstvem pohraničního území na schůzkách, tiskem, popřípadě i rozhlasem.

Za nesvědomitě plnění úkolů a za poklesky, které snižují vážnost PPS, použijí velitelé jednotek PS vůči PPS **těchto opatření:**

- a) napomenutí;
- b) vyloučení z řad PPS.

Nesvědomitě plnění úkolů a poklesky PPS je vhodné podle potřeby a závažnosti projednat na schůzích a poradách PPS.

Při déletrvajícím nasazení, zejména při pohraničních akcích, zásobuje PPS velitelství PS. Na dobu služby jim může poskytnout i speciální výstroj, vyžadují-li to terénní a povětrnostní podmínky.

Zabezpečení PPS a jejich rodinných příslušníků pro případ úrazu nebo onemocnění v souvislosti s výkonem služby je upraveno obecnými předpisy.

XVII.

SOCIALISTICKÉ SOUTĚŽENÍ A ČESTNÉ ODZNAKY

ÚKOLY A VÝZNAM SOCIALISTICKÉHO SOUTĚŽENÍ

Základním projevem růstu uvědomělé aktivity a iniciativy příslušníků Pohraniční stráže je socialistické soutěžení jako socialistická metoda plnění úkolů a výchovy pohraničnicků v duchu zásad komunistické morálky.

Socialistické soutěžení je výchozí základnou účastí pohraničnicků na plnění úkolů jednotek, útvarů a škol. Pomáhá neustále zlepšovat službu, bojovou pohotovost, výsledky bojové a politické přípravy, upevňovat kázeň a politickomorální stav.

Socialistické soutěžení je u jednotek Pohraniční stráže zaměřeno

- na růst připravenosti k plnění úkolů ochrany a obrany státních hranic;
- na dosažení výtečných a dobrých výsledků v bojové, politické a odborné přípravě;
- na dovedné využívání techniky;
- na zvyšování kulturní a sportovní vyspělosti pohraničnicků a na odpovědný vztah k socialistickému vlastnictví;
- na pomoc národnímu hospodářství;
- na veřejně prospěšnou práci.

V socialistickém soutěžení musí být důsledně uplatněna jednota politických, odborných a materiálních hledisek.

Socialistické soutěžení vychází z osobní aktivity a iniciativy pohraničnicků a je dobrovolné.

Socialistické soutěžení v Pohraniční stráží se provádí těmito formami:

- socialistické závazky jednotlivců;

— krátkodobé soutěže mezi jednotlivci a kolektivy uvnitř jednotky;

— hnutí vzorných velitelů hlídek, vzorných pohranič-
níků, popřípadě vzorných posluchačů;

— hnutí vzorných jednotek;

— hnutí vzorných kolektivů;

— socialistické závazky pracovníků na velitelstvích;

— socialistické závazky pomocníků Pohraniční stráže.

Podle zaměření socialistické soutěže uzavírají a vyhla-
šují pohraničníci závazky na schůzích stranických a sva-
záckých organizací, na vojenských schůzích a při jiných
příležitostech.

Pohraničník si může uložit například tyto závazky:

— získat a zvyšovat politické, odborné, technické a
všeobecné vzdělání; poskytnout soudruhovi pomoc při
výcviku (studiu);

— získat druhou odbornost a zastupitelnost ve funk-
cích podle služebních a bojových potřeb jednotky (veli-
telství);

— získat vyšší třídní specializaci před stanoveným
termínem;

— aktivně se účastňovat politického života u jednotky
a na veřejnosti;

— aktivně se zapojit do kulturního života a do sportu;

— zúčastnit se zlepšovatelské činnosti a hnutí vyná-
lezců;

— dosahovat maximální hospodárnosti ve všech smě-
rech;

— přebírat bojovou techniku a zařízení kolektivního
charakteru do socialistické péče (zvyšování doby život-
nosti, jízda bez nehod, úspora PHM, součástek apod.).

Závazky musí být konkrétní a kontrolovatelné. Těžiš-
tém soutěžení je jednotlivec a družstvo.

Ve výcvikových střediscích se pohraničník přihlašuje
do socialistické soutěže a uzavírá krátkodobé závazky
k splnění hlavních úkolů bojové a politické přípravy.

Na velitelstvích a štábech se závazkové hnutí zamě-
řuje

— na zvyšování politických, odborných, technických a

všeobecných znalostí jednotlivců, zejména pedagogických a jazykových, podle zásad stanovených v kvalifikačních předpokladech důstojníků;

- na vzájemnou zastupitelnost;
- na zlepšení pracovního prostředí;
- na účast ve veřejně prospěšné práci;
- na zapojení do vojenskovědecké práce a dopisovatelské činnosti.

Za obecně platná kritéria je nutno považovat plnění úkolů ochrany státních hranic a plánu bojové a politické přípravy, bojovou pohotovost, dodržování řádů, předpisů, rozkazů a nařízení velitelů upravujících činnost a život jednotek. Je věcí soutěžících velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací, aby neustále tvůrčím způsobem rozvíjeli a obohacovali obsah i formy socialistického soutěžení.

VZORNÍ JEDNOTLIVCI

Za dosažené vysoké politickomorální a charakterové hodnoty a za trvale vzorné plnění všech povinností a předávání zkušeností udělují velitelé jednotlivcům tituly. Velitelé jsou podle svých funkcí oprávněni udělovat tyto tituly:

- velitel jednotky uděluje titul vzorný velitel hlídky;
- velitel útvaru uděluje titul vzorný pohraničník;
- velitel učiliště uděluje titul vzorný posluchač;
- podle směrnic ROH se uděluje titul vzorný pracovník [u občanských zaměstnanců].

VZORNÉ JEDNOTKY

Projevem rozvíjející se vyšší aktivity a iniciativy pohraničnicků je hnutí vzorných jednotek, kterým velitelé podle dosažených výsledků rovněž udělují tituly. Velitelé jsou podle svých funkcí oprávněni udělovat tyto tituly:

- velitel útvaru uděluje titul vzorné družstvo a četa;
- náčelník hlavní správy uděluje titul vzorná rota;

— náčelník školy (učiliště) uděluje titul vzorné jednotky ve školních útvarech.

Základem soutěže jednotek je široce rozvinuté hnutí individuálních závazků příslušníků jednotky. Předpokladem k udělení titulu vzorná rota (četa) je zásada, že je většina družstev zapojena do socialistické soutěže.

K spolehlivému poznání hodnot požadovaných pro udělení čestného titulu je třeba soustavné, přesné a náročné hodnocení.

Pro celkové hodnocení jednotek se považuje za rozhodující

— vysoký politickomorální stav a kázeň bez vážných kázeňských přestupků a bez mimořádných událostí, tak aby jednotka dosáhla hodnocení stupněm „dobrý“;

— uvědomělé, iniciativní a novátorské plnění úkolů ochrany státních hranic, tak aby bylo dosaženo hodnocení nejvyšším stupněm;

— dosahování vysokého stupně bojové pohotovosti;

— uvědomělé plnění všech úkolů politické, bojové a odborné přípravy a dosažení výtečných a dobrých výsledků v celkovém hodnocení a přísná organizovanost podle řádů;

— důsledné plnění základních řádů, předpisů a nařízení.

Dále je nutno zkoumat vzájemné vztahy pohraničnicků u jednotky, tj. jak jednotlivci a kolektivy předávají a uplatňují nejlepší zkušenosti, jak vytvářejí podmínky pro rozvoj kritiky a sebekritiky, jaký je stupeň náročnosti vůči vlastní práci a jak se upevňují charakterové rysy příslušníků jednotky v duchu komunistické morálky.

Při posuzování jednotek před udělením titulu „vzorná jednotka“ se bere v úvahu celková politická a kulturní vyspělost, kulturnost prostředí jednotky, úroveň politické a veřejné činnosti a dodržování zásad hospodárnosti (obr. XVII/1).

Základní povinností vzorných jednotlivců a jednotek je pomáhat ostatním k dosažení bojové a politické připravenosti.

Socialistickou soutěž řídí a organizují velitelé a náčelníci všech stupňů na základě podnětů jednotlivců a

kolektivů, stranických a mládežnických organizací ve spolupráci s politickými orgány, se stranickými a svazáckými organizacemi.

Velitelé všech stupňů jsou povinni vytvořit pro socia-

Obr. XVII/1. Standarta vzorné roty

listické soutěžení příznivé podmínky včetně podmínek materiálních, dávat k dispozici své zkušenosti a být osobním příkladem. Zkušenosti ze socialistické soutěže se studují, zevšeobecňují a uvádějí v život.

Socialistické soutěžení je usměrňováno tak, aby se rozvíjelo od individuálních závazků jednotlivců k závazkům jednotek. Jednotka se přihlašuje do hnutí vzorných jednotek vždy na začátku výcvikového roku. V této době současně uzavírají závazky též jednotlivci a jednotky. V průběhu roku se závazky podle dosahovaných výsledků upřesňují a doplňují.

Stav a výsledky socialistické soutěže vyhodnocují pravidelně velitelé na služebních shromážděních. Při hodnocení se vychází ze zásady, že socialistické soutěžení je jednou ze základních forem aktivní účasti pohraničníků na životě jednotek a útvarů.

S podmínkami socialistického soutěžení se pohraničníci seznamují po nástupu vojenské služby ve výcvikovém středisku a u jednotky po příchodu na státní hranice.

ČESTNÝ ODZNAK „ZA OCHRANU HRANIC ČSSR“

Vládním nařízením čís. 40 z 23. 6. 1962 byl zaveden čestný odznak „Za ochranu hranic ČSSR“ jako veřejné uznání a ocenění namáhavé a odpovědné služby pohraničnicků.

Čestný odznak uděluje ministr vnitra osobám, které se zvláště zasloužily o zajišťování ochrany státních hranic. Podle uvedeného vládního nařízení lze čestný odznak udělit

- příslušníkům Pohraniční stráže;
- příslušníkům ostatních součástí MV;
- vojákům Československé lidové armády;
- pomocníkům Pohraniční stráže;
- členům pomocné stráže Veřejné bezpečnosti;
- ostatním občanům.

Podmínkou pro udělení čestného odznaku jsou zvláště ní zásluhy při zajišťování ochrany státních hranic. Podle § 1 vládní vyhlášky lze tento odznak udělit i osobám, které soustavně dosahují takových výsledků, že se stávají příkladem ostatním, nebo které prokázaly mimořádnou iniciativu, obětavost a odvahu.

Udělení čestného odznaku „Za ochranu hranic ČSSR“ je veřejným uznáním. Současně s čestným odznakem se odevzdává vyznamenané osobě dekret o udělení tohoto odznaku.

Čestný odznak lze udělit i občanům našeho pohraničí. Tím se upevňuje a prohlubuje svazek pohraničnicků s obyvatelstvem. Ochrana státních hranic již dávno není jen záležitostí pohraničnicků, ale většiny obyvatel pohraničního území. Za aktivní spolupráce civilního obyvatelstva bylo již zadrženo mnoho narušitelů našich státních hranic.

Pohraničnickům, příslušníkům ozbrojených sil a občanům bude udělení čestného odznaku oceněním jejich záslužné práce na úseku bezpečnosti naší vlasti.

Čestný odznak je vyroben z kovu. Má podkovitý tvar, ve středu je hlava psa jako symbol bdělosti a ostražitosti. Kolem hlavy psa je ve tvaru podkovy zelená stuha

s nápisem „Za ochranu hranic ČSSR“. Lípové listy pak uzavírají tvar čestného odznaku (obr. XVII/2).

Vyznamenání příslušníci nosí čestný odznak nad pravou náprsní kapsou blůzy [na prvním místě zleva, je-li příslušník nositelem několika čestných odznaků]. V miniaturním provedení se může odznak nosit na klopě občanského oděvu.

Obr. XVII/2. Čestný odznak „Za ochranu hranic ČSSR“

Za ztracený odznak lze vydat na odůvodněnou žádost nový.

Způsob podávání návrhu a jeho projednání stanoví směrnice ministerstva vnitra.

Čestný odznak předává ministr vnitra nebo funkcionář jím pověřený slavnostním způsobem ke Dni Pohraniční stráže (11. 7.) nebo k 25. únoru, 9. květnu a 7. listopadu.

Zavedení čestného odznaku je dalším projevem péče strany a vlády o příslušníky Pohraniční stráže.

ČESTNÝ ODZNAK „VZORNÝ POHRANIČNÍK“

Čestný odznak „Vzorný pohraničník“ je odměnou podle Kázeňského řádu ozbrojených sil Československé socialistické republiky a lze jej udělit vojínům a poddůstojníkům základní služby Pohraniční stráže.

V rámci socialistické soutěže jednotlivců a jednotek má velký význam hnutí vzorných pohraničníků, jehož cílem je zvyšovat počet pohraničníků politicky a odborně dobře připravených k plnění svých úkolů.

Velitelé a političtí pracovníci pečují o to, aby soutěž neustále probíhala a pravidelně seznamují pohraničníky

s podmínkami pro udělení čestného odznaku „Vzorný pohraničník“.

Směrnice pro udělení čestného odznaku „Vzorný pohraničník“ stanoví v článku 2—5 tyto podmínky: Čestný odznak „Vzorný pohraničník“ se uděluje vojínům a poddůstojníkům základní služby u Pohraniční strážce za vzorný výkon služby a za celkové výtečné výsledky v bojové a politické přípravě. Lze jej udělit pohraničníkům, kteří mají vysoké morální a politické hodnoty, dobrý vztah ke kolektivu, vzorně plní všechny vojenské povinnosti a nejméně po dobu tří měsíců dosahují výtečného hodnocení v bojové a politické přípravě.

Z těchto podmínek pro pohraničníka vyplývají tyto povinnosti:

- konat řádně a přesně podle rozkazů velitele a v duchu předpisů službu k ochraně státních hranic;
- zachovávat vysokou bdělost a ostražitost a nedovolit beztrestné narušení státních hranic z vlastní viny;
- dosahovat výtečných výsledků v bojové a politické přípravě a nejméně po dobu tří měsíců mít výtečné hodnocení;
- přesně dodržovat řády ve službě i na veřejnosti a vzorně plnit všechny vojenské povinnosti;
- dosahovat vysoké politickomorální hodnoty a mít dobrý vztah ke kolektivu.

Spolehlivé poznání požadovaných hodnot k udělení čestného odznaku vyžaduje soustavné a náročné hodnocení počínaje již velitelem družstva. Hodnocení se provádí nejen podle teoretických znalostí pohraničníka, ale především podle toho, jak je pohraničník uplatňuje ve službě k ochraně státních hranic i mimo ni.

Při posuzování politickomorálních hodnot je rozhodující vztah ke straně, k vládě, k pracujícímu lidu, k socialistickému zřízení, jakož i vztah k vojenské službě, iniciativa, aktivita a osobní příklad v plnění vojenských povinností.

Povinností velitelů a politických pracovníků je

- vytvářet předpoklady a podmínky, aby co největší počet pohraničníků dosahoval výtečných výsledků v bojové a politické přípravě;

—spolupracovat v tomto směru se stranickou a svazáckou organizací;

— zajišťovat a provádět výměnu zkušeností nositelů čestného odznaku „Vzorný pohraničník“.

Čestný odznak „Vzorný pohraničník“ uděluje velitel útvaru slavnostním způsobem zpravidla ke Dni Pohraniční stráže nebo 25. února, 9. května, 11. července, 7. listopadu, ve dnech významných výročí, která mají vztah k historii nebo tradici útvaru, při ukončení školy apod.

Čestný odznak „Vzorný pohraničník“ nosí pohraničníci nad pravou náprsní kapsou blůzy, v miniaturním provedení je možno jej nosit na občanském oděvu.

Projevili-li se u pohraničníka, kterému byl udělen čestný odznak, pokles politickomorálních a bojových hodnot, narušení vojenské kázně nebo vztahu ke kolektivu v rozsahu neslučitelném s vážností a ctí vzorného pohraničníka, navrhne velitel jednotky služebním postupem odnětí odznaku. O odnětí odznaku „Vzorný pohraničník“ rozhoduje velitel, který odznak udělil.

Čestný odznak vzorného pohraničníka lze znovu udělit za stejných podmínek, jak je uvedeno vpředu, jestliže pominuly důvody, pro něž byl odznak odňat.

ODZNAK VELITELE HLÍDKY

Velitelé pohraničních hlídek jsou rozhodujícím článkem při uskutečňování ochrany státních hranic. Kvalita služby je trvale a soustavně ovlivňována veliteli hlídek, kteří se vybírají z nejlépe připravených a nejzkušenějších pohraničníků, zpravidla druhého ročníku. Pohraničníci prvního ročníku mohou být ustanoveni do funkce velitele hlídky až po určité době služby u jednotky, nejdříve však za 2—3 měsíce.

Vybraní pohraničníci se pro úspěšné plnění funkce připravují a školí. Kromě zdokonalovací přípravy se konají aktivity a besedy, zevšeobecňují se nejlepší zkušenosti, včetně rekonstrukce úspěšných zákroků hlídek.

Kladný vliv na přípravu velitelů hlídek má socialistické soutěžení, zejména hnutí vzorných velitelů hlídek. Po-

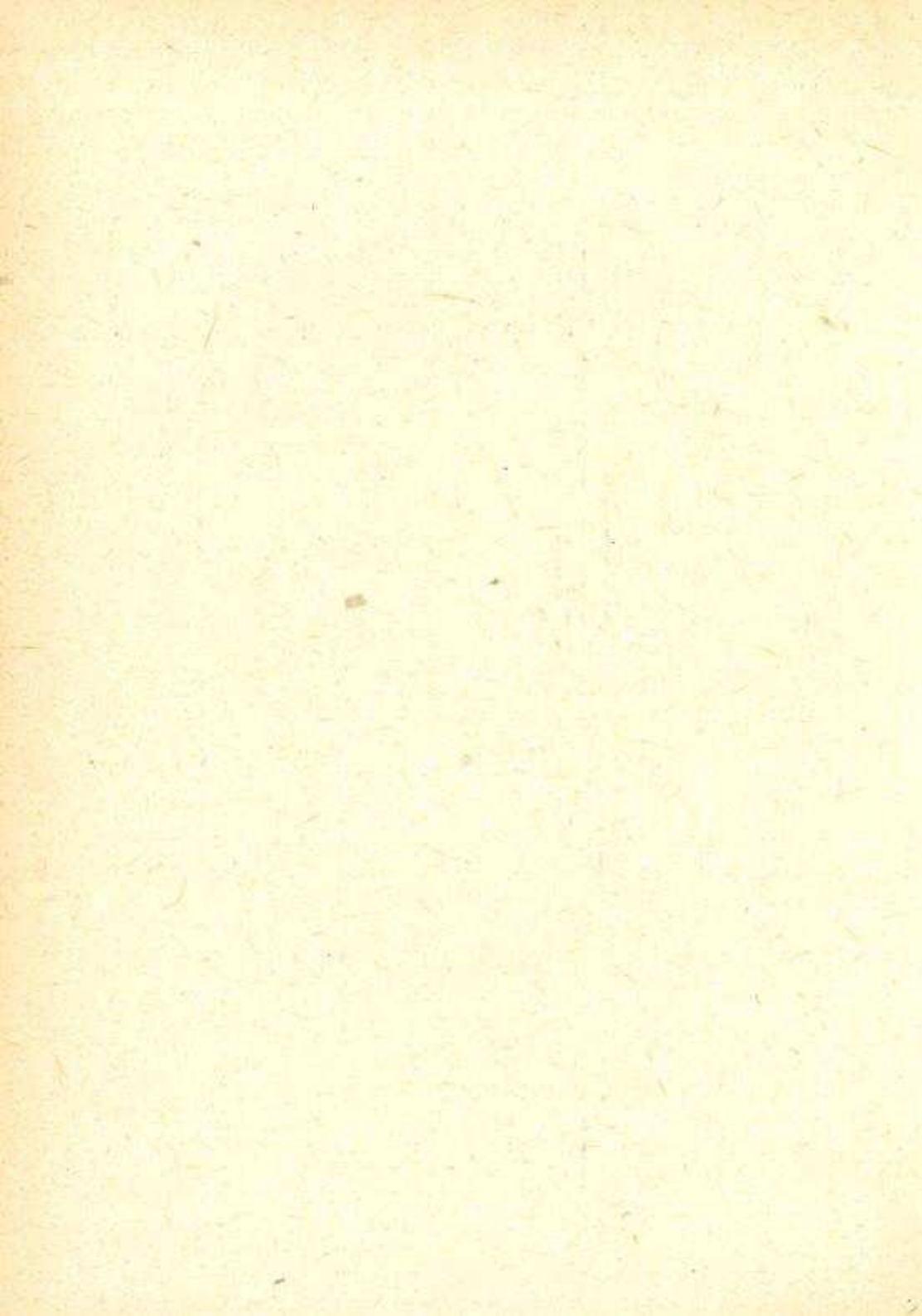
hraničnickům, kteří po dobu dvou měsíců výtečně a dobře plní funkci velitele hlídky a dosahují přitom v bojové a politické přípravě nejméně dobrého hodnocení, je slavnostním způsobem udělován odznak „Neprojdou!“, který zůstává jejich vlastnictvím.

Odznak velitele hlídky je vyroben z barevného kovu. Jeho základ tvoří pěticípá rudá hvězda. V jejím středu je na bílém štítku se skříženými zbraněmi symbol PS — hlava psa. Pod tímto symbolem je stuha s nápisem „Neprojdou!“, zakončená na obou stranách odznaku zelenými lipovými listy [obr. XVII/3].

Odznak se odebírá při zproštění funkce velitele hlídky, nebo jestliže jeho nositel neplní v další službě podmínky pro jeho nošení

Obr. XVII/3. Odznak velitele hlídky

OBSAH

Předmluva	5
Úvod	7
I. Úloha a význam Pohraniční stráže MV	9
Vznik a vývoj Pohraniční stráže	9
Současné úkoly Pohraniční stráže	12
II. Zákonná ustanovení o Pohraniční stráži	16
Zákon o ochraně státních hranic	16
Pravidla použití zbraně	21
Pohraniční režim	27
III. Státní hranice ČSSR	32
Druhy státních hranic	32
Mezinárodně právní úprava státních hranic ČSSR	33
Průběh a vytyčení státních hranic	35
Druhy hraničních znaků (mezníků)	39
Číslování hraničních znaků (mezníků)	42
Společné hraniční cesty	43
Udržování přehlednosti státních hranic	44
IV. Trestní právo a ochrana státních hranic	46
Trestný čin	46
Přípravná jednání	48
Opuštění republiky	50
Vniknutí na území republiky	51
Porušování předpisů o mezinárodních letech	52
Narušení státních hranic	52
Podloudnictví	53
Zajištění osob a věcí	53
V. Aplikace základních řádů na podmínky Pohraniční stráže	56
Řád vnitřní služby ozbrojených sil Československé socialistické republiky	56

Kázeňský řád ozbrojených sil Československé socialistické republiky	62
Řád posádkové a strážní služby ozbrojených sil Československé republiky	63
VI. Orientace v terénu	65
Znalost krajiny	65
Určování světových stran	66
Orientace podle hraničních znaků, výstražných tabulí a kontrolních prostředků	71
Orientace podle orientačních bodů	73
Orientace na stanovišti	74
Orientace v noci	74
Využívání orientace	75
VII. Pozorování a naslouchání při výkonu služby k ochraně státních hranic	77
Úkoly a význam pozorování	77
Jevy v přírodě svědčící o přítomnosti osob	79
Pozorování ve dne	80
Pozorování a naslouchání v noci	82
VIII. Pozorování vzdušného prostoru státních hranic	87
Způsoby zjišťování letadel	87
Typové znaky letounů	89
Hlášení o vzdušném cíli	92
IX. Maskování při ochraně státních hranic	96
Úkoly a význam maskování	96
Maskování ve dne	97
Maskování v noci	98
Maskování při pohraničních akcích k zadržení narušitelů	99
Maskování v zimě	100
Maskování v horském a zalesněném terénu	101
Maskovací prostředky jednotlivce	103
X. Zásady stopování	104
Druhy a charakteristika stop	105
Vyhodnocování stop	106
Určování stáří stop	108
Činnost při stopování	110
XI. Služební pes	112
Metody a způsoby výcviku služebních psů	112
Příklady metodického postupu při tréninku	117

Použití psa k průzkumu terénu	120
Použití psa k prověřování stop a k pronásledování	123
Umístění, krmení a ošetřování služebních psů	124
XII. Základy sebeobrány pohraničnicka	130
Sebeobrana při zadržení narušitele	130
Sebeobrana při kontrole osobních dokladů	132
Kontrola podezřelé osoby v místnosti	133
Eskortování zadrženého narušitele	134
XIII. Zásady služby pohraničních hlídek	135
Druhy pohraničních hlídek a jejich úkoly	135
Příprava hlídky do služby	137
Postup na stanoviště	138
Výkon služby	138
Návrat ze služby	140
XIV. Metodika služební (pohraniční) přípravy	141
Cíle a úkoly pohraniční přípravy	141
Pohraniční příprava jednotlivce	142
Takticko-pořadová zaměstnání	143
Příprava velitele družstva na zaměstnání	144
XV. Ošetřování prostředků používaných k ochraně státních hranic	150
Ošetřování ručních zbraní a příslušenství	150
Ošetřování optického materiálu	154
Ošetřování kapesních svítilen	155
Ukládání gumových bot a rukavic	156
Ošetřování prostředků protichemické ochrany jednotlivce	156
XVI. Civilní obyvatelstvo a pomocníci Pohraniční stráže	157
Pomoc civilního obyvatelstva při ochraně státních hranic	157
Výběr občanů za pomocníky pohraniční stráže (PPS)	158
Jednotky PPS, úkoly, práva a povinnosti jejích členů	159
Výkon služby PPS	160
Výchova a výcvik PPS	162
XVII. Socialistické soutěžení a čestné odznaky	164
Úkoly a význam socialistického soutěžení	164
Vzorní jednotlivci	166
Vzorné jednotky	166
Čestný odznak „Za ochranu hranic ČSSR“	169
Čestný odznak „Vzorný pohraničník“	170
Odznak velitele hlídky	172

Příručka pro pohraničníky

Pplk. Antonín Vachta, pplk. Jaroslav Hnát, pplk. Jan Holan, kpt. František Rosík, kpt. Štefan Lipták, kpt. Václav Smrkovský.

Vydání I, Praha 1963. Vydalo Naše vojsko, nakladatelství a distribuce knih n. p. v Praze jako svou 2709. publikaci, stran 180.

Odpovědný redaktor Vlastimil Michálek. Technická redaktorka Jitka Knopová. Vytiskla tiskárna Naše vojsko v Praze. — AA 8,21 (z toho obr. 0,64). VA 8,37. Náklad 15.000 výtisků. D-09-30148.

28-108-63 — 02/33 — váz. 7,50 Kčs.

